

Quityi nu nguscua San Juan ñi'ya ngua cha' ji'i Jesús

Ngua nu sca ti Sñi' ycuí' Ndyosi ñati

1 Nu ngua tya clyo la ndi'i ycuí' Ndyosi, lo'o jua'a ndi'i yu nu laca tyucui cha' ji'i ycuí' Ndyosi; nguti'i yu bi' lo'o ycuí' Ndyosi. Nu yu nu laca cha' bi', stu'ba ntsu'u cha' ji'i yu lo'o ycuí' Ndyosi. ²Stu'ba ti nguti'i yu bi' lo'o ycuí' Ndyosi nu ngua tya clyo la. ³Lo'o yu bi' ngüiñá Ni lcaa lo na; ni sca na nu ntsu'u chalyuu, ná ngüiñá Ni ji'i si ná lo'o yu bi'. ⁴Ca slo ycuí' Ndyosi ndu'u yu bi' yaa cha' caca tso'o cresiya ji'i ñati chalyuu na. Ngua'ni yu cha' caca cuayá' ti' na lcaa cha' líni, xqui'ya xee nu ta Ni cha' tyanu ne' cresiya ji'na. ⁵Ña'a ti tya ntyiji'i xee bi' su talya nu ntsu'u ne' cresiya ji'i ngu' cuxi, cha' ná caca ji'i ngu' cuxi xubi' xee bi'.

⁶⁻⁷Nda ycuí' Ni ji'i Juan cha' chcuí' lo'o ñati cha' ji'i xee nu cua ta ti Ni cha' tyu'ú ne' cresiya ji'i ñati. Cua yaa Juan cha' ta cha' bi' lo'o ñati, cha' xñi lcaa ñati cha' ji'i ycuí' Ndyosi xqui'ya cha' nu nchcuí' Juan lo'o ngu'. ⁸Si'i nu xee nu nda ycuí' Ndyosi laca ycuí' Juan, na yaa ti Juan cha' culu'u cha' bi' ji'i ñati. ⁹Nu laca xee nu chañi ca, cua liya

yu bi' lo yuu cha' ta xee nu caca tyu'ú ne' cresiya ji'i cua ña'a ca ñati.

¹⁰Ndi'i yu bi' lo yuu, la cui' ti cha' nu cua nda ycuí' Ni lo'o ñati. Lo'o yu bi' ngüiñá Ni chalyuu, pana ná ndyuloo ñati chalyuu ji'i yu bi' li'.

¹¹Yaa yu bi' chalyuu su laca tyi nquicha', lo'o jua'a ñati chalyuu nu ngüiñá yu, ná ndyuloo ngu' ji'i yu.

¹²Pana ndi'i xi ñati nu cua ngusñi cha' ji'i yu, jlya ti' ngu' bi' ji'i yu li'; ji'i ñati bi' nda Ni chacuayá' cha' caca ngu' bi' sñi' ycuí' Ndyosi.

¹³Lo'o ñati nu laca sñi' ycuí' Ndyosi ni, ná nclya ngu' bi' ñi'ya nu nclya scaa sñi' ñati; sñi' ycuí' Ndyosi laca ngu' bi', si'i sca ñati chalyuu laca nu ndu'ni cucui cresiya ji'i ngu' bi'.

¹⁴Ngua yu bi' ñati, la cui' yu nu laca cha' ji'i ycuí' Ndyosi. Stu'ba ti nguti'i yu lo'o na nde chalyuu. Cua na'a ya ji'i yu cha' tlyu tsa cha' ntsu'u ji'i yu, cha' laca yu nu sca ti Sñi' ycuí' Ndyosi. Xcuí' tso'o tsa ndu'ni yu lo'o na, xcuí' cha' líni nchcuí' yu. ¹⁵Nde laca cha' nu nchcuí' Juan cha' ji'i nu Jesús bi'. Cuii nchcuí' Juan li':

—Nu nde laca nu qui'yu nu ni na' ji'i ma cha' tyu'u tucua tiya' la nde chalyuu —nacui Juan—, masi

tlyu la cha' ntsu'u ji'i ycu'i yu que na'. Jua'a ni na' ji'i ma, cha' nu lo'o bilya cala na' cua lu'ú ycu'i yu.

¹⁶Lcaa na tsiya' ti ntsu'u ji'i Jesús, lo'o lcaa tsá ndyiji cha' tso'o ji'na xqui'ya Jesús. ¹⁷Cua sa'ni nda jyo'o Moisés cha' lo'o ñati, lcaa ña'a cña nu ntsu'u cha' cua'ni ñati cuentya ji'i ycu'i Ndyosi. Pana nu lo'o yaa Jesucristo ni, xa' ña'a ngua'ni Ni; nda tsa Ni cha' xlya'be ji'na, ngulu'u Ni cha' liñi ji'na li'. ¹⁸Ni sca ñati ná na'a ngu' ji'i ycu'i Ndyosi; sca ti Jesús nu ngulu'u ji'na ñati chalyuu na ñi'ya laca ycu'i Ndyosi. Lo'o nu Jesús bi' ni, laca yu nu sca ti Sñi' ycu'i Ndyosi, nu tyaca'a tsa ji'i Ni.

Nchcuane ngu' judío ji'i Juan Bautista: “¿Tilaca laca nu'ú?”

¹⁹Nda Juan cha' lo'o tyuu tya'a sti jo'ó lo'o ngu' xirta; ngutu'u ngu' nde quichi Jerusalén, ndyalaa ngu' su ndi'i nu Juan bi' li'. Cua ngulo ngu' judío nu ndi'i ca bi' cña ji'i ngu' bi', cha' caa ngu' slo Juan cha' xcuane ngu' ji'i Juan tilaca laca. ²⁰Ná ntyuju'u ti' Juan; liñi nda cha' lo'o ngu' cha' si'i ycu'i laca Cristo, nu ñati tlyu nu nda Ni ji'i cha' caa nde chalyuu.

²¹—¿Tilaca laca nu'ú lacua? —nacu' ngu'—. ¿Ha jyo'o Elías laca nu'ú?

—Si'i bi' laca na' —nacu' Juan.

—Cua tyu'u tucua ti sca nu cusu' nu chcu'i cha' ji'i ycu'i Ndyosi lo'o ya, nti' ya —nacu' ngu'—. ¿Ha si'i nu bi' laca nu'ú?

—Si'i na' —nacu' Juan li'.

²²—¿Tilaca ta laca nu'ú? —nacu' ngu'—. Ntsu'u cha' xacu' ya cha' ji'i

ñati nu ngulo cña ji'i ya cha' caa ya ca nde. ¿Ñi'ya cha' nchcu'i ta nu'ú cha' ji'i ycu'i ca?

²³Li' nguxacu' Juan cha' ji'i ngu' bi':

—Ndi'ya cha' ndu'ni na' lo'o cui' nchcu'i na' nda na' cha' lo'o ñati su ndu' na' ne' quixi': “Xquiñi clya ma tyucui su caa nu Xu'na na”. Bi' laca sca cha' ji'i ycu'i Ndyosi nu cua nchcu'i jyo'o Isaías lo'o ngu' sa'ni.

²⁴Lo'o xi ngu' fariseo nguti'i laja ngu' nu yaa slo Juan. Tacati tsa ndu'ni ngu' bi'. ²⁵Nchcu'i' ngu' bi' lo'o Juan li':

—¿Ni cha' laca ndu' nu'ú ntyucuatya nu'ú ji'i ngu' si si'i nu ñati tlyu bi' laca nu'ú, si si'i jyo'o Elías laca nu'ú, si si'i nu cusu' nu chcu'i cha' ji'i ycu'i Ndyosi laca nu'ú?

²⁶—Lo'o hitya ti ntyucuatya na' ji'i ngu' —nacu' Juan—. Pana ndu' chaca ñati slo cu'ma juani, masi ná nslo ma ji'i yu bi'. Tiya' la yaa nu ndu' bi' nde chalyuu, na' ngula yala la; pana tlyu la cha' nu ntsu'u ji'i ycu'i, sube la cha' jna' —nacu' Juan ji'i ngu'—. ²⁷Tso'o tsa cña ngujui 'na nti' na' —nacu'—, masi caña nu ntsu'u quiya' ñati bi' sati' na' juata.

²⁸Jua'a ngua nde loyuu su cuentya Betábara, ca su ndu' Juan ntyucuatya ji'i ngu'. Nde chaca tsu' sta'a Jordán ntsu'u Betábara bi'.

Nu msta lu'ú cha' cuityi qui'ya nu ntsu'u ji'i ñati

²⁹Ca chaca tsá na'a Juan cha' cua lijya ti Jesús slo. Lo'o li' nacu' Juan ji'i ñati nu ndu' slo:

—Ña'a tso'o ma ji'i nu cusu' cua —nacu'—. Cua ngusubi ycu'i

Ndyosi ji'í nu cua cha' caca yu sca msta' lu'ú, cha' cuityí lcaá qui'ya nu ntsu'u ji'í ñati chalyuu —nacuí—.

³⁰Cha' ji'í yu bi' nchcui' na', nu lo'o ni na' ji'í mā cha' cua tyu'u tucua ti sca ñati' loyuu re. Tlyu la cha' ji'í yu bi' que na', masi tiya' la ndu'u tucua bi'. Jua'a ni na' ji'í mā cha' nu lo'o tya lyiji cala na', cua lu'ú yu bi'. ³¹Lo'o na' ni, ná ndyuloo na' ji'í ycuí' yu bi'; pana cua yaa na' ntyucuatya na' ji'í ñati' lo'o hitya ti cha' caca tyuloo ngu' Israel ji'í yu bi'.

³²Chaca quiya' tso'o tsa nchcui' Juan cha' ji'í Jesús lo'o ngu':

—Cua na'a na' lo'o ngutu'u Xtyi'i ycuí' Ndyosi nde cua yaa ngua'ya lo Jesús ñi'ya nda'ya sca paloma —nacuí—. ³³Ná ndyuloo na' ji'í Jesús clyo, pana ycuí' Ndyosi laca nu ndacha' cha' bi' 'na, ycuí' Ndyosi laca nu ngulo cña jna' cha' tyucuatya ji'í ngu'. Ndi'ya nchcui' Ni lo'o na': “Lo'o ña'a nu'u cha' lijya nda'ya Xtyi'i ycuí' Na' lo sca ñati'”, nacuí Ni, “li' caca cuayá' ti' nu'u cha' yu bi' laca nu tyucuatya ji'í ngu' lo'o Xtyi'i ycuí' Na', nga'aa si'i lo'o hitya ti”.

³⁴Ycuí' ti na' cua na'a na' ji'í cha' bi'. Chañi cha' nu nchcui' na' lo'o cu'ma, cha' yu bi' laca nu sca ti Sñi' ycuí' Ndyosi; na cua ngusubi Ni ji'í yu bi'.

Ñati' nu ndyaca tsa'a ji'í

Jesús nu ngua clyo

³⁵Ngua chaca tsa, xa' ndu Juan, ndu lo'o tucua tya'a ngu' nu ndyaca tsa'a ji'í; yaa Jesús li'. ³⁶Na'a Juan ji'í yu, lo'o li' nchcui' Juan cha' ji'í Jesús:

—Nu cua caca msta' lu'ú nu cua ngusubi ycuí' Ndyosi ji'í cha' cajaa yu xqui'ya na.

³⁷Lo'o ndyuna nu tucua tya'a ngu' bi' cha' nu nacuí Juan, li' ndyaa lca'a ngu' bi' ji'í Jesús. ³⁸Nguxtyacuí Jesús tyucuí su yaa, na'a yu cha' lca'a ngu' bi' ji'í. Li' nchcuane Jesús ji'í ngu':

—¿Na laca tsaana cu'ma?

—Mstru —nacuí ngu' ji'í Jesús—, ¿macala ndi'í nu'u?

—Caa na'a mā xi 'na —nacuí Jesús li'.

³⁹Bi' cha' ndyaa ngu' ni'í ca su ndyalaa Jesús, ndyaa chcuí' ngu' lo'o yu. Ngua hora cua jacua nde ngusii lo'o ndyalaa ngu' ca bi', lo'o li' ndyanu ngu' lo'o yu tyucuí nde ngusii.

⁴⁰Ngua tucua tya'a ñati' nu ngutu'u lca'a ji'í Jesús li', nu lo'o cua ndyuna ngu' cha' nu nchcui' Juan lo'o ngu'. Tsaca yu bi' nu naa Andrés, tya'a ngula Simón Pedro laca. ⁴¹Hora ti ndyaa Andrés ndyaana ji'í tya'a, la cui' nu Simón bi'. Li' nchcui' Andrés lo'o:

—Cua nquijeloo ji'í ya ñi'ya nu laca Cristo, nu ñati' tlyu nu nda Ni ji'í lijya nde chalyuu —nacuí.

⁴²Lo'o li' ndyaa lo'o ji'í Simón ca slo Jesús. Ña'a tsa Jesús ji'í Simón bi', ndi'ya nacuí yu ji'í li':

—Simón naa nu'u —nacuí—, sñi' Jonás laca nu'u; pana Cefas ca naa nu'u nde loo la —ñi'ya nti' na chcuí' na cha'cña ji'na: sca quee; stu'ba ti ndyu'u cha' bi' lo'o Pedro.

Ngusi'ya Jesús ji'í Felipe

lo'o ji'í Natanael

⁴³Ca chaca tsa, li' ngua ti' Jesús tyaa yu nde Galilea. Li' ndyaca tya'a yu lo'o sca nu qui'yu nu naa Felipe:

—Ya'a nu'u lo'o na' —nacuí Jesús ji'í Felipe li'.

⁴⁴La cui' ngu' Galilea laca Felipe bi', jua'a laca Andrés lo'o Pedro; quichi Betsaida laca quichi tyi ngu'.

⁴⁵Li' ndyaa Felipe cha' chcu' lo'o Natanael tya'a ndya'a nu Felipe bi': —Cua na'a ya ji'i Cristo, nu ñati tlyu nu cua sa'ni nguscua jyo'o Moisés cha' ji'i lo quityi ji'i ycu' Ndyosi —nacui Felipe—. La cui' cha' ji'i yu bi' cua nchcu' leaa jyo'o cusu' nu ngua tu'ba ji'i ycu' Ndyosi sa'ni. Jesús naa yu bi', sñi' sca nu naa José. Nazaret laca quichi tyi yu.

⁴⁶—¿Ha tso'o quichi bi'? —nacui Natanael—. ¿Ha ntsu'u ñati tso'o nde quichi Nazaret bi'? —Yaa na'a nu'u xi ji'i lacua —nacui Felipe.

⁴⁷Lo'o na'a Jesús cha' lijya Natanael slo, li' nacui:

—Nde cua lijya sca ngu' Israel nu chañi cha' ndyu'ni tlyu ji'i ycu' Ndyosi. Ná ntsu'u cha' cuiñi ji'i yu jua tsiya' ti.

⁴⁸Nchcuane Natanael ji'i Jesús li': —¿Ñi'ya ngua jinu'u, cusu', cha' ndyuloo nu'u jna'?

Li' nacui Jesús:

—Lo'o tya lyiji chcu' Felipe lo'o nu'u, tya li' na'a na' jinu'u ca su ndu ne' yaca quityi ca bi'.

⁴⁹—Mstru —nacui Natanael—, chañi cha' nu'u laca nu sca ti Sñi' ycu' Ndyosi, nu'u laca Rey nu laca loo ji'i ngu' Israel.

⁵⁰Lo'o li' nguxacui Jesús cha' ji'i Natanael:

—¿Ha bi' cha' jlya ti' nu'u jna' —nacui yu—, xqui'ya cha' cua nchcu' na' lo'o nu'u cha' cua na'a na' jinu'u ca ne' yaca quityi bi'? —nacui—. Cha' xca ti laca bi', tonu la cha' ña'a nu'u nde loo la.

⁵¹Lo'o li' nacui Jesús ji'i ngu':

—Ta na' sca cha' liñi lo'o ma juani —nacui yu—. Nde loo la ña'a ma cha' tyucua yaala ca su ntucua ycu' Ndyosi nde cua. Li' caca cuayá' ti' ma cha' cua nda Ni 'na lijyaa cha' caca na' ñati chalyuu. Lo'o ca su tyu na' bi', ca bi' ña'a ma ji'i ngu' xca nu ndi'i slo ycu' Ndyosi; tya'a ngu' bi', tyacui ngu' bi' nde cua, ca'ya ngu' bi' nde su tyu na'.

Ndyaa Jesús su ngujui clyo'o ngu'

2 ¹⁻²Lo'o ngua sna tsa, li' ndyaa xtya'a Jesús su ngujui clyo'o ngu' ca quichi Caná nde loyuu su cuentya Galilea. Lo'o jua'a cua nguane ngu' ji'i Jesús lo'o ji'i nu ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i, bi' cha' lo'o ngu' bi' ndyaa ngu' ta'a. ³Lo'o li' nga'aa ngujui vino co'o ngu' nu ndi'i ta'a bi', ndye bi'. Li' ndyaa xtya'a Jesús ndyaa cacha' ji'i yu: —Cua ndye vino ndyo'o ngu' —nacui.

⁴Nguxacui Jesús cha' ji'i xtya'a li': —¿Ha cña 'na laca cua? Tya lyiji tyalaa hora cha' culu'u loo na' ji'i ñati tilaca laca na'.

⁵Masi jua'a nchcu' yu, ndi'ya nchcu' xtya'a yu lo'o msu li': —Cua'ni ma ñi'ya nu ñacui yu cha' cua'ni ma —nacui.

⁶Nde cua ti ndu scuá tya'a quityu' hitya, quityu' tonu ndya' lo'o quee laca bi'. Lo'o ngutsa'á quityu' bi', ntsu'u masi jacuayala litro, masi sca siyentu litro hitya, cha' cua laca cña nu ntsu'u ji'i ngu' judío bi', cha' qui'í quiya' ngu' lo'o tsa'a ngu' ni'i. ⁷Li' nacui Jesús ji'i msu bi':

—Cua'ni cha'á ma quityu' cua lo'o hitya.

Ngua'ni cha'á ngu' quityu' bi' ña'a cuayá' nu ngutsa'á tso'o.

⁸—Culo ma xi hitya —nacuï Jesús li'—. Yaa lo'o ma jil'i cha' co'lo nu ñati nu ndyu'ni ta'a re.

Jua'a ngua'ni ngu' li', nda ngu' xi hitya co'lo ngu'. ⁹Ndyo'o cuayá' nu laca loo jil'i ta'a bi', lo'o li' vino ndyaca. Ná jlo ti' nu cusu' bi' macala ngutu'u vino bi', msu ti jlo ti' cha' hitya ndyaa ndyiqui'ya ngu' tsa laca vino bi'. Li' ngusi'ya nu laca loo jil'i ta'a bi' jil'i cutsii, nchcui' lo'o:

¹⁰—Xa' ñati ni —nacuï—, xcui' vino nu tso'o la laca nu nda ngu' ndyi'yu ñati lo'o nxana ti ta'a; ña'a cuayá' nu nguaala' ti' ngu' cha' ndyo'o tsa ngu' vino bi', ca li' nda ngu' vino cuxi la cha' co'lo ngu' nu ndi'i ta'a —nacuï nu laca loo jil'i ta'a jil'i cutsii—. Pana nu'u ni, masi cua tye ti ta'a, hasta li' nda nu'u vino nu tso'o la cha' co'lo na. Tso'o tsa bi'.

¹¹Ca quichi Caná nde loyuu su cuentya Galilea ngua cha' bi' lo'o nguxana ngua'ni Jesús cha' tlyu cuentya jil'i ycuï' Ndyosi. Lo'o cha' tlyu bi' ngulu'u loo ycuï' Jesús jil'i ngu', cha' ña'a ngu' cha' tlyu tsa cha' nu ntsu'u jil'i ycuï' yu. Bi' cha' nguxana ngu' nu ndyaca tsa'a jil'i yu, jlya ti' ngu' jil'i ycuï' ca Jesús.

¹²Tiya' la li' ngutu'u Jesús ndyaa yu nde quichi Capernaum. Ndyaa yu lo'o xtya'a yu, lo'o ngu' qui'yu tya'a yu, lo'o ngu' nu ndyaca tsa'a jil'i yu ndyaa ngu'; pana xti ti tsa ndyanu ngu' ca bi'.

**Ngulo'o Jesús jil'i ngu' cuxi
nu ntsu'u ne' laa tonu**

¹³Cua ngulala ti ta'a pascua jil'i ngu' judío bi', lo'o li' ndyaa Jesús ta'a nde Jerusalén. ¹⁴Ndyaa Jesús

ne' laa tonu ca bi', lo'o li' na'a yu cha' ndi'i tsa ngu' ndyu'ni ngu' ngana ne' laa bi'; ndujui' tsa ngu' toro, ndujui' ngu' xlya', ndujui' ngu' paloma cha' caca msta jil'i ngu' ne' laa. Lo'o jua'a nga'a ngu' nu ndu'ni ngana jil'i ñati lo'o nchcutsa'a ngu' cñi nu cua'nijo'o jil'i ngu' ne' laa, ntucua ngu' bi' to' mesa jil'i ngu'.

¹⁵Lo'o li' ngusñi Jesús sca reta cha' quijil'i yu jil'i ngu' nu ndyu'ni ngana bi', cha' culo'o yu jil'i ngu' bi' tyu'u ngu' to' laa bi'; lo'o xlya' jil'i ngu', lo'o toro jil'i ngu', lo'o lcaa yu'ba jil'i ngu', ngulo'o yu jil'i ngu' ndu'u ngu' nde liya'. Li' nguxlyú yu mesa su ntucua ngu' nu nchcutsa'a cñi, nchcuaa yu jil'i cñi bi'. ¹⁶Li' nacui Jesús jil'i ñati nu ndujui' paloma bi': —Yaa lo'o ma jil'i yu'ba cua nde liya' —nacuï yu—. Nga'aa cua'ni ma cha' ni'l lcaya' caca ni'l tlyu re jil'i Sti na'.

¹⁷Li' ndyi'u ti' nu ngu' nu ndyaca tsa'a bi' jil'i sca cha' nu nscua lo quityi jil'i ycuï' Ndyosi cua sa'ni la: “Caca ñu'u ti' na' cha' tiji' tsa ti' na' jil'i ni'l su laca tyi nu'u”, nacui quityi bi'.

¹⁸Ñasi' tsa ngu' judío li', bi' cha' nchcuane ngu' jil'i Jesús ndi'ya: —¿Tilaca laca nu nda chacuayá' cha' cua'ni nu'u jua'a? ¿Ñi'ya cua'ni nu'u cha' jlya ti' ya hi?

¹⁹—Cuityi ma ni'l re —nacuï Jesús—, lo'o li' chu' sna tsa xa' cuiñá na' jil'i chaca quiya'.

²⁰Li' nacui ngu' jil'i Jesús: —Tu'ba ntucua scuá yija ndye ndya' laa tlyu re —nacuï ngu'—. ¿Ha taca jinu'u cuiñá jil'i chaca quiya' chu' sna tsa ti?

²¹Pana si'i cha' jil'i laa tlyu nchcui' Jesús, masi nda yu sca cha' lo'o ngu'

ñi'ya nu caca jii' ycuil' ca yu, ñi'ya nu tyu'ú ycuil' chaca quiya' lo'o cua ngujuii yu. ²²Bi' cha' lo'o cua ndyu'ú Jesús chaca quiya', li' ndyi'u ti' ngu' nu ndyaca tsa'a jii' ñi'ya nu nacui Jesús jii' ngu' tsa' bi'; li' jlya ti' ngu' cha' nu nscua lo quityi jii' ycuil' Ndyosi nu ngua sa'ni, lo'o jua'a jlya ti' ngu' ña'a cha' nu nda Jesús lo'o ngu' tya li'.

Jlo ti' Jesús ñi'ya nu ntsu'u tyiquee lcaa ñati

²³Lo'o ndii' Jesús Jerusalén ta'a pascua bi', li' nxana quiña'a ñati jlya ti' ngu' cha' jii' ycuil' yu, nu lo'o cua na'a ngu' lcaa cha' tlyu nu ngua'ni yu. ²⁴Pana jlo ti' Jesús cha' ná jlya tso'o ti' ngu' jii', cha' tso'o tsa ndyuloo yu jii' ngu', lcaa ña'a cha' nu ntsu'u ne' cresiya jii' scaa ñati. ²⁵Ná ntsu'u cha' cacha' xa' ñati jii' yu ñi'ya ntsu'u cresiya jii' scaa ngu', cha' jlo tsa ti' ycuil' ca yu ñi'ya ntsu'u cresiya jii' lcaa ñati.

Jesús lo'o Nicodemo

3 Ntsu'u sca ngu' cusu' jii' ngu' judío nu naa Nicodemo, ngu' fariseo laca. Lo'o ngu' fariseo ni, tacati tsa ndu'ni ycuil' ngu', nti' ngu'. ²Ndyaa nu cusu' bi' sca talya su nga'a Jesús:

—Mstru Jesús —nacui—, jlo ti' ngu' cha' nu'u laca sca mstru nu nda ycuil' Ndyosi jii' lijya chalyuu, cha' ná ngua jinu'u cua'ni ni sca cha' tlyu si ná nxyucua ycuil' Ndyosi jinu'u. Ná nchca jii' ñati chalyuu cua'ni ngu' jua'a —nacui Nicodemo jii' Jesús.

³Li' nchcui' Jesús lo'o:

—Liñi tsa cha' nu ta na' lo'o nu'u juani: ndu'ni ycuil' Ndyosi Sti

na' cha' cala ñati chaca quiya', si nti' ngu' xñi ngu' cha' jii' ycuil' Ni cha' caca Ni loo ne' cresiya jii' ngu' —nacui.

⁴—¿Ñi'ya caca cala na chaca quiya' si cua cusu' na? —nacui Nicodemo jii' Jesús— ¿Ha taca tyati na ne' xtya'a na chaca quiya' cha' xa' cala na? —nacui.

⁵⁻⁶—Ta na' sca cha' liñi lo'o nu'u juani —nacui Jesús—. Ñati laca nu nclya lo'o ndu'ni cala ñati chalyuu jii', pana Xtyi'i ycuil' Ndyosi laca nu ndu'ni cha' cha'a cresiya jii' ngu' —nacui Jesús—. Ntsu'u cha' caca cucui cresiya jii' ma si cua nti' ma cha' culo ycuil' Ndyosi cña jii' ma. Ntsu'u cha' tyu'u ma lo hitya, lo'o jua'a ntsu'u cha' tyanu Xtyi'i ycuil' Ndyosi ne' cresiya jii' ma —nacui Jesús jii' Nicodemo—. ⁷Ná culacua tsa ti' nu'u cha' nchcui' na' lo'o nu'u cha' ntsu'u cha' cala ñati chaca quiya'. ⁸Cui'i ni, nchca cui'i macala su nti'; masi nduna na cha' ndañi nchca cui'i li', pana ná nchca cuayá' ti' na macala ngutu'u, ma nde tsa cui'i bi' li' —nacui yu—. La cui' jua'a laca lo'o Xtyi'i ycuil' Ndyosi, ná nchca cuayá' ti' ngu' ñi'ya nu ndu'ni Ni cha' caca cui cresiya jii' ngu' —nacui Jesús jii'.

⁹—¿Ñi'ya jua'a? ¿Ñi'ya caca cha' bi'? —nacui Nicodemo li'.

¹⁰Li' nguxtyacui Jesús cha' lo'o: —¿Ha si'i mstru cusu' laca nu'u jii' ngu' judío? ¿Ni cha' laca ná nda nu'u cuentya jii' cha' bi' lacua? —nacui yu—. ¹¹Liñi tsa cha' nu nda na' lo'o nu'u. Nu cuare, liñi nchcui' ya jii' sca cha' nu cua jlo ti' ya, sca cha' nu cua na'a ya, pana ná ntucua ma tsiya' ti cha' nu nchcui' ya —nacui

yu—. ¹²Ntsu'u cha' nu nchcui' na' lo'o cu'ma cuentya ji'i chalyuu re, pana ná jlya ti' ma cha' bi'. ¿Ñi'ya caca cha' jlya ti' ma jna' si chcui' na' lo'o ma scaa cha' nu ntsu'u ji'i ycui' Ndyosi nu laca loo? —nacui Jesús ji'i Nicodemo—.

¹³Bilya tsa ni tsaca ñati ca slo ycui' Ndyosi. Sca ti na' nu nda ycui' Ndyosi 'na lijyaa cha' caca na' ñati, cua ndya'a na' cajua, cha' cajua laca tyi na'. ¹⁴Lo'o nguti'i jyo'o Moisés nde nati' btyi bi' cua sa'ni la, ngusicua yu ji'i sca cuaña chcuā nu ndacui chu' yaca cha' ña'a ngu' cuaña bi', cha' caca jo'o ji'i quicha nu ntsu'u ji'i ngu' bi' —nacui Jesús—. Ñi'ya nu ngusicua ji'i cuaña bi', jua'a nga'a cha' sicua ngu' jna' lo crusi, na' nu lijyaa cha' caca na' ñati. ¹⁵Lo'o li' cua ña'a ca cu'ma nu xñi ma cha' jna', li' caja chalyuu tso'o ji'i ma, chalyuu nu ná nga'a cha' tye —nacui Jesús ji'i Nicodemo—.

Ntsu'u tsa tyiquee Ni ña'a Ni ji'i ñati

¹⁶Ntsu'u tsa tyiquee ycui' Ndyosi ña'a Ni ji'i ñati chalyuu, bi' cha' cua nda ycui' Ni jna' nu laca Sñi' ycui' ca Ni lijya na' chalyuu. Ná tsa ñati ca bilyaa si xñi ngu' cha' jna', nu laca sca ti Sñi' ycui' Ndyosi; caja chalyuu tso'o ji'i ngu' bi', chalyuu nu ná nga'a cha' tye —nacui Jesús—. ¹⁷Si'i cha' sta ycui' Ndyosi Sti na' qui'ya ji'i ñati chalyuu nda Ni jna' lijya na' chalyuu, na cua lijya na' cha' cuityi na' qui'ya nu ntsu'u ji'i ñati chalyuu; bi' cha' cua nda Ni jna' lijya na' —nacui Jesús—.

¹⁸Ná xcube' ycui' Ndyosi ji'i cua ña'a ca ñati nu xñi cha' jna'. Cua

ngua'ni cuayá' Ni ji'i leaa ñati nu ná nxñi cha' jna', cha' xcube' Ni ji'i ngu', cha' ná ntaja'a ngu' jlya ti' ngu' jna' cha' laca nu sca ti Sñi' ycui' Ndyosi —nacui Jesús—. ¹⁹Na cua nda ycui' Ndyosi xee lijya lo yuu, pana ná ntaja'a ñati chalyuu tyi'i su xee bi'. Ntsu'u tsa ngu' nu ndiya la ti' tyi'i ngu' su talya ña'a, cha' xña'a tsa ngu' bi'; bi' cha' ntsu'u qui'ya nu ngusta Ni ji'i ngu' bi'. ²⁰Ná nti' nu ñati xña'a bi' cha' ta ycui' Ndyosi xee nu tyu'ú ne' cresiya ji'i ngu'. Tyijyu' ti ndya'a ngu' bi' su ná ña'a xa' ñati ji'i ngu', xqui'ya cha' xcui' cha' cuxi ndu'ni ngu' bi' —nacui Jesús—. ²¹Ñati nu xñi leaa cha' liñi nu nda Ni lo'o ñati ni, nda ycui' Ndyosi xee nu tyu'ú ne' cresiya ji'i ngu' bi'. Ndi'i ngu' su xee bi', cha' taca ca jlo ti' xa' ñati cha' ndyu'ni ngu' bi' cua ña'a ca cña nu nclyo ycui' Ndyosi ji'i ngu'.

**Xa' nda Juan Bautista
cha' ji'i Jesús lo'o ñati**

²²Tiya' la li' ndyaa Jesús, ndyaa lo'o ñati nu ndyaca tsa'a ji'i yu, nguti'i ngu' xi nde loyuu su cuentya Judea. Ntyucuatya Jesús ji'i ngu' ca bi'. ²³Lo'o jua'a nga'a Juan cacua ti, cha' lo'o tya ntyucuatya Juan ji'i ngu'. Sca se'i su naa Enón, ca bi' ngutu Juan, cacua ti ji'i sca se'i su naa Salim. Ca bi' ntyucuatya ji'i ngu' cha' ca bi' ntsu'u tsa hitya. Ndyaa tsa ngu' cha' tyucuatya ji'i ngu'. ²⁴Tya lyiji su'ba ngu' ji'i Juan ne' chcuā tyempo bi'.

²⁵Lo'o li' nda xi ngu' judío cha' cusuu lo'o ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i Juan; nguxlyú ngu' cha' hichu' tya'a ngu' ñi'ya nu tso'o la cua'ni

ngu' cha' caca lubii cresiya ji'i ngu' cuentya ji'i ycu'i Ndyosi. ²⁶Bi' cha' yaa ngu' slo Juan cha' chcu'i ngu' lo'o:

—Mstru —nacui ngu'—, nu ñati nu yaa slo nu'u nde chaca tsu' sta'a Jordán tya tsubi' la, la cui' nu nacui nu'u cha' loo la laca ycu'i yu, cua ndyalaa yu bi' ntyucuatya yu ji'i ñati nde tsu' re juani. Ndyaa tsa ngu' slo.

²⁷Li' nguxacui Juan cha' ji'i ngu' bi':

—Tsa lo cua ti cña nchca ji'i scaa na cua'ni na, tsa ña'a nu nda ycu'i Ndyosi chacuayá' cua'ni scaa na —nacui—. ²⁸Cua ndyuna ma ñi'ya nu ni na' ji'i ma tsubi' ti, cha' si'i na' laca Cristo, nu ñati tlyu nu cua caa ti chalyuu. Cua laca ti cña ntsu'u jna' cha' yala la ngutu'u tucua na' loyuu re cha' quiñi tyucui su caa ycu'i —nacui Juan—. ²⁹Ñi'ya nu laca lo'o ngujui clyo'o ngu', sca ti nu cutsii bi' ngujui clyo'o lo'o nu cuxii; pana lcaa tya'a tso'o cutsii nu ndi'i ca bi', tso'o tsa ntsu'u tyiquee ngu'. Ñi'ya lo'o chaa ti' ngu' ndi'i ngu' lo'o ngujui clyo'o ngu', jua'a na' tso'o tsa ntsu'u tyiquee na' cha' ña'a na' ji'i ngu' nu ndya'a lo'o Jesús —nacui Juan—. ³⁰Lo'o jua'a caca tlyu la ycu'i yu, sube la nscua cha' caca na' li'.

Nde slo ycu'i Ndyosi ngutu'u Jesús

³¹Loo la laca ycu'i Cristo cha' ngutu'u yu nde cua ca su ntucua ycu'i Ndyosi, yaa yu nde chalyuu. Pana nu Juan ni, sñi' sca ñati chalyuu ngua bi'; nde chalyuu ntsu'u tyi, nchcu'i ñi'ya nu nchcu'i ñati ti. Nu Jesucristo ni, yaa yu

bi' nde cua ca su ndi'i ycu'i Ndyosi, ³²nda yu cha' liñi lo'o na cuentya ji'i lcaa na nu cua na'a yu, lcaa cha' nu cua ndyuna yu ca bi'. Pana ná ntaja'a ñati xñi cha' nu nda yu lo'o ngu'. ³³Si taquiya' na ji'i cha' nu nda Jesús, li' ndu'ni na lo'o tya'a na cha' liñi tsa laca cha' nu nda ycu'i Ndyosi lo'o na. ³⁴Nda Ni ji'i nu Jesucristo bi' yaa chalyuu, lo'o jua'a xcu'i cha' ji'i ycu'i Ndyosi nda yu lo'o na xqui'ya Xtyi'i ycu'i Ndyosi. Lo'o ycu'i Ndyosi ni, ná ntsu'u cha' tye cha' ta Ni Xtyi'i ycu'i Ni ji'na. ³⁵Ntsu'u tsa tyiquee ycu'i Ndyosi Sti yu ña'a Ni ji'i Sñi' Ni, la cui' Jesús bi'; lo'o jua'a lcaa chacuayá' nu ntsu'u ji'i ycu'i Ni, la cui' ti cua nda Ni ji'i Sñi' Ni lijya. ³⁶Lo'o xñi ñati cha' ji'i Jesús, Sñi' ycu'i Ndyosi, ná nga'a cha' tye chalyuu tso'o nu ta Ni ji'i ngu' bi'. Pana ñati nu ná taquiya' tsiya' ti ji'i cha' nu nchcu'i Jesús, ná ta Ni chalyuu tso'o ji'i ngu' bi'; xcube' tsa Ni ji'i ngu' bi' li'.

Nu cuna'a ngu' Samaria

4 Lo'o li' ndyuna ngu' fariseo, nda ngu' cuentya cha' quiña'a la ñati ndya'a lo'o Jesús cha' caca tsa'a ngu' ji'i yu, jua'a ntyucuatya yu ji'i ngu'; xti la ngu' ndi'i nu ndyaca tsa'a ji'i Juan. ²Pana si'i ycu'i Jesús nu ntyucuatya ji'i ngu' bi'; nu ngu' cuañi' nu ndyaca tsa'a ji'i, bi' laca nu ntyucuatya ji'i ngu'. ³Nu lo'o ngua cuayá' ti' Jesús cha' cua ndyuna ngu' fariseo cha' bi', li' ndu'u yu nde loyuu su cuentya Judea, ndyaa yu chaca quiya' ca loyuu su cuentya Galilea bi' li'. ⁴Nu lo'o ndyaa Jesús tyucui, nteje tacui yu nde loyuu su cuentya

Samaria. ⁵Li' ndyalaa yu quichi Sicar, sca quichi su ndi'i ngu' Samaria. Ndi'i quichi bi' lo yuu nu nda jyo'o Jacob ji'i jyo'o José sñi'. ⁶Ca bi' ndu sca tyuu pilya nu nacui ngu' cha' tyuu ji'i jyo'o Jacob laca bi'. Nde hora ngua li', lo'o jua'a ngua cña' tsa Jesús tyucuii. Li' ndyaa tucua yu to' tyuu bi'. ⁷⁻⁸Cua ndyaa ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i lquichi, ndyaa ngu' cui'ya ngu' na cacu ngu'. Lo'o li' yaa sca nu cuna'a ngu' Samaria yaa qui'ya hitya.

—¿Ha ná ta xi hitya co'o na'? — nacui Jesús ji'i nu cuna'a bi'.

⁹—Ngu' judío laca nu'u —nacui nu cuna'a bi'—, lo'o na', ngu' Samaria laca na'. ¿Ni cha' laca ndijña nu'u hitya jna' cha' co'o nu'u? —nacui nu cuna'a bi'.

Nacui jua'a cha' ná ntsu'u cha' ji'i ngu' Samaria lo'o ngu' judío tyempo bi'. ¹⁰Li' nguxacui Jesús cha' ji'i nu cuna'a bi':

—¿Ha ná jlo ca ti' nu'u ña'a cha' tso'o nu nda ycu' Ndyosi ji'i ñati? —nacui Jesús—. Si jlo ca ti' nu'u tilaca laca nu ngüijña hitya co'o jinu'u, ná tyiquee' chcu' nu'u lo'o na' cha' ta na' hitya co'o ycu' nu'u li' —nacui—, lo'o li' ta na' hitya co'o nu'u nu chañi ca cha' cua'ni cu'ú cresiya jinu'u.

¹¹—Cusu' —nacui nu cuna'a bi' ji'i Jesús—, qui'ñi tsa tyuu re; ná lo'o cubeta jinu'u —nacui—. ¿Ni'ya caca culo nu'u hitya cha' cua'ni cu'ú nu'u 'na? —nacui—. ¹²¿Ha tlyu la nu'u que jyo'o cusu' Jacob ji'na nu nda tyuu re ji'i ya? —nacui—. Ndyi'yu jyo'o bi' hitya tyuu re, lo'o jua'a ndyi'yu sñi' yu, lo'o scu' ngu' ndyi'yu hitya re.

¹³—Lo'o co'o ngu' hitya tyuu re —nacui Jesús—, xa' tyucua nguityi ngu' tiya' la —nacui yu—. ¹⁴Lo'o co'o ngu' hitya nu ta na', nga'aa tyucua nguityi ngu' tsiya' ti li' —nacui—. Ta na' sca lo hitya co'o ngu' nu cua'ni cu'ú cresiya ji'i ngu'. Ndi'ya laca bi': ñi'ya si laca sca suu hitya nde ne' cresiya ji'i ngu', jua'a ná nga'a cha' tye chalyuu ji'i ngu' li'.

¹⁵Li' nguxacui nu cuna'a bi' cha' ji'i Jesús:

—Ta clya nu'u hitya bi' co'o na', cusu' —nacui—, cha' nga'aa tyucua nguityi na', cha' nga'aa ta cña 'na cha' caa qui'ya na' hitya ca nde.

¹⁶Li' nchcu' Jesús lo'o nu cuna'a bi':

—Yaa clya nu'u yaaqui'ya ji'i clyo'o cha' caa ca nde.

¹⁷—Ná ntsu'u clyo'o na' —nacui nu cuna'a bi' li'.

—Liñi nchcu' nu'u lo'o na' cha' ná ntsu'u clyo'o nu'u —nacui Jesús li'—. ¹⁸Cua ca'yu quiyá' ngujui clyo'o nu'u sa'ni la, lo'o jua'a si'i clyo'o laca nu qui'yu nu nga'a lo'o nu'u juani —nacui—. Liñi tsa cha' nu nchcu' nu'u lo'o na'.

¹⁹—Cusu' —nacui nu cuna'a bi'—, cua ngua cuayá' ti' na' juani cha' tii tsa nu'u; sca nu laca tu'ba ji'i ycu' Ndyosi cha' nchcu' Ni lo'o ñati laca nu'u —nacui—. ²⁰Ca'ya cua' cua ni, tacati tsa ca'ya cua' cua ji'i jyo'o cusu' ji'i ya, cha' nde bi' ti ngua'ni tlyu ngu' jyo'o bi' ji'i ycu' Ndyosi; pana xa' cha' nti' cu'ma' ngu' judío, cha' nacui ma' cha' ntsu'u cha' cua'ni tlyu na ji'i ycu' Ndyosi sca ti ca ne' laa tlyu ca Jerusalén.

²¹—Cua'a jyaca' nu'u jna' —nacui Jesús ji'i nu cuna'a bi'—, Cua

ngulala ti tyempo cha' nga'aa
 cua'ni tlyu mā jil'i ycuil' Ndyosi nde
 ca'ya tacati cua, ni si'i ca quichi
 Jerusalén —nacui—. ²²Cu'ma ngu'
 Samaria ni, lo'o ndu'ni tlyu mā jil'i
 ycuil' Ndyosi ná nslo mā ti jil'i ndu'ni
 tlyu mā; pana ngu' judío cuare,
 nslo ya ti jil'i ndu'ni tlyu ya, cha' sca
 ngu' quichi tyi ya laca nu ñati tlyu
 nu cua'ni lyaá jil'i lcaa ñati —nacui
 Jesús jil'i nu cuna'a bi'—. ²³Cua
 ngulala ti hora, cua la cui' hora
 ndyaca juani, cha' cua'ni tlyu mā
 jil'i ycuil' Ndyosi tyucui tyiquee mā.
 Lo'o jua'a xtyucua Xtyi'i ycuil' Ni jil'i
 mā li', cha' jua'a nti' ycuil' Ndyosi
 cha' cua'ni na lo'o cua'ni tlyu na
 jil'i Ni. ²⁴Ná taca ña'a na jil'i ycuil'
 Ndyosi; ñi'ya laca sca xee nu tso'o
 tsa ntyijil'i lijya, jua'a laca ycuil'
 Ndyosi. Ñati nu chañi cha' nti' ngu'
 cua'ni tlyu ngu' jil'i ycuil' Ni, nga'a
 cha' cua'ni tlyu ngu' jil'i Ni tyucui
 tyiquee ngu'; xtyucua Xtyi'i ycuil'
 Ndyosi jil'i ngu' bi' li'.

²⁵Lo'o li' nguxtyacui nu cuna'a bi'
 cha' lo'o Jesús chaca quiya':

—Nda na' cuentya cha' cua caa ti
 sca ñati tlyu nu ta ycuil' Ndyosi
 jil'i cha' caa chalyuu, nu caca naa
 Cristo —nacui—. Lo'o caa yu bi', li'
 culu'u liñi yu lcaa cha' tucui ji'na.

²⁶Li' nacui Jesús jil'i nu cuna'a bi':
 —La cui' bi' laca na' nu nchcui'
 lo'o nu'u juani.

²⁷Li' xa' yaa ñati nu ndyaca tsa'a
 jil'i, ndube tsa ti' ngu' cha' ntucua
 Jesús ndya cha' lo'o sca nu cuna'a.
 Pana ná nchcuane ngu' jil'i nu cusu'
 bi': ¿Ni cha' nti' nu cuna'a cua lo'o
 nu'u? ¿Ni cha' nda nu'u lo'o nu
 cuna'a cua? ²⁸Li' ngusta nu cuna'a
 bi' te'i hitya lo yuu, ngutu'u ndyaa

lquichi; ndyaa cho' ndyaa ndacha'
 cho' jil'i ngu' quichi cha' tsa'a ngu'
 tsa'a na'a ngu' jil'i Jesús.

²⁹—Cajua ti ndu sca ñati nu tii tsa
 —nacui nu cuna'a bi'—. Lcua ti lo
 cña nu ngua'ni na' yaa na' chalyuu,
 lcaa cha' bi' cua ndacha' nu cusu' bi'
 jna'. ¿Ha bi' nu laca Cristo nu ñati
 tlyu nu cua caa ti, nti' cu'ma?

³⁰Li' ngutu'u ngu' ndyaa ngu' ca
 su ntucua Jesús. ³¹Laja li' ndu ñati
 nu ndyaca tsa'a jil'i, tya'na nchcui'
 ngu' lo'o Jesús cha' cacu yu xi tyaja.
 —Mstru —nacui ngu'—, cacu nu'u
 xi.

³²—Cua nguaala' ti' na' —nacui
 Jesús li'—. Cua ntsu'u xi na ndyacu
 na' re nu ná nslo mā jil'i.

³³Li' nchcui' ngu' nu ndyaca tsa'a
 jil'i lo'o tya'a ngu':

—¿Ha yaa ngu' yaa lo'o ngu' na
 cacu yu? —nacui ngu'.

³⁴Ndi'ya nacui Jesús jil'i ngu' bi'
 li':

—Lo'o ndu'ni na' cña jil'i ycuil'
 Ndyosi Sti na', li' ndyaala' ti' na'
 ñi'ya si cua ndyacu na', ñi'ya si cua
 ndyo'o na' hitya —nacui yu—. Nga'a
 cha' cua'ni tye na' cña nu nda Ni
 'na lijya nde chalyuu —nacui—.

³⁵¿Ha ná chañi cha' nu nchcui' ngu'
 ndi'ya? “Lo'o caca jacua co', lo'o ti
 caca clacua” —nacui Jesús jil'i ngu'
 nu ndyaca tsa'a jil'i—. Pana chaca
 cha' ñacu' na' jil'i mā juani, cha'
 xña'a mā xi jil'i ñati quiña'a jua nu
 cua lijya ti slo na —nacui—. Nti' tsa
 ngu' bi' cuna ngu' cha' nu chcui' na'
 lo'o ngu'. Ñi'ya laca sca xtya nu tso'o
 tsa ndyatsi, cha' cua ngulala ti caca
 clacua, jua'a laca ngu' bi'. ³⁶Caja
 xcaya' msu 'na nu cua'ni clacua bi', ni
 ná nga'a cha' tye cña nu cua'ni msu

bi'. Lo'o li' stu'ba ti caca chaa ti' ngu' bi' lo'o ngu' nu cua ngusañi si'yu, la cui' ñati nu ngusañi cha' tso'o ji'i ycu'i Ndyosi lcaa su ndi'i ñati tya clyo la; stu'ba ti caca chaa ti' ngu' bi' lo'o ñati nu cua na'a lo'o ndyatí ca cha' bi' ne' cresiya ji'i ngu' —nacui Jesús ji'i ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i—. ³⁷Chañi laca cha' nu nchcui' ngu': "Tsaca laca nu ndyataa nscua', chaca laca nu cua'ni clacua". ³⁸Nu cu'ma ni, cua ngulo na' cña ji'i ma —nacui Jesús—, cha' tsa ma cua'ni tye ma sca cña nu bilya cua'ni ma, cha' tyaa ma tyaa lo'o ma ji'i ñati ca slo na', cua ña'a ca ñati nu xñi cha' 'na. Xa' ñati cua ngua'ni cña bi' yala la, lo'o juani ña'a ma ñi'ya nu ndu'u tucua cña nu ngua'ni ngu' tya li'.

³⁹Lo'o jua'a tyuu tya'a ngu' Samaria, ngu' ca tyi ni, cua ngusñi ngu' cha' ji'i Jesús xqui'ya cha' nu nda nu cuna'a bi' lo'o ngu': "Lcua ti lo cña nu ngua'ni na' yaa na' chalyuu, lcaa cha' bi' nchcui' nu cusu' bi' lo'o na'", nacui nu cuna'a bi' ji'i ngu'.

⁴⁰Lo'o li' ndyalaa ngu' Samaria bi' ca su ntucua Jesús, tya'na nchcui' ngu' lo'o Jesús cha' tyanu la xi quichi tyi ngu'. Bi' cha' ndyanu Jesús ca bi' tya tyucuaa tsá li'. ⁴¹Lo'o ndyuna la ngu' cha' nu nda ycu'i Jesús lo'o ngu', cua quiña'a la ngu' ngusñi ngu' cha' ji'i yu. ⁴²Li' nacui ngu' bi' ji'i nu cuna'a bi':

—Si'i xqui'ya nu'u ngusñi ya cha' ji'i yu juani. Na cua nchcui' ycu'i yu lo'o ya, bi' cha' jlya ti' ya cha' nu nchcui' yu; cua nda ya cuentya cha' chañi cha' laca nu cusu' re Cristo, nu ñati tlyu nu cua caa ti cha' cua'ni lyaá ji'i lcaa ñati chalyuu.

**Ngua'ni Jesús jo'o ji'i
sñi' ngu' laca cña**

⁴³Lo'o ndu'u scua tucua tsá bi', li' ngutu'u Jesús loyuu su cuentya Samaria ndyaa nde loyuu su cuentya Galilea. ⁴⁴Cua nacui yu cha' nga'aa ndu'ni chi' ngu' loo ñati tya'a quichi tyi ngu', si ta ñati bi' cha' ji'i ycu'i Ndyosi lo'o ngu'; bi' cha' ndyaa yu nde Galilea chaca quiya'. ⁴⁵Lo'o cua ndyalaa yu nde loyuu bi', tso'o tsa nchcui' ngu' Galilea lo'o. Cua na'a ngu' bi' lcaa cña tonu nu ngua'ni Jesús nu lo'o ndyaa yu ta'a quichi Jerusalén bi', cha' lo'o ngu' bi' ndyaa ngu' ta'a.

⁴⁶Lo'o li' xa' ndyaa Jesús ca quichi Caná loyuu su cuentya Galilea chaca quiya'; quichi bi' ngua su ngüiñá Jesús vino lo'o hitya ti, cha' co'o ngu' nu nguti'i ta'a bi'. Ca bi' ntsu'u sca ñati tlyu nu ndya'a ne' xña ji'i rey, pana quicha tsa sñi' ntsiya ca to' tyi nu cusu' bi' nde quichi Capernaum. ⁴⁷Lo'o cua ndyuna nu laca cña bi', cha' ngutu'u Jesús loyuu su cuentya Judea ndyalaa yu sca quichi cacua ti su ndi'i nu cusu' bi', la cui' nde loyuu su cuentya Galilea, li' ndyaa nu cusu' bi' slo Jesús. Ndijña tsa cha' clyu ti' ji'i Jesús cha' tsa yu quichi tyi nu cusu' bi', cha' tsa yu cua'ni yu jo'o ji'i nu piti quicha bi', cha' cua cajaa ti.

⁴⁸—¿Ni jacua' jlya ti' ma ji'i ycu'i Ndyosi? —nacui Jesús ji'i nu cusu' bi' li'—. ¿Ha ná jlya ti' ma cha' caca cua'ni Ni cña si ná lo'o cua'ni na' sca cña tonu cha' ña'a cui'ya ma xi ji'i?

⁴⁹—Cusu' —nacui nu laca cña bi' jil'i Jesús—, cua'ni cha' tso'o tsaá nu'u to' tyi na' juani, nu lo'o bilya cajaa ti sñi' na'.

⁵⁰—Tyaa nu'u ca to' tyi —nacui Jesús jil'i—, ca tso'o sñi' nu'u jua'a ti. Ná cajaa bi'.

Jlyá ti' nu laca cña bi' cha' nu nchcui' Jesús lo'o. Li' ngutu'u nu cusu' bi' ndyaa quichi' tyi. ⁵¹Tyucui' bi' su nguxtyuu ndyaa, ndyacua tya'a lo'o msu jil'i:

—Tya lu'ú sñi' nu'u, cusu' —nacui msu jil'i—. Nga'aa cajaa bi' juani.

⁵²—¿Ni hora ngua tso'o la sñi' na'? —nchcuane nu laca cña bi' jil'i msu li'.

—Tya la caa, hora cua tsaca nde ngusii, li' ndyu'u tyique' jil'i —nacui msu jil'i.

⁵³Li' ngua cuayá' ti' sti nu piti bi', cha' la cui' hora lo'o nchcui' Jesús lo'o cha' tyaca tso'o sñi', la cui' hora bi' ngua tso'o sñi'. Li' jlyá ti' nu cusu' jil'i Jesús, lo'o jua'a jlyá ti' lcaa ngu' nu ndi'i ca to'ni'i jil'i.

⁵⁴Cua ngua tucua quiya' nu ngua'ni Jesús sca cña tonu cuentya jil'i ycu'i' Ndyosi nde loyuu su cuentya Galilea bi', tya lo'o nguxtyuu yu nde Galilea.

Ngu' nu nchcu' tyucui' nu ntsiya to' tayu'

5 Chaca yija lo'o ngua ta'a nde Jerusalén cuentya jil'i ngu' judío, ndyaa Jesús ta'a chaca quiya' li'. ²Nde Jerusalén bi' ntsu'u sca to' lo'o quichi' su naa to' lo'o jil'i xlyá'. Ca bi' nscua sca tayu' piti, Betesda naa tayu' bi' cha'cña jil'i ngu' judío bi'. ³Tyi'i ca to' tayu' piti bi' ndacui ca'yu tya'a corredor su ndi'i quiña'a

tsa ngu' quicha; nu cuityi', nu cu' quiya', nu nchcu' tyucui', ndi'i ngu' ca bi' ntajatyá ngu' ña'a cuayá' nu quiña lo hitya tayu' bi'. ⁴Nda ti' ngu' quichi' bi', cha' tyijyu' ndacui cuayá' ti nda'ya sca xca jil'i ycu'i' Ndyosi nu yaa nde cua, ndyaa ne' hitya tayu' bi', cha' xquiña lo hitya bi'; nu quicha nu ndyaa yala la ndyaata chcu to' hitya bi' lo'o nguiña ca ti lo hitya, bi' laca nu ndyaca tso'o jil'i cua ña'a ca quicha nu ntsu'u jil'i, nacui' ngu'. ⁵Cua ntsiya sca nu quicha quiya' ca bi'; cua calaa tyii ntucua snu' yija ntsiya quicha. ⁶Lo'o na'a Jesús jil'i nu quicha bi' ca su ntsiya, li' ngua cuayá' ti' yu cha' cua sa'ni ntsiya. Li' nchcuane Jesús jil'i nu quicha bi' si chañi cha' nti' tyaca tso'o.

⁷—Cusu' —nacui jil'i Jesús—, ná tucui ntsu'u 'na nu caca xtyucua xi 'na cha' tsaá lo'o 'na to' hitya lo'o nguiña lo hitya bi'. Ndatu' ca na' lo'o yala la ndyaa xi xa' ñati' lo tayu' cua.

⁸—Tyatu' clyá nu'u juani —nacui Jesús li'—, xcu' late' cua hi' lo'o jaa' cua, tyaa lo'o jil'i to' tyi.

⁹Lo'o li' jua'a ngua, hora ti ndyaca tso'o nu quicha bi'. Li' nguxana ndu'u ta'a, ndyaa lo'o jil'i jaa' jil'i. Tsa saru ngua li'. Tacati tsa tsá bi' jil'i ngu' judío, nga'aa ndu'ni ngu' cña li'. ¹⁰Bi' cha' nchcui' nu ngu' judío bi' lo'o nu ngua quicha bi':

—Tsa nu ndi'i cña' ngu' laca juani —nacui' ngu' bi' jil'i—. Ná ntsu'u chacuayá' jinu'u tsiya' ti cha' tya'a lo'o jil'i jaa' cua hi' juani.

¹¹Li' nguxtyacui nu ngua quicha cha' lo'o ngu':

—Nu ngua'ni jo'o 'na, bi' laca nu ngulo cña 'na cha' tya'a na' tyaa lo'u ji'i jaa' re toni'i 'na li' —nacui.

¹²—¿Tilaca ngulo cña hi' cha' tyaa lo'o ji'i jaa' cua hi'? —nacui ngu' bi'.

¹³Ná jlo ti' nu ngua quicha quiya' bi' tilaca ngua'ni jo'o ji'i. Nguti'i tsa ngu' ca bi', lo'o ná tucui na'a ji'i Jesús lo'o ngutu'u ndyaa. ¹⁴Ca ngusii la xa' ndyaca tya'a Jesús lo'o nu ngua quicha bi' lo'o ndya'a yu ne' laa. Li' nacui Jesús ji'i:

—Cua ndyaca tso'o nu'u juani —nacui yu—, bi' cha' xtyanu nu'u tyucuii cuxi cua hi' cha' nga'aa tyacua xa' quicha tlyu la hi'.

¹⁵Ndyaa nu ngua quicha bi' li', ndyaa ndacha' ji'i ngu' judío bi', cha' Jesús naa nu ngua'ni cha' ndyaca tso'o. ¹⁶Ngua cuayá' ti' ngu' bi' li', cha' ngua'ni Jesús cha' tlyu lo'o nu quicha bi' tsá ta'a lo'o ndi'i cña' ngu', bi' cha' ngunasí' tsa ngu' judío bi' ji'i Jesús. Nguxana ngu' bi' ngulacua cuxi ti' ngu' ña'a ngu' ji'i yu, ngua ti' ngu' cujuii ngu' ji'i yu. ¹⁷Pana nguxtyacui Jesús cha' lo'o ngu' li':

—Tya lyiji tye cua'ni Sti na' cña —nacui Jesús—, lo'o jua'a na', tya ndyu'ni na' cña.

¹⁸Bi' cha' chii tsa ntsu'u tyiquee ngu' judío bi' ña'a ngu' ji'i Jesús, ntsu'u tsa ngu' bi' nu nti' cujuii ji'i Jesús li'. Ti'í ti' ngu' bi' ña'a ngu' ji'i yu, cha' ná ndaquiya' yu tsá ta'a ji'i ngu', nacui ngu'. Ná ndiya ti' ngu' tsiya' ti cha' nacui Jesús cha' ycui' Ndyosi laca Sti yu, cha' stu'ba nti' ycui' ca yu lo'o ycui' Ndyosi.

Ycui' Ndyosi Sti yu laca nu cua nda chacuayá' ji'i Jesús

¹⁹Li' nguxacui Jesús cha' ji'i ngu' judío bi':

—Ta na' sca cha' liñi lo'o ma juani —nacui yu—. Ná sca cña caca cua'ni na' ycui' ti na', na' nu laca Sñi' ycui' Ndyosi. Ni'ya cña nu ña'a na' cha' ndu'ni Sti na', jua'a ti cña ndu'ni na' —nacui—. ²⁰Ycui' Sti na' ni, ntsu'u tsa tyiquee Ni ña'a Ni jna', cha' Sñi' ycui' Ni laca na' —nacui Jesús—. Lcaa cña nu ndu'ni Sti na', nclu'u Ni jna'. Lo'o jua'a tya cua'ni la Ni cña tonu nu bilya ña'a ma ji'i, cha' cube ti' ma ji'i ycui' Ni. ²¹Xa' ta ycui' Ndyosi chalyuu ji'i ngu' chaca quiya', ji'i cua ña'a ca ñati' nu nti' Ni cha' ta Ni chalyuu ji'i; lo'o jua'a la cui' cña ndu'ni na' nu laca Sñi' ycui' Ni, ta na' chaca chalyuu ji'i lcau ti ñati' nu nti' na' cha' ta ji'i —nacui Jesús ji'i ngu'—. ²²Ná ndu'ni cuayá' Sti na' ji'i ñati' chalyuu; na cua nda Ni chacuayá' jna', cha' Sñi' ycui' Ni laca, cha' cua'ni cuayá' na' ji'i lcaa ñati'. ²³Cua nti' Ni cha' cua'ni chi lcaa ñati' loo na' ñi'ya nu ndu'ni chi ngu' loo ycui' Ni. Pana si ná tyaja'a ñati' cua'ni chi ngu' loo na' nu laca Sñi' ycui' Ni, la cui' jua'a ná taca cua'ni chi ngu' loo ycui' Ndyosi nu nda 'na lijyaa.

²⁴Liñi tsa cha' nu ta na' lo'o ma juani: Cua ña'a ca ñati' nu taquiya' ji'i lcaa cha' nu chcu' na' lo'o ngu', lcaa ñati' nu jlyu ti' ji'i ycui' Ndyosi Sti na' nu nda jna' lijyaa, bi' ngu' laca nu ná nga'a cha' tye chalyuu tso'o nu ta ycui' Ndyosi ji'i ngu' bi'. Ná cua'ni cuayá' Ni ji'i ngu' bi', ná nscua cha' cajaa ngu' bi'; lcaa tyempo tyi'i ngu' bi' lo'o ycui' Ndyosi —nacui Jesús ji'i ngu'—. ²⁵Lo'o jua'a ta na' chaca cha' liñi lo'o ma —nacui—. Cua ngulala ti hora, cua la cui' hora

ndyalaa juani, cha' xi'ya na' nu laca Sñi' ycu' Ndyosi ji'i lcaa ñati nu ndi'i chalyuu; ñi'ya laca si na cua ngujuii ngu' laca, xqui'ya cha' cuxi nu ntsu'u ji'i ngu'. Lo'o cuna ngu' bi' cha' nu chcu' na' lo'o ngu', li' caja chalyuu tso'o ji'i ngu', lcaa ñati nu xñi cha' jna' —nacu' Jesús ji'i ngu'—. ²⁶Nchca ji'i ycu' Ndyosi Sti na' cua'ni cha' xtyacui cresiya ji'i ngu' cuxi bi', nchca ji'i Ni ta Ni chalyuu nu ná nga'a cha' tye ji'i ngu'. Lo'o jua'a stu'ba nchca jna' lo'o Sti na', cha' cua nda Sti na' chacuayá' cha' cua'ni na' jua'a —nacu' Jesús—. ²⁷Lo'o jua'a ntsu'u chacuayá' jna' cha' cua'ni cuayá' na' ji'i ñati chalyuu, xqui'ya cha' cua lijya na' chalyuu laca na' ñati. ²⁸Ná quiña'a tsa cha' culacua ti' ma; chañi cha' tyalaa hora lo'o cañi xi'ya ycu' Ndyosi Sti na' ji'i lcaa jyo'o ca su ndi'i ngu' nguatsi' ngu'. Li' taquiya' ngu' bi' cha' nu chcu' Ni, tyu'u ngu' ne' cuaá tyaa ngu' mala su ntsu'u cha' tsa' ngu'. ²⁹Ñati nu ngua tso'o cresiya ji'i ni, tyaa ngu' bi' tyi'i ngu' lo'o ycu' Ndyosi; pana ñati nu ntsu'u cha' cuxi ji'i, tyaa ngu' bi' ca su xcube' Ni ji'i ngu', su tye tsiya' ti cha' ji'i ngu' —nacu' Jesús—.

Chañi cha' stu'ba cha' nu ntsu'u ji'i Jesús lo'o ycu' Ndyosi Sti yu

³⁰Ná sca cña caca 'na si sca ti na' —nacu' Jesús—. Lo'o ndyu'ni cuayá' na' ji'i ñati, ndu'ni na' ñi'ya nu nacu' Sti na' 'na cha' cua'ni na'. Stu'ba ndu'ni cuayá' na' ji'i cua ña'a ca ñati, cha' ndu'ni na' ñi'ya nu nti' ycu' Sti na' nu nda 'na lijyaa chalyuu; ná ndu'ni na' sca

cha' nu nda'ya hique ti na' —nacu' Jesús li'—. ³¹Ni si'i na ngulo hique ti na' cha' nu nchcu' na' lo'o ma. Ná jlya ti' xa' ñati si jua'a ti chcu' na'. ³²Ntsu'u chaca nu jlo ti' cha' liñi laca cha' nu nchcu' na', lo'o jua'a jlo ti' na' cha' liñi nchcu' nu bi' —nacu'—. ³³Cua nda ma msu nu ndyaa slo nu Juan bi', lo'o chañi cha' nu nchcu' Juan lo'o msu bi' cuentya jna'. ³⁴Pana ná ntsu'u cha' caja sca nu chcu' cha' liñi cuentya jna'. Na nda ti na' cha' bi' lo'o ma cha' caja ñi'ya clyaá ycu' ma tsá bi' lo'o caca cuayá' ji'i ma slo ycu' Ndyosi. ³⁵Nu Juan ni —nacu' Jesús li'—, nda yu cha' jna' lo'o ngu' ñi'ya si laca yu sca xee nu ndubi tsa, nu nda xee tyi'i ca chu' su ndi'i yu bi'. Lo'o jua'a tso'o xi ngua ti' ma lo'o nchcu' Juan lo'o ma li' —nacu'—. ³⁶Pana xti ti cha' 'na nchcu' Juan lo'o ma; cua quiña'a la cha' caca ña'a ma juani cuentya jna', nu lo'o ña'a ma cña tonu nu nda Sti na' 'na cha' cua'ni na'. Tya cua'ni na' cña bi' ña'a cuayá' tye bi'. Xqui'ya cña bi' caca cuayá' ti' ma cha' ycu' Sti na' ngulo cña jna' cha' caa na' nde chalyuu re —nacu' Jesús—. ³⁷Jua'a ngulu'u liñi Sti na' cha' 'na ji'i ma, cha' la cui' Sti na' laca nu cua nda jna' lijyaa. Lo'o cu'ma ni, bilya cuna ma cha' nu nchcu' Ni, bilya ña'a ma ji'i ycu' Ni. ³⁸Ná ndyanu cha' nu nchcu' Sti na' ne' cresiya ji'i ma, cha' ná jlya ti' ma jna' cha' laca na' Sñi' ycu' Ndyosi nu cua nda Ni 'na lijyaa chalyuu —nacu'—. ³⁹Lcaa tsá nchcu' tsa ma lo quityi cusu' ji'i ycu' Ndyosi; nti' ma cha' lo'o chcu' ma lo quityi bi', li' caja chalyuu nu ná nga'a cha' tye ji'i ma. Chañi cha'

nu nscua lo quityi bi', jua'a taca tyuloo ñati jna' lo'o chcu' ngu' lo quityi bi'. ⁴⁰Pana ná ntaja'a mā jña mā chalyuu tso'o bi' jna'.

⁴¹'Si'i na nti' na' cha' cua'ni chi ñati loo na' —nacui Jesús jil'i ngu'—.

⁴²Pana cu'ma ni, jlo ti' na' cha' xa' ña'a ndu'ni cu'ma, xqui'ya cha' ná ntsu'u tyiquee mā tsiya' ti jil'i ycu' Ndyosi Sti na'.

⁴³Cua nda ycu' Ndyosi 'na lijya na' cha' cua'ni na' cña jil'i Ni, pana ná ndaca'a jyaca mā jil'i cha' nu nchcu' na' lo'o mā. Si caa xa' ñati nu cua'ni cña jil'i ycu' ca

ti ngu', hora ti xni mā cha' jil'i ngu' bi' li'. ⁴⁴Bi' cha' ná caja ñi'ya caca xñi mā cha' jil'i ycu' Ndyosi —nacui Jesús—.

Ndulo cha' jil'i mā cha' tso'o ti chcu' ñati jil'i mā, pana ná ndulo cha' jil'i mā cha' tso'o ti cua'ni ycu' Ndyosi lo'o mā.

⁴⁵Si'i na' nu stā qui'ya jil'i mā slo ycu' Ndyosi —nacui Jesús jil'i ngu'—.

Cua laca nscua qui'ya jil'i mā xqui'ya cha' nu cua nda jyo'o Moisés lo'o mā nu ngua tya sa'ni bi', la cui' cha' nu

jlya tsa ti' mā jil'i, nacui mā. ⁴⁶Yala ti xñi mā cha' jna' si chañi cha'

ngusñi mā cha' nu nda jyo'o Moisés bi' lo'o mā —nacui Jesús li'—.

Cha' jna' nguscua jyo'o bi' lo quityi bi', ⁴⁷pana ná ngusñi mā tsiya' ti

cha' nu nguscua jyo'o bi'. Lo'o jua'a ñi'ya cua'ni mā cha' xñi mā cha' nu chcu' na' lo'o mā lacua?

Nda Jesús na ndyacu ca'yu mil tya'a ñati

6 Tiya' la li' ndu'u Jesús ndyaa nde chaca tsu' tayu' Galilea, la cui' tayu' Tiberias naa tayu' bi'.

²Tsa tlyu ti ndyaa lca'a quiña'a ñati jil'i yu, bi' ñati laca nu cua na'a cña

tonu nu ngua'ni yu lo'o ngua'ni yu cha' ndyaca tso'o ngu' quicha. ³Li' ndyaa Jesús sca lo cuati, ndyaa

tucua xi ca bi' lo'o ñati nu ndyaca tsa'a jil'i. ⁴Cua ngulala ti ta'a pascua

ngua bi' li', ta'a tlyu jil'i ngu' judío. ⁵Lo'o li' na'a Jesús cha' tsa tlyu

ti ndyalaa quiña'a tsa ñati ca su ntucua ycu'.

Li' nchcuane yu jil'i Felipe:

—¿Macala cui'ya na tyaja cha' cacu ñati quiña'a cua? —nacui Jesús.

⁶Jlo ti' Jesús ñi'ya cua cua'ni ti ycu',

pana cua nti' yu cua'ni cuayá' yu jil'i Felipe ñi'ya ña'a cua'ni nu

Felipe bi'. ⁷Lo'o li' nguxacu Felipe cha' jil'i yu:

—Ná tyu'u scua tucua mil paxu cha' cui'ya na na cacu lcaa ngu' re,

masi xca ti caja xi cacu scaa ngu' —nacui.

⁸Pana ndu sca yu nu ndyaca tsa'a jil'i Jesús,

nu naa Andrés, tya'a ngula Simón Pedro laca bi'. Nchcu' Andrés lo'o Jesús li':

⁹—Ndu sca nu piti qui'yu re —nacui Andrés—,

lo'o xi ca'yu tya'a xlyá teje' jil'i, lo'o tucua tya'a cualya

sube jil'i —nacui—. Pana ná tyu'u scua cha' bi' cha' cacu ñati quiña'a re —nacui Andrés jil'i Jesús.

¹⁰—Chcu' mā xi lo'o ñati quiña'a cua cha' tyaca'a ngu' xi lo yuu —nacui Jesús li'.

Si' xi loyuu su tso'o bi' lo'o quiña'a tsa quii sube ndi' ca bi'.

Ca'yu mil tya'a ngu' qui'yu ti nguti' tsa bi', nu nguti' lo quii bi'.

¹¹Lo'o li' ndaya Jesús jil'i xlyá bi', ndya yu xly'a'be jil'i ycu' Ndyosi cha' cua nda Ni na

cacu ngu'. Li' ngusa'be Jesús xlyá bi', nda yu jil'i ngu' nu ndyaca tsa'a

ji'i, lo'o ngu' bi' laca nu ndacha xlyá ji'i ngu' quiña'a bi' ca su ndi'i ngu'. Lo'o cualya bi' nda Jesús cacu ngu'. Li' ndyacu ngu' ña'a cuayá' nu nguaala' ti' lcaa ngu'. ¹²Lo'o cua ndye ndyacu ngu', li' nchcui' Jesús lo'o nu ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i chaca quiya':

—Xuti'i ma lcaa yu'be nu ndyanu su ndyacu ngu' jua cha' ná chcuna' bi' —nacui' yu.

¹³Jua'a ngua'ni ngu' li', lo'o ndyanu tii tyucuaa tya'a chcubi ngutsa'á ntsu'u xlyá yu'be bi', yu'be nu ndyanu su ndyacu ngu'. ¹⁴Lo'o cua na'a ngu' cña tonu nu ngua'ni ca Jesús, li' nacui' ngu':

—Chañi cha' yu jua laca nu cusu' nu chcui' cha' ji'i ycu'i' Ndyosi lo'o na, nu cua tyu'u tucua ti nde chalyuu.

¹⁵Hora ti ngua tii Jesús cha' ngua ti' ngu' taya' ngu' ji'i, cha' tsa lo'o ngu' ji'i cha' caca yu rey nu caca loo ji'i ngu'. Bi' cha' ndu'utsu' Jesús ndyaa cuaana ti nde ca'ya, ndyaa yu sca ti yu.

Ndya'a Jesús lo hitya tayu'

¹⁶Cua ndyaa cuichaa li', lo'o nu ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i ni, cua ndyaa ngu' nde to' tayu' chaca quiya'. ¹⁷Ndyatí ngu' ne' yaca ni'i cha' xa' xtyuu ngu', cha' tyu'u ngu' nde chaca tsu' tayu', cha' tyalaa ngu' ca quichi' Capernaum chaca quiya', ngua ti' ngu'. Cua ngua talya li', pana bilya tyalaa Jesús su ndi'i ngu'. ¹⁸Lye tsa nchca cui'i lo hitya tayu' bi', hasta ndyatü clyoo'. ¹⁹Cua ndyaa lo'o ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i yaca ni'i ji'i ngu' xi ca'yu scuá kilómetro cuayá' tyijyu', li' na'a

ngu' cha' lijya Jesús su ndi'i ngu'; cuayá' lo ti hitya ndya'a yu lijya yu lo hitya. Ndyutsii tsa ngu' lo'o na'a ngu' ji'i yu. ²⁰Bi' cha' hora ti nchcui' Jesús lo'o ngu':

—Ná cutsii ma, na' laca re —nacui'.

²¹Tso'o tsa ngua ti' ngu' cha' ndyatí Jesús ne' yaca ni'i bi'. Lo'o li' yala ti ngutu'u yaca ni'i chaca tsu' tayu' bi'.

Lijya lca'a ngu' ji'i Jesús

²²Ca chaca tsa li', tya ndi'i ñati tsa tlyu ti la cui' ca to' tayu' bi'. Sca ti yaca ni'i bi' na'a ngu' ngutacui to' hitya ngusii la caa, pana jlo ti' ngu' cha' ná ndyaa Jesús ne' yaca ni'i bi' lo'o ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i; ycu'i' ti ngu' ndyaa ngu'. ²³Lo'o li' ngulaa xi xa' la yaca ni'i nu ngutu'u nde quichi' Tiberias, ndyacu to' hitya cacua ti su ndyacu ngu' xlyá nu cua nda ycu'i' nu Xu'na na xlya'be ji'i ycu'i' Ndyosi cuentya ji'i. ²⁴Lo'o cua ngua cuayá' ti' ngu' cha' nga'aa ndi'i Jesús to' tayu' bi', lo'o jua'a nga'aa ndi'i nu ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i ca bi', li' ndyatí ngu' ne' yaca ni'i nu ndyalaa bi', ndyaa ngu' ca quichi' Capernaum ndyaana ngu' ji'i Jesús.

Sca lo tyaja nu chañi cua'ni cha' tyaala' ti' na

²⁵Ca chaca tsu' bi' nnyacua ngu' ji'i Jesús. Lo'o ti nchcuane ngu' ji'i yu li':

—Mstru —nacui' ngu'—, ¿ni hora ngutu'u nu'u lijya ti nde?

²⁶Li' nda Jesús sca cha' lo'o ngu': —Ndube tsa ti na' cha' cua lijya ma yaana ma jna' xqui'ya cha' nda na' xlyá nu ndyacu ma tsubi' ti —nacui'—. Nguaala' ti' ma lo'o

ndyacu mā li'. Chañi cha' xqui'ya cha' bi' lijya mā yaana mā jna', si'i xqui'ya cña tonu nu ngua'ni na' cuentya ji'i ycu'i' Ndyosi. ²⁷Tso'lo la —nacui Jesús li'—, si cua'ni cña ti' mā cha' caja sca cha' nu talo ji'i mā; chañi cha' tyaala' ti' mā li', si caja chalyuu nu ná nga'a cha' tye ji'i mā. Nu na cacu na ni, xtyi'i ti talo na bi', yala ti quiñu'u na bi'. Pana na' nu lijyaa cha' caca na' ñati, ta na' sca cha' tso'lo ji'i mā nu cua'ni cha' tyaala' ti' mā, lo'o ná tye tsiya' ti cha' bi' ji'i mā —nacui—. Na cua nda ycu'i' Ndyosi Sti na' chacuayá' jna' cha' ta na' cha' tso'lo bi' ji'i mā.

²⁸Li' nchcuane ngu' ji'i Jesús:

—¿Ni'ya cua'ni ya lacua, cha' caca cua'ni ya cña nu nti' ycu'i' Ndyosi cha' cua'ni ya?

²⁹—Ndi'ya laca cña nu nti' ycu'i' Ndyosi cha' cua'ni mā —nacui Jesús—. Xñi mā cha' jna', cha' na' laca Sñi' ycu'i' Ndyosi, cha' cua nda Ni 'na lijyaa chalyuu.

³⁰Li' tya nchcuane la ngu' ji'i Jesús:

—¿Ni'ya ña'a cña nu cua'ni nu'u lacua? ¿Ni'ya ña'a cña tonu nu cua'ni nu'u cha' ña'a cui'ya ya xi ji'i, cha' xñi ya cha' jinu'u li'? —nacui ngu' ji'i Jesús—. ³¹Cua nda ycu'i' Ndyosi na ndyacu jyo'o cusu' ji'na lo'o nguta'a yu'u ngu' lo nati' btyi nu ngua sa'ni li'. Ndi'ya nscua lo quityi cusu' ji'i cha' bi': “Cua nda Ni na ndyacu ngu', na nu ngutu'u ca su ntucua ycu'i' Ndyosi ngua'ya nde lo yuu”.

³²Li' nchcui' Jesús lo'o ngu' chaca quiya':

—Liñi tsa cha' nu nchcui' na' lo'o mā juani: Ycu'i' Ndyosi Sti na' laca

nu ta cha' tso'lo nu cacu mā, la cui' cha' bi' laca nu ndyu'u nde su ndi'i ycu'i' Ni; si'i la cui' cha' ñi'ya nu nda jyo'o Moisés ndyacu ngu' cua sa'ni —nacui—. ³³Juani ta Sti na' sca lo cha' tso'lo nu cacu mā nu chañi cha' cua'ni cha' tyaala' ti' mā lo'o caja cha' bi' ji'i mā, ñi'ya laca lo'o ndyacu mā tyaja. Ndu'u cha' tso'lo bi' ca su ndi'i ycu'i' Ndyosi, lijya bi' nde lo yuu, nda bi' chalyuu nu ná nga'a cha' tye ji'i mā.

³⁴—Cusu' —nacui ngu' ji'i Jesús—, ta clya nu'u cha' tso'lo bi' cacu ya, lo'o li' cacu ya ji'i lcaa tsa.

³⁵—Ñi'ya ndu'ni tyaja lo'o ndye ndyacu na ji'i, jua'a cua'ni na' lo'o ñati, si xñi ngu' cha' jna' —nacui Jesús li'—. Ta na' sca chalyuu ji'i ngu' su xcu'i' ndyaala' ti' ngu' —nacui Jesús ji'i ngu' bi'—. Lo'o lcaa ñati nu tyu'u cha' ji'i ngu' lo'o na', nga'aa jña la ngu' xa' lo na cacu ngu'; lo'o xñi ngu' cha' jna', nga'aa tyucua nguityi ngu' li' —nacui—.

³⁶Pana nu cu'mā ni, ñi'ya nu ni na' ji'i mā tsubi' cha' ná jlya ti' mā jna', masi cua na'a mā jna' —nacui Jesús—. ³⁷Lcaa ñati nu cua nda Sti na' jna', ngu' nu ngusñi cha' jna' ni, caca ngu' bi' ñati 'na li'. Tucua na' cha' ji'i ngu' bi', ná culo'o na' ji'i ngu' cha' tyaa ngu' chaca se'i. ³⁸Cua ngutu'u na' nde slo ycu'i' Ndyosi Sti na', lijya na' nde lo yuu cha' cua'ni na' cña nu ngulo Sti na' 'na; si'i cha' cua'ni na' ñi'ya nu ntā' cua'ni tā —nacui Jesús—. ³⁹Na cua nti' Sti na' cha' ná chcuana' ni sca ñati nu cua ngusñi cha' 'na. Lo'o li' cua'ni na' cha' tyu'u ngu' chaca quiya' lo'o cua tye ti chalyuu —nacui—. ⁴⁰Nde laca cña nu nti' Sti na' nu cua nda

jna' lijyaa cha' caca: cua nti' Ni cha' ná tye chalyuu su tyi'i ngu' lo'o Ni, lcaa ñati nu ndyuloo jna' cha' laca Sñi' Ni, lcaa ñati nu xñi cha' jna'. Lo'o li' chañi cha' cua'ni na' cha' tyu'ú ngu' chaca quiya' lo'o cua tye ti chalyuu.

⁴¹Lo'o li' ná ndiya ti' ngu' judío cha' nchcui' Jesús lo'o ngu' ndi'ya: “Ñi'ya nu ndu'ni tyaja, jua'a cua'ni na' si xñi sca ñati cha' jna'. Sca ti na' nu ngutu'u ca su ntucua ycu' Ndyosi, sca ti na' taca cua'ni na' cha' tyaala' ti' ñati”, nacui Jesús. Nda tsa ngu' cha' lo'o tya'a ngu' cha' ná tso'o cha' bi'. ⁴²Li' nacui ngu':

—¿Ha si'i Jesús sñi' José laca nu jua? —nacui ngu'—. Cua nslo na jii sti yu lo'o xtya'a yu. ¿Ñi'ya ndyu'u cha' nu nchcui' yu jua cha' cua ngutu'u yu ca su ntucua ycu' Ndyosi?

⁴³Li' nguxtyacui Jesús cha' lo'o ngu':

—Nga'aa chcui' tsa ma lo'o tya'a ma jii cha' nu nda na' lo'o ma tsa —nacui—. ⁴⁴Ná tucui caca ñati jna' si ná lo'o ycu' Ndyosi Sti na' ngua'ni cha' caca ngu' jua'a. Lo'o li' na' laca nu cua'ni cha' tyu'ú ngu' bi' chaca quiya' lo'o cua tye ti chalyuu —nacui Jesús—. ⁴⁵Ndi'ya nchcui' sca cha' nu nguscua sca jyo'o cusu' lo quityi nu ngua sa'ni: “Ycu' Ndyosi laca nu culu'u cha' jii ycu' Ni jii ñati”, nacui quityi bi'. Bi' cha' ñati 'na caca lcaa ñati nu taquiya' cha' jii ycu' Ndyosi Sti na', lcaa ñati nu caca tsa'a cha' nu culu'u Ni jii ngu'.

⁴⁶Ná nacui na' cha' cua na'a ñati chalyuu jii Sti na' —nacui Jesús—. Bilya. Sca ti na' cua na'a na' jii

ycui' Ni, cha' cua ngutu'u na' ca slo Ni. ⁴⁷Liñi tsa cha' nu nda na' lo'o ma juani, cha' ñati nu ngusñi cha' jii ycu' Ndyosi ni, cua laca ngujui chalyuu nu ná nga'a cha' tye jii ngu' —nacui—. ⁴⁸Ta na' sca chalyuu jii ngu' su xcu' ndyaala' tso'o ti' ngu'. ⁴⁹Cua ndyacu jyo'o cusu' jii ma na nu nda ycu' Ndyosi jii ngu', ngua'ya bi' lo yuu lo nati' btyi ca su nguti' ngu'; pana nga'aa lu'ú ngu' bi' juani, masi ndyacu ngu' na bi' sa'ni la. ⁵⁰Ndi'ya nchcui' na' lo'o ma juani —nacui Jesús—, cuentya jii la cui' cha' tso'o nu ta Ni jii ñati, nu chañi cua'ni cha' tyaala' ti' ngu': slo ycu' Ndyosi ngutu'u cha' tso'o bi', lijya bi' chalyuu; chañi cha' lo'o cacu sca ñati jii na bi', ná nga'a cha' tye chalyuu jii ngu' li'. ⁵¹Na' laca nu cha' tso'o nu caja jii ñati —nacui Jesús—. Ngutu'u na' nde slo ycu' Ndyosi lijya na' chalyuu cha' caca na' ñati, cha' caja ñi'ya nu tyaala' ti' ngu'. Nu lo'o xñi ñati cha' jna', ná nga'a cha' tye chalyuu jii ngu' bi' li'; ta na' tyucui ña'a na' jii ngu', cha' jua'a caja chalyuu cucui jii ngu'.

⁵²Li' nguxana ngu' judío bi', lye tsa nxlyú ngu' cha' hichu' tya'a ngu'. —¿Ñi'ya cua'ni nu jua si ta yu cuaña' ycu' ca yu cha' cacu na?— nacui ngu' jii tya'a ngu'.

⁵³Li' nguxacu' Jesús cha' jii ngu': —Liñi tsa cha' nu nda na' lo'o ma juani —nacui—, ná taca ca tso'o cresiya jii ma si ná caja lcaa cha' nu jii ycu' na' jii ma, na' nu cua lijyaa chalyuu cha' caca na' ñati. Nga'a cha' tyat' cha' bi' ne' cresiya jii ma, ñi'ya si cacu ma, si co'o ma sca na —nacui Jesús—. ⁵⁴Cua ña'a ca ñati

nu jua'a ti caja tyucui ña'a ycuí' na' jil'i ngu', ná nga'a cha' tye chalyuu jil'i ngu' bi'. Cua'ni na' cha' tyu'ú ngu' bi' chaca quiya' lo'o cua tye ti chalyuu —nacui Jesús—. ⁵⁵Chañi cha' taca caja tyucui ña'a ycuí' na' jil'i ma, ñi'ya laca si caja cuaña' na' cha' cacu ma, ñi'ya laca si caja tañi na' cha' co'o ma. ⁵⁶Lo'o cua ña'a ca ñati nu jua'a cacu ngu', nu jua'a co'o ngu' cha' nu ta na' jil'i ngu' —nacui—, lcaa tsá tyi'i ngu' bi' lo'o na', tyi'i na' lo'o ngu' bi' li'. ⁵⁷Lcaa tyempo lu'ú Sti na' nu nda 'na lijyaa ca nde, lo'o jua'a chacuayá' jil'i ycuí' Ni lu'ú na'; chacuayá' 'na tyu'ú ñati nu xñi cha' 'na, ñati nu caja tyucui ña'a na' jil'i. ⁵⁸Na' laca nu cha' tso'o nu cacu ngu' bi' —nacui Jesús jil'i ngu'—, cha' ngutu'u na' nde slo ycuí' Ndyosi lijya na' lo yuu; si'i la cui' tya'a na nu ndyacu jyo'o cusu' ji'na lo nati' btyi cua sa'ni —nacui—. Nga'aa lu'ú ngu' bi' juani, masi cua ndyacu ngu' cha' bi' nu ngua sa'ni li'; pana lo'o caja cha' tso'o bi' jil'i ma cha' cacu ma —nacui—, ná nga'a cha' tye chalyuu jil'i ma li'.

⁵⁹Jua'a cha' ngulu'u Jesús jil'i ngu' Capernaum nde ni'i su ndyu'u ti'i ngu' cha' cuna ngu' cha' jil'i ycuí' Ndyosi.

Taca caca cucui cresiya ji'na si taquiya' na cha' nu nda Jesús

⁶⁰Lo'o ndyuna tyuu tya'a ñati nu ndyaca tsa'a jil'i Jesús cha' nu nchcui' yu, li' nacui ngu' bi':

—Tlyu tsa cha' nchcui' nu cusu' re lo'o na. Tso'o la si nga'aa cuna na cha' bi' tsiya' ti.

⁶¹Jlo ti' Jesús cha' nchcui' tsa nu ngu' nu ndyaca tsa'a bi' lo'o tya'a

ngu' cuentya jil'i cha' nu cua nda ca ti yu lo'o ngu', bi' cha' nchcui' yu lo'o ngu' chaca quiya':

—¿Ha ngua tyuju'u ti' ma 'na xqui'ya cha' nu nchcui' na' lo'o ma? —nacui yu—. ⁶²¿Ñi'ya ta culacua ti' ma lo'o ña'a ma jna' cha' tya'a na' ca su ngutu'u na' clyo, na' nu lijyaa chalyuu cha' caca na' ñati? —nacui Jesús jil'i ngu' bi'—. ⁶³Nu xtyi'i nu ta Ni cha' tyanu ne' cresiya ji'na, bi' laca nu nda chalyuu tso'o ji'na; si'i xqui'ya juersa nu ntsu'u jil'i cuaña' ti na lu'ú na —nacui Jesús—. Lo'o jua'a lcaa cha' nu nda na' lo'o ma juani, cuentya jil'i sca na nu ta ycuí' Ndyosi jil'i ñati laca cha' bi', sca cha' nu tyu'ú ne' cresiya jil'i ñati laca bi'; caja chalyuu jil'i ngu' si taquiya' ngu' jil'i cha' bi'. ⁶⁴Pana tya ntsu'u xi ngu' tya'a ndya'a ma nu ná jlyu ti' jna' —nacui Jesús li'.

Tya lo'o nguxana ti cha', tya li' ngua tii Jesús tilaca laca nu ná jlyu ti' jil'i yu, tilaca laca nu cujuí' cresiya jil'i yu ca tiya' la. ⁶⁵Li' nacui Jesús:

—Bi' cha' nacui na' jil'i ma tsá cha' ná tucui caca ñati jna' si ná cua'ni Sti na' cha' ñati 'na caca ngu' bi'.

⁶⁶Lo'o jua'a ngua li', ngua tyuju'u ti' tyuu tya'a ngu' nu ndyaca tsa'a jil'i Jesús; nga'aa ntaja'a ngu' bi' tya'a lo'o yu. ⁶⁷Li' nchcuane Jesús jil'i nu tii tyucuaa tya'a ñati bi':

—¿Ha lo'o cu'ma nti' ma xtyanu ma 'na?

⁶⁸Li' nguxacui Simón Pedro cha' jil'i Jesús:

—Cusu' —nacui—, ¿ma nde ntsu'u chaca se'i su tsa'a ya cha' cuna ya lcaa ña'a cha' liñi nu nchcui' nu'u? Ná nga'a cha' tye chalyuu jil'i ya si

cua'a jyaca ya ji'i cha' nu nchcui' nu'u —nacui—. ⁶⁹Jlya ti' ya jinu'u. Cua jlo ti' ya cha' ycui' Ndyosi laca nu cua ngusubi jinu'u, cha' sca ti nu'u nu chañi cha' laca nu'u Sñi' ycui' Ndyosi nu lijya chalyuu.

⁷⁰Li' nacui Jesús:

—Jua'a na', cua ngusubi na' ji'i ca ta'a tii tyucuaa tya'a ma, masi cuiñaja caca tsaca ma.

⁷¹Nu nti' Jesús ñacui cha' Judas sñi' Simón Iscariote, bi' laca nu ta ji'i Jesús ji'i ngu' xña'a ca tiya' la. Lo'o nu Judas bi' ni, lo'o bi' nga'a laja nu tii tyucuaa tya'a ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i Jesús.

Ná jlya ti' tya'a Jesús ji'i yu

7 Tiya' la li' xcui' nde loyuu su cuentya Galilea ndya'a Jesús; nga'aa ndya'a yu loyuu su cuentya Judea bi', cha' nti' tsa ngu' bi' cujuui ngu' ji'i. ²Cua ngulala sca ta'a ji'i ngu' judío, nu ndu'ni ngu' ji'i: ta'a chcuaya. ³Lo'o li' nacui nu ngu' qui'yu tya'a Jesús:

—Tyu'u nu'u su ndi'i nu'u re, yaa nu'u nde loyuu su cuentya Judea tso'o la —nacui tya'a yu ji'i Jesús—. Ntsu'u tsa ngu' nu ndyaca tsa'a jinu'u cajua; tso'o culu'u nu'u xi cha' tlyu nu ndu'ni nu'u ji'i ngu' bi'. ⁴Ná cua'ni nu'u cña bi' cuaana ti si nti' nu'u cha' tyuloo lcaa ñati hi; culu'u loo ycui' nu'u ji'i lcaa ñati cha' taca jinu'u cua'ni cha' tlyu jua'a.

⁵Jua'a nchcui' ngu', cha' lo'o ngu' tya'a Jesús ni, ná jlya ti' ngu' ji'i yu.

⁶Li' nacui Jesús:

—Tya lyiji tyalaa la cui' tyempo nu tya'a na' ca bi'. Cua ña'a ca tsá tso'o cha' tsa cu'ma —nacui Jesús—, ⁷cha' ná liye' ti' ngu' ña'a ngu' ji'i

ma; pana liye' tsa ti' ngu' ña'a ngu' 'na, cha' nchcui' liñi na' lo'o ngu' cuentya ji'i cha' cuxi nu ndu'ni ngu' —nacui—. ⁸Yaa clya ycui' ca ma ta'a bi'; ná tsa'a na', cha' tya lyiji tyalaa la cui' tyempo nu tya'a ca bi'.

⁹Nga'aa nchcui' la Jesús li'.

Ndyanu yu nde Galilea.

Ndi'i Jesús ta'a chcuaya

¹⁰Ndyaa nu ngu' qui'yu tya'a Jesús ta'a. Ca tiya' la lo'o ycui' Jesús ndyaa. Ná ndyaa yu tsa tlyu ti lo'o xa' ñati, ycui' ti yu ndyaa yu cha' ná ña'a ñati ji'i yu. ¹¹Lo'o ndyaca ta'a bi', li' ndya'a ngu' judío ndya'ana ngu' ji'i yu:

—¿Macala ndya'a yu bi'? —ndu'ni ngu'.

¹²Quiña'a tsa cha' nda ngu' quichi bi' lo'o tya'a ngu' cuentya ji'i Jesús. Ntsu'u ngu' nu nchcui' ndi'ya: “Tso'o tsa ñati bi’”. Lo'o ntsu'u xi xa' la ngu' nu ndu'ni: “Si'i. Xcui' cha' cuiñi nda yu, na ñilo'o ti yu ji'i ngu’”. ¹³Pana ntsii ngu' si cuna ngu' judío cha' nu nchcui' ngu', bi' cha' cuaana ti nchcui' ngu' lo'o tya'a ngu'.

¹⁴Sca semana ndalo ta'a bi'. Lo'o jua'a tsá nchca jacua ji'i ta'a, li' ndyaa Jesús ne' laa tonu; nguxana yu nclyu'u yu ji'i ngu' ca bi' li'.

¹⁵Ndube tsa ti' ngu' judío cha' nchca tsa ji'i Jesús:

—¿Ni cha' laca cha' nchca tsa ji'i yu jua nclyu'u yu ji'i ñati? Ná tyuu yija nguta'a yu scuelya, ná ngua tsa'a tso'o yu jua —nacui ngu'.

¹⁶Li' nda Jesús sca cha' lo'o ngu' nu ndi'i ne' laa bi':

—Ná nclyu'u na' ji'i ngu' cha' nu nda'ya hique ycui' ca ti na'; ña'a

cha' nu nelyacua ti' ycu'i Ndyosi nu nda 'na lijyaꝯ chalyuu, bi' laca cha' nu nelyu'u na' ji'i ngu' —nacuꝯ Jesús—. ¹⁷Si nti' ma' cua'ni ma' cña nu nti' ycu'i Ndyosi cha' cua'ni ma', li' caca cuayá' ti' ma' mala ngutu'u cha' nu nelyu'u na' ji'i ngu', si slo ycu'i Ndyosi ngutu'u cha' bi', si sca cha' nu nda'ya hique ti na' laca cha' bi' —nacuꝯ yu—. ¹⁸Sca ñati nu nchcui' cha' ji'i ycu'i ca lo'o ngu', jua'a nti' yu cha' caca tlyu ycu'i ca ti yu. Xa' ña'a ndu'ni na', cha' tyucui tyiquee na' ndu'ni tlyu na' ji'i ycu'i Ndyosi nu Xu'na na' nu ngulo cña 'na caꝯ na' nde chalyuu. Ná ntsu'u cha' cuiñi 'na tsiya' ti.

¹⁹¿Ha si'i la cui' jyo'o cusu' Moisés nu ngulu'u ji'na cha' cua'ni na lcaa cña nu nti' ycu'i Ndyosi? Pana ná ndaquiya' ma' tsiya' ti ji'i cha' bi' —nacuꝯ Jesús—. Lo'o nu juani nti' ma' cujuui ma' jna'. ¿Ni cha' laca bi'?

²⁰—Ñi'ya nti' sca nu xña'a, jua'a nti' nu'u —ndu'ni ngu' ji'i Jesús li'—. ¿Tilaca nti' cujuui jinu'u lacua?

²¹Li' nchcui' Jesús lo'o ngu' chaca quiya':

—Sca ti quiya' ngua'ni na' sca cha' tlyu tsꝯ ta'a tsꝯ nu tacati tsa ji'i ma', lo'o li' ndube tsa ti' ma'. ²²Ntsu'u sca cña nu ndaquiya' tsa ma' ji'i —nacuꝯ yu—, sca cña laca nu nda jyo'o Moisés cha' lo'o ma' sa'ni cha' cua'ni ma'; ni si'i Moisés bi' ngua nu nda cha' bi' lo'o ma', cha' cua sa'ni la lo'o bilya cala ycu'i Moisés ndu'ni jyo'o cusu' ji'i ma' cña bi'. Ndyi'u tsa ti' ma' cha' si'yu ma' lo quiji nu sube qui'yu sñi' ma' cha' culacua ngu', masi tsꝯ nu ndi'i cña' ngu' laca bi' —nacuꝯ Jesús—. ²³Nu lo'o

ndu'u scua snu' tsꝯ tya lo'o ngula sñi' ma', ndu'ni ma' cña bi', masi ndi'i cña' ngu' cha' ta'a, cha' ndaquiya' ma' lcaa cha' nu cua nda Moisés lo'o na. Bi' cha' juani, ¿ni cha' laca cha' ñasi' ma' 'na? —nacuꝯ Jesús—. Laca cha' ngua'ni na' cha' ngua tso'o sca ñati, masi sca tsꝯ ndi'i cña' ngu' ngua bi'. ²⁴Ná tso'o cua'ni cuayá' ma' ji'i sca ñati lo'o ña'a ti ma' ji'i —nacuꝯ yu—. Ñi'ya nu tyu'u liñi cha' ji'i sca ngu', jua'a cua'ni cuayá' ma' ji'i ngu' tso'o la.

Nchcui' Jesús mala ngutu'u yu lijya yu

²⁵Lo'o ndyuna xi ngu' quichi Jerusalén cha' bi', li' nguxana nchcui' ngu' ji'i:

—Nu ñati jua, ¿ha si'i na nelyana ngu' ji'i yu cha' cujuui ngu' ji'i? —nacuꝯ ngu'—. ²⁶Lo'o juani ña'a ma' ñi'ya nu ndyu'ni yu jua, ndy yu nchcui' yu su ndi'i lcaa ñati. Ná nchca ji'i ngu' tsiya' ti cua'a ngu' ji'i yu cha' nga'aa chcui' yu —nacuꝯ ngu' ji'i tya'a ngu'—. ¿Ha ngujui cha' ji'i nu laca loo ji'na lacua, cha' nu jua laca Cristo, nu ñati tlyu nu cua caꝯ ti? ²⁷Pana jlo ti' na macala ngutu'u yu jua. Si'i jua'a caca lo'o nu Cristo nu ñati tlyu nu ntajatya na ji'i cha' caꝯ. Lo'o caꝯ nu bi', ná tucui caca cuayá' ti' mala tyu'u nu bi' caꝯ.

²⁸Bi' cha' cuij nchcui' Jesús ca su ndy yu nelyu'u ji'i ngu' ne' laa tonu bi':

—Chañi cha' nslo ma' 'na, chañi cha' jlo ti' ma' mala ngutu'u na' —nacuꝯ—, pana si'i cuentya jna' lijya na' ca nde. Sca ti ycu'i Ndyosi nda 'na lijyaꝯ chalyuu, lo'o jua'a ná nslo

mā jil'i nu bi' —nacui—. ²⁹Nslo na' jil'i ycu'i Ni, cha' ca slo Ni ngutu'u na' lijyaa; ycu'i Ni laca nu ngulo cña 'na cha' caa na' ca nde.

³⁰Lo'o ndye nchcui' Jesús cha' bi', li' ndyalaa xi ngu' slo yu, ngua ti' ngu' cha' taya' ngu' jil'i yu. Pana ni sca ngu' ná ndaya' ngu' jil'i yu, cha' tya lyiji tyalaa tyempo jil'i Ni cha' xñi ngu' jil'i yu. ³¹Masi jua'a ngua'ni ngu' bi', tya ndi'i quiña'a ñati nu ngusñi cha' jil'i yu. Nchcui' ngu' lo'o tya'a ngu' li':

—La cui' ña'a cña tonu cuentya jil'i ycu'i Ndyosi ndu'ni yu re, ñi'ya nu nscua lo quityi cha' cua'ni nu ñati tlyu nu cua caa ti; bi' laca yu re, nti' ya —nacui' ngu'.

**Ngua ti' ngu' fariseo su'ba
jil'i Jesús ne' chcuá**

³²Cua ndyuna ngu' fariseo ña'a cha' nu nchcui' ngu' quichi jil'i Jesús. Bi' cha' ngulo ngu' cña jil'i policía ne' laa cha' tsaa ngu' taya' ngu' jil'i Jesús. Jua'a ngua'ni sti jo'ó nu laca loo lo'o nu ngu' fariseo bi'. ³³Li' nacui' Jesús jil'i ñati nu ndi'i ne' laa tonu bi':

—Tya tyi'i na' la xi lo'o mā nde lo yuu chalyuu —nacui—, lo'o li' tya'a na' slo ycu'i nu Xu'na na' nu nda 'na lijyaa ca nde —nacui—. ³⁴Li' tsaana mā jna' macala su ndi'i na', lo'o ná quije na' jil'i mā tsiya' ti, cha' ná caja chacuayá' tyalaa mā ca su tyi'i na' li'.

³⁵—¿Macala tsaa yu jua, su ná taca quije yu ji'na? —nacui nu ngu' judío bi' jil'i tya'a ngu'—. ¿Ha tsaa yu tyijyu' la ca su ndi'i xa' la ngu' judío tya'a na? ¿Ha tsaa yu cha' culu'u yu cha' jil'i ycu'i Ndyosi jil'i xa'

ñati nu ndi'i ca bi'? —nacui' ngu'—.

³⁶¿Ni'ya nti' yu jua cha' nchcui' yu ndi'ya: “Tsaana mā jna' macala su ndi'i na', lo'o ná quije na' jil'i mā tsiya' ti, cha' ná caja chacuayá' tyalaa mā ca su tyi'i na' li'”? —nacui' ngu'.

Suu hitya nu tyu'u ne' cresiya jil'i ngu'

³⁷Lo'o cua tye ti ta'a, tsá ycu'i ta'a li' tya ndu Jesús ne' laa tonu. Cuii nchcui' yu lo'o ñati ca bi':

—Lo'o nguityi ca mā hitya, caa mā ca slo na' cha' ta na' hitya co'o mā —nacui yu—. ³⁸Ñati nu ntsu'u cha' jil'i lo'o na' caca jil'i ngu' bi' ñi'ya laca si ntsu'u sca suu hitya ne' cresiya jil'i ngu'. Tlyu tsa cha' tso'o ntsu'u ne' cresiya jil'i ngu' bi', cha' cua'ni tso'o ngu' bi' lo'o tya'a ñati ngu' li' —nacui' Jesús jil'i ngu'—. Lo quityi jil'i ycu'i Ndyosi nguscua cha' jua'a caca jil'i ngu' bi'.

³⁹Cua nti' Jesús chcu'i lo'o ngu' cha' cua ta ti Ni Xtyi'i ycu'i Ni cha' tyanu ne' cresiya jil'i ñati nu cua ngusñi cha' jil'i ycu'i Ni, bi' cha' nacui' yu jua'a. Bilya ta ycu'i Ndyosi Xtyi'i ycu'i Ni caa nde chalyuu, xqui'ya cha' bilya tyaa Jesús ca su tlyu su ntucua ycu'i Ndyosi Sti yu.

Ná stu'ba nchcui' ngu' jil'i Jesús

⁴⁰Lo'o ndyuna ngu' quichi cha' bi', ntsu'u ngu' nu nchcui' jil'i Jesús ndi'ya: —Chañi cha' yu jua laca nu cusu' nu cua caa ti cha' chcu'i cha' jil'i ycu'i Ndyosi lo'o na.

⁴¹Lo'o jua'a nchcui' xi xa' la ngu' cha' jil'i yu:

—Yu jua laca nu ñati tlyu nu nda ycu'i Ndyosi jil'i cha' caa —nacui' ngu'.

Li' ngxuetyacui xa' la ngu' quichi cha' lo'o tya'a ngu':

—Pana si'i nde Galilea tyu'u nu ñati tlyu bi', si'i jua'a caca. ⁴²Lo quityi cusu' bi' nscua cha' sca ñati tya'a ji'i jyo'o David caca nu ñati tlyu bi'; quichi Belén cala yu bi', cha' quichi tyi ngu' David laca bi'.

⁴³Ná ngua stu'ba cha' ji'i ngu' lo'o tya'a ngu' cha' ji'i Jesús. ⁴⁴Pana ná tucui ntejeja' ji'i yu, masi ntsu'u ngu' nu ngua ti' ngu' xñi ngu' ji'i.

Ná jlya ti' ngu' laca cña ji'i Jesús

⁴⁵Chaca quiya' ndyaa nu policia ne' laa bi' slo sti jo'ó nu laca loo, slo ngu' fariseo. Li' nchcuane ngu' ji'i policia:

—¿Ni cha' laca ná lo'o yu bi' lija mā slo cua?

⁴⁶Li' nacui policia:

—Bilya cuna ya nchcui' sca ñati ñi'ya nu nchcui' yu jua.

⁴⁷Nguxacui ngu' fariseo cha' ji'i ngu' bi':

—¿Ha lo'o ji'i cu'mā ñilo'o yu jua lacua? —nacui ngu'—. ⁴⁸Ná ntsu'u ni sca ñati nu laca loo ji'na nu ngusñi cha' ji'i yu bi'. Ni ngu' fariseo cua, ná jlya ti' ya cha' nu nchcui' yu —nacui ngu'—. ⁴⁹Ná tso'o ngu' quichi, xcui' cha' cuxi ntsu'u ji'i ngu', xqui'ya cha' ná ndaquiya' ngu' ji'i cha' nu nda jyo'o Moisés lo'o na.

⁵⁰Li' ndyatü tsaca ngu' fariseo laja ngu' bi'; Nicodemo naa yu, la cui' nu cusu' nu cua ndyaa slo Jesús talya bi' laca yu.

⁵¹—Lo'o cua'ni cuayá' na ji'i sca ñati —nacui Nicodemo li'—, ná nscua chacuayá' ji'na cha' xcube' na ji'i ñati bi' si tya lyiji cuna na laa cha' nu ta yu, si bilya caca cuayá' ti'

na ñi'ya laca cha' cuxi nu ngua'ni yu bi' —nacui.

⁵²—¿Ha la cui' ngu' Galilea laca nu'u lacua? —nacui tya'a fariseo ji'i Nicodemo li'—. Lo quityi ji'i ycui' Ndyosi nu nscua sa'ni ña'a nu'u xi, cha' caca cuayá' la ti' nu'u cha' si'i nde Galilea tyu'u ñati nu culu'u cha' ji'i ycui' Ndyosi ji'na.

Ngusta ngu' qui'ya ji'i sca nu cuna'a

⁵³Li' ndyaa ngu' to' tyi ngu'.

8 Li' ndu'u Jesús, ndyaa yu sca ti nde ca'ya Olivos cha' chcui' yu lo'o ycui' Ndyosi. ²Pana tsa cua cuxee ti, xa' ndatu Jesús ne' laa tonu. Li' ndyu'u ti'i laa ñati ca slo yu. Ca bi' ndyaca'a yu ngulu'u yu cha' ji'i ycui' Ndyosi ji'i ngu'. ³Li' yaa ngu' fariseo bi' slo Jesús, lo'o ngu' mstru cha' jo'ó, yaa lo'o ngu' ji'i sca nu cuna'a nu ndacui qui'ya ji'i. Cua ngujui nu cuna'a bi' ji'i ngu' la cui' tyempo nu ngua'a cho' lo'o clyo'o xa' ñati. Li' nguxatu ngu' bi' ji'i nu cuna'a bi' cla'be laja su ndi'i ngu'. ⁴Nchcui' ngu' lo'o Jesús li':

—Mstru —nacui ngu' bi'—, cua ngujui nu cuna'a re ji'i ya la cui' tyempo lo'o ngua'a cho' lo'o clyo'o xa' ñati —nacui ngu' ji'i Jesús—.

⁵Cuentya ji'na, cuentya ji'i cha' nu cua nda jyo'o Moisés lo'o na, ntsu'u cha' cujui'i na quee ji'i cho' cua cha' cujuui na ji'i. ¿Ñi'ya ñacui ta nu'u ji'i?

⁶Na nchcui' cuayá' ti ngu' bi' lo'o Jesús, cha' cua nti' ngu' caja cha' ji'i ngu' ñi'ya caca sta ngu' qui'ya ji'i Jesús. Bi' cha' ñi'ya nu nga'a ti yu ndati'ichu' yu xi, nguscua lo'o sne ya' ti yu lo yuu. ⁷Lo'o jua'a nchcuane ngu' ji'i Jesús chaca

quiya'. Li' ndaca'a liñi Jesús, nchcui' yu lo'o ngu' nu yaa lo'o ji'i nu cuna'a bi':

—Lo'o ntsu'u tsaca cu'ma nu ná ntsu'u qui'ya ji'i ma —nacui' yu—, bi' caca nu cujui'i quee ji'i nu cuna'a cua clyo.

⁸Li' xa' ndati'ichu' Jesús nscua lo'o sne ya' ti yu lo yuu, nga'aa nchcui' yu li'. ⁹Lo'o ndyuna ngu' cha' bi', nguxana ngu' ngutu'u ngu' ndyaa ngu' li', cha' cua jlo ti' ngu' cha' ntsu'u qui'ya ji'i ycu' ngu'. Clyo la ndyaa nu ngu' cusu' la, li' ndyaa lcaa ngu' cuentya sca ti ngu'. Li' ndyanu Jesús chaca tya yu, lo'o ña'a ti ndu nu cuna'a bi' ntajatyá ji'i yu ni jacua' chcui' yu lo'o. ¹⁰Ndaca'a Jesús chaca quiya', li' nacui' yu ji'i nu cuna'a bi':

—¿Macala ndyaa ngu' jua? — nacui'—. ¿Ha tya ndu nu ngusta qui'ya jinu'u?

¹¹—Ná tucui ndu nu ngusta qui'ya 'na, cusu' —nacui' nu cuna'a bi'.

—Tso'lo lacua —nacui' Jesús ji'i—. Jua'a na', ná ntsu'u qui'ya nu sta na' jinu'u. Tyaa clyo nu'u juani —nacui'—, nga'aa cua'ni la nu'u cha' cuxi.

Xee nu tyu'ú ne' cresiya ji'i ñati' laca Jesús

¹²Chaca quiya' nda Jesús cha' lo'o ngu' ne' laa bi'.

—Na' laca nu nda xee cha' tyu'ú ne' cresiya ji'i ñati' —nacui' yu—. Tyanu xee lubii jna' ne' cresiya ji'i ñati' nu xñi cha' jna', lo'o jua'a ná nga'a cha' tye chalyuu ji'i ngu' bi' li'; nga'aa ntsu'u cha' tya'a yu'u ngu' bi', ñi'ya nu ndu'ni ngu' nu ná ntsu'u xee jna' ne' cresiya ji'i tsiya' ti.

¹³Li' nacui' ngu' fariseo ji'i Jesús: —Sca ti nu'u nda cha' liñi cuentya ji'i ycu' ca. Ná tucua' ngu' cha' jinu'u si chcui' nu'u jua'a.

¹⁴Nguxtyacui Jesús cha' lo'o ngu' li':

—Tucua' ngu' cha' nu ta na' lo'o ngu' tu'ni. Masi sca ti na' nda cha' liñi cuentya ji'i ycu' ca na' —nacui' yu—. Cua jlo ti' na' macala ngutu'u na', lo'o cua jlo ti' na' ma nde tsa'a; pana nu cu'ma ni, ná jlo ti' ma tsiya' ti mala ngutu'u na', ná jlo ti' ma ma nde tsa'a —nacui' Jesús ji'i ngu'—.

¹⁵Cua laca ngusta ma yabe' chu' na'. Lo'o ndyu'ni ma jua'a, ndyu'ni ma ñi'ya ndu'ni ñati' chalyuu ti. Si'i na lijya' na' chalyuu cha' sta na' yabe' chu' ñati' —nacui'—, ¹⁶pana taca cua'ni cuayá' na' ji'i ñati'. Lo'o cua'ni cuayá' na' ji'i ngu' ni, liñi cha' nu ta na' li', cha' si'i ycu' ti na' cua'ni cuayá' na' ji'i ngu' li'; lo'o na' lo'o ycu' Ndyosi nu nda jna' lijyaa re, stu'ba ti cua'ni cuayá' ya ji'i ngu' li' —nacui' Jesús—. ¹⁷Ndaquiya' tsa na ji'i cha' cusu' nu nscua lo quityi cua sa'ni la; ndacua nscua sca cha' nu nchcui' cha' tyu'u lubii ñati' ji'i scaa cha' nu ntsu'u ji'i, nu lo'o stu'ba ti chcui' tucua tya'a ngu' ji'i cha' bi'. ¹⁸Tsaca ngu' bi' laca na' —nacui' Jesús—, cha' nchcui' na' cha' liñi cuentya ji'i ycu' ca na'; nu chaca ngu' bi' laca Sti na' nu nda jna' lijyaa re.

¹⁹—¿Macala ntsu'u Sti nu'u lacua? —nacui' ngu' ji'i Jesús li'.

—Ná nslo ma jna' tsiya' ti, lo'o la cui' ti ná nslo ma ji'i Sti na' —nacui' Jesús ji'i ngu'—. Si cua ndyuloo ma jna', la cui' jua'a cua ndyuloo ma ji'i Sti na' li'.

²⁰Nacui Jesús jua'a lo'o ngulu'u yu ji'i ngu' ne' laa tonu, ntucua yu cacua ti su ndu cña' su kujui'i ngu' cñi nu caca msta' ji'i ngu' ne' laa. Lo'o ná tucui ngua'ni cha' tejeya' ji'i Jesús, cha' tsaa lo'o ji'i yu ni'i chcuá, cha' tya lyiji tyalaa tyempo ji'i yu cha' xcube' ngu' xña'a' ji'i yu.

**“Ná caja chacuayá' tsaa
mā ca su tyi'i na'”**

²¹Li' xa' nchcui' Jesús lo'o ngu':
—Tsa'a na' —nacui' yu—, li' tsaana mā jna' ca su ndya'a na', pana ná quije na' ji'i mā tsiya' ti —nacui'—. Tya lyiji quije na' ji'i mā lo'o cajaa ycu'i mā ña'a' lo'o cresiya cuxi ji'i mā, pana ná caja chacuayá' tsaa mā ca su tyi'i na' li'.

²²—¿Ha kujuii yu ji'i ycu'i ca yu? —nacui' ngu' judío ji'i tya'a ngu'—. ¿Ha jua'a' ntsu'u tyiquee yu lo'o nacui' yu: “Ná caja chacuayá' tsaa mā ca su tyi'i na' li'”?

²³Bi' cha' tya nda la Jesús xi cha' lo'o ngu' bi':

—Nde chalyuu su ndi'i cu'mā cuxi tsa ndu'ni ñati; pana na' ni, chaca chalyuu ca slo ycu'i Ndyosi ngutu'u na' —nacui' yu—. Cua ngui'i mā ji'i nu cuxi nu ndu'ni ñati' chalyuu; pana na' ni, ntsu'u tyiquee na' ji'i ycu'i Ndyosi Sti na' ca su ntucua ycu'i Ni —nacui' Jesús—. ²⁴Bi' cha' ni na' ji'i mā cha' cajaa ycu'i mā ña'a' lo'o cresiya cuxi ji'i mā; chañi cha' bi': cajaa mā ña'a' lo'o cresiya cuxi ji'i mā, si ná jlya ti' mā cha' laca na' ñi'ya nu ni na' ji'i mā cha' laca na'.

²⁵—¿Tilaca laca nu'u lacua? —nacui' ngu' ji'i Jesús li'.

—Tya tsubi' ni na' ji'i mā tilaca laca na' —nacui' Jesús li'—. ²⁶Tya

quiña'a' la cha' taca chcu'i na' lo'o mā nquicha' cuentya ji'i qui'ya nu ntsu'u ji'i mā; pana liñi tsa cha' nu nda ycu'i Ndyosi nu nda 'na lijyaa, lo'o jua'a' cua ña'a' ca cha' nu nda Ni lo'o na', bi' ti cha' laca nu nda na' lo'o ñati' chalyuu.

²⁷Ná ngua cuayá' ti' ngu' cha' nu nchcui' Jesús lo'o ngu' cha' ji'i ycu'i Ndyosi Sti yu. ²⁸Bi' cha' tya nchcui' la Jesús lo'o ngu' li':

—Tiya' la lo'o sicua mā jna' lo crusi, li' caca cuayá' ti' mā cha' laca na' ñi'ya nu ni na' ji'i mā, na' nu lijyaa chalyuu cha' caca ñati' —nacui' Jesús—. Ná sca cña ndu'ni na' chacuayá' ji'i ycu'i ca na'; ycu'i Ndyosi Sti na', bi' laca nu ngulu'u 'na lcaa ca cha' nu nchcui' na' —nacui'—. ²⁹Lcaa tsā ndi'i Ni lo'o na', ycu'i Ni laca nu nda jna' lijyaa re. Ná nguxtyanu Sti na' jna', cha' xcui' cña nu ndiya ti' Ni, bi' laca cña nu ndu'ni na'.

³⁰Lo'o ndyuna ngu' cha' nchcui' Jesús jua'a', tyuu tya'a ngu' ngusñi hique ti ngu' cha' nu nchcui' yu.

**“Nga'aa tatsaa ngu' ji'i mā
cha' cua'ni mā cña cuxi”**

³¹Lo'o li' nda Jesús cha' lo'o ngu' judío nu jlya ti' ji'i yu.

—Lo'o tyanu cha' nu nclyu'u na' ji'i mā ne' cresiya ji'i mā, cha' ji'i ycu'i Ndyosi bi', li' chañi cha' laca mā ñati' nu ndyaca tsa'a jna' —nacui' Jesús ji'i ngu'—. ³²Li' taca ca cuayá' ti' mā lcaa cha' liñi; ná tucui caca tatsaa ji'i mā cha' cua'ni mā cña cuxi ca su ndi'i mā, xqui'ya cha' jlo ti' mā cha' liñi bi'.

³³—Ñati' ji'i jyo'o Abraham laca ya —nacui' ngu' judío bi'—, ni sca

ñatī bilya tatsaa jī'ī ya cha' cua'ni ya cña cuxi. ¿Ñī'ya nti' ta nu'u lo'o nacui nu'u cha': "Nga'aa tatsaa ngu' jī'ī mā cha' cua'ni mā cña cuxi ca su ndī'ī mā"? —nacui ngu' judío bi' jī'ī Jesús.

³⁴—Liñi tsa cha' ta na' lo'o mā juani —nacui Jesús li'—, cha' cua laca ntsu'u xu'na ñatī chalyuu, lcaa ca ñatī nu ntsu'u qui'ya jī'ī ngu'.

³⁵Lo'o sca ñatī nu ntsu'u xu'na ni, cua laca ti hora ndyiji cha' tso'o jī'ī ca su ndī'ī yu to' tyi xu'na yu, cha' si'ī ñī'ya laca sñi' laca msu nu ndī'ī slo xu'na yu. Pana sñi' nu xu'na bi', lcaa tyempo ndī'ī sñi' lo'o sti, ndyiji tsa cha' tso'o jī'ī —nacui Jesús—. ³⁶Na' nu laca nu sca ti Sñi' ycu' Ndyosi ni, lo'o cua'ni lyaá na' jī'ī mā, chañi cha' nga'aa caca tatsaa ngu' jī'ī mā cha' cua'ni ma cña cuxi chaca quiya' ca su ndī'ī mā —nacui—. ³⁷Cua jlo ti' na' cha' tya'a ñatī jī'ī jyo'o Abraham laca cu'ma, pana cua nti' mā cujuui mā jna' cha' ná ntucúa mā cha' nu nchcui' na' lo'o mā —nacui Jesús—. ³⁸Nclyu'na na' jī'ī mā cua ña'a ca cha' nu cua na'a na' slo ycu' Ndyosi Sti na', bi' laca cha' nu nchcui' na' lo'o mā. Lo'o cu'ma ni, ndu'ni mā lcaa ña'a cña nu ngua tsa'a mā jī'ī sti mā, bi' cña ndu'ni mā.

³⁹Li' ngxu'tyacui ngu' cha' lo'o Jesús:

—Jyo'o Abraham bi' ngua jyo'o cusu' jī'ī ya, nu nguti'ī cua sa'ni la —nacui ngu'.

—Si chañi cha' laca mā tya'a ñatī jī'ī jyo'o Abraham bi', li' cua'ni mā ñī'ya nu ngua'ni ycu' Abraham bi' —nacui Jesús jī'ī ngu' bi'—. ⁴⁰Pana juani nti' tsa mā cujuui mā jna',

masi xcui' cha' liñi nclu'u na' jī'ī mā, la cui' cha' liñi nu nda ycu' Ndyosi lo'o na. ⁴¹Ná ngua'ni jyo'o Abraham jua'a —nacui Jesús—. Chaca nu laca sti cu'ma, lo'o jua'a cña nu nclyo nu bi', bi' laca cña nu ndiya la ti' mā cha' ndu'ni mā.

—Si'ī sñi' nu xña'a laca ya —nacui ngu'—. Sca ti ycu' Ndyosi laca Sti ya —ndu'ni ngu' judío lo'o Jesús li'.

⁴²—¿Ha ycu' Ndyosi laca Sti cu'ma lacua? ¿Ni cha' laca ná ntsu'u tyiquee mā ña'a mā jna' lacua? —nacui Jesús—. Nde slo ycu' Ndyosi ngutu'u na'; xqui'ya Ni, bi' cha' ndī'ī na' nde chalyuu —nacui Jesús—.

Si'ī cuentya jī'ī ycu' ca ti na' lijya na' chalyuu, ngulo ycu' Ndyosi cña jna' cha' caa na'. ⁴³¿Ni cha' laca ná ndaca'a jyaca mā jī'ī cha' nu nchcui' na' lo'o mā? —nacui Jesús jī'ī ngu' li'—. Ná nchca jī'ī mā tsiya' ti caca cuayá' ti' mā cha' nu nda na' lo'o mā —nacui yu jī'ī ngu' judío bi'—.

⁴⁴Ycu' nu xña'a laca sti cu'ma, lo'o jua'a nti' mā cua'ni mā la cui' cña nu ngulo nu bi' jī'ī mā. Tya lo'o nguxana chalyuu, tya li' nguxana ndyu'ni ñu'u nu bi' jī'ī cresiya jī'ī ñatī —nacui Jesús—. Ná ngutu'u nu bi' ca su ntsu'u suu cha' liñi, ná ntsu'u cha' liñi jī'ī nu bi' tsiya' ti —nacui—. Lo'o ñilo'o nu bi' jī'ī ñatī, xquicha' ycu' ca laca cha' cuiñi nu nda nu bi' lo'o ngu'. Sca nu cuiñi laca nu xña'a, bi' laca sti lcaa nu cuiñi. ⁴⁵Nda na' cha' liñi lo'o mā, bi' cha' ná jlya ti' mā jna' tsiya' ti, cha' si'ī cha' cuiñi nda na' lo'o mā. ⁴⁶Ná caca ñacu' mā cha' ntsu'u xqui'ya na'; pana lo'o ta na' sca cha' liñi lo'o mā, ¿ni cha' laca ná jlya ti' mā 'na li'? ⁴⁷Lcaa ñatī nu nacui cha'

ycui' Ndyosi laca Sti ngu', tyaja'a ngu' bi' cuna ngu' lcaa cha' nu nchcui' Ni lo'o ngu' —nacui' Jesús jil'i ngu' judío bi'—. Pana si'i sñi' ycui' Ndyosi laca cu'ma, bi' cha' ná nti' ma cuna ma cha' nu nchcui' na' lo'o ma tsiya' ti.

Cua laca lu'ú Jesús lo'o nguti'i jyo'o Abraham tya sa'ni la

⁴⁸Li' nguxtyacui ngu' judío cha' lo'o Jesús:

—Liñi cha' nu nchcui' ya jinu'u juani, cha' ngu' Samaria laca nu'u. Ñi'ya nti' sca nu xña'a, jua'a nti' nu'u —nacui' ngu' li'.

⁴⁹—Ná ntsu'u cui'i cuxi jna' tsiya' ti —nacui' Jesús—. Chi' tsa ndu'ni na' loo ycui' Ndyosi Sti na'; lo'o cu'ma ni, ná ndu'ni chi' ma loo na'. ⁵⁰Pana si'i cha' nti' na' cha' cua'ni tlyu ngu' jil'i ycui' na', cha' ycui' Ndyosi Sti na' ndu'ni cha' caca tlyu na'. Sca ti ycui' Ndyosi laca nu cua'ni cuayá' jil'i lcaa ñati'. ⁵¹Lo'o chañi tsa cha' nu ta na' lo'o cu'ma ndi'ya: Lo'o taquiya' ngu' jil'i cha' nu nlyu'u na' jil'i ngu', ná tye chalyuu tso'o nu ta na' jil'i ngu' bi', masi cajaa ngu'.

⁵²Li' xa' nchcui' ngu' judío bi' lo'o Jesús chaca quiya':

—Juani jlo ti' ya cha' ñi'ya nti' sca nu xña'a, jua'a nti' nu'u —nacui' ngu'—. Sa'ni ngujuii jyo'o Abraham, sa'ni ngujuii nu xa' la jyo'o cusu' nu nda cha' jil'i ycui' Ndyosi lo'o ñati'. ¿Ñi'ya nti' nu'u lo'o nacui' ca ti nu'u: “Ná nga'a cha' tye chalyuu jil'i ñati' nu taquiya' jil'i cha' nu nlyu'u na' jil'i”? —nacui' ngu'—. ⁵³¿Ha nti' nu'u cha' xti la cha' jlo ti' jyo'o cusu' Abraham jil'i ya, quiña'a la cha' jlo

ti' ycui' nu'u lacua? ¿Ha jua'a nti' nu'u? Lo'o jyo'o Abraham, lo'o nu xa' la jyo'o cusu' bi', cua ngujuii lcaa ngu' bi'. ¿Tilaca laca nu'u, nti' nu'u?

⁵⁴Lo'o li' nacui' Jesús:

—Ná tso'o na' tsiya' ti si cua'ni na' cha' caca tlyu ycui' ca ti na', pana ycui' Ndyosi Sti na' ndu'ni cha' caca tlyu na' —nacui'—. Ndu'ni ma cha' Sti ma laca ycui' Ndyosi; ⁵⁵masi ná ndyuloo ma jil'i Ni, pana jua'a ndu'ni ma. Nslo na' jil'i Ni tu'ni. Ná taca ñacu'i na' cha' ná nslo na' jil'i Ni; cuiñi na' si jua'a ñacu'i na', ñi'ya laca cu'ma, cha' cuiñi tsa ma. Chañi cha' nslo na' jil'i Ni, jua'a ndaquiya' na' jil'i lcaa cha' nu nchcui' Ni lo'o na' —nacui' Jesús jil'i ngu' judío bi'—. ⁵⁶Nu Abraham jyo'o cusu' jil'i ma ni, lye tsa ngua ti' yu ña'a yu jna' lo'o cala na' chalyuu. Lo'o li' ndi'ya ngua, cha' cua na'a nu cusu' jna', tso'o tsa ndyu'u tyiquee yu li'.

⁵⁷Li' lye nchcui' ngu' judío lo'o Jesús:

—Bilya caca tu'ba tyi yija nu'u —nacui' ngu' jil'i—. ¿Ñi'ya ngua cha' cua na'a nu'u jil'i jyo'o Abraham lacua?

⁵⁸—Liñi tsa cha' nu nchcui' na' lo'o cu'ma juani —nacui' Jesús—, cha' cua laca lu'ú na' lo'o ngula jyo'o Abraham bi'.

⁵⁹Li' ngusñi ngu' quee cha' cu ngu' jil'i Jesús cujuui ngu' jil'i li', pana ndyu'u cuatsi' yu jil'i ngu'. Ngutu'u yu ne' laa bi', nteje tacui yu cla'be su ndi'i ñati' ndyaa yu li'.

Nu qui'yu nu ca ña'a cuityi' lo'o ngula

9 To' tyucuii su ndyaa Jesús, na'a yu jil'i sca ngu' cuityi', ca ña'a

cuityi' lo'o ngula nu quicha bi'. ²Li' nchcuane nu ngu' nu ndyaca tsa'a bi' jii' Jesús:

—Mstru —nacu' ngu'—, ¿tilaca ntsu'u qui'ya jii' cha' cuityi' cloo yu cua lo'o ngula yu? ¿Ha ycu' yu? ¿Ha ngu' cusu' jii' yu ndacui qui'ya jii'?

³—Si' xqui'ya yu cua, si' xqui'ya ngu' cusu' jii' yu —nacu' Jesús jii' ngu'—. Na cuityi' yu lo'o ngula yu cha' taca ña'a ngu' ñi'ya laca cña tonu nu cua'ni ycu' Ndyosi lo'o cua'ni Ni cha' tyaca tso'o yu.

⁴Lo'o tya xee nga'a cha' cua'ni na cña —nacu' Jesús—, lo'o cua ndyaa cuichaa nga'aa caca cua'ni ni sca na cña li'. Lo'o jua'a laca lo'o na' —nacu'—, nga'a cha' cua'ni na' lcaa ña'a cña nu ngulo ycu' Ndyosi jna' lo'o nda Ni jna' li'ya na' ca nde —nacu' Jesús—. ⁵Lo'o tya tyi' na' chalyuu, tya ta na' xee nu tyu'ú ne' cresiya jii' ñati.

⁶Ndye nchcui' Jesús, li' ngusalú yu xi hitya sañi' lo yuu, cha' nguxa' xi lo'o yuu cha' caca nana'. Nda'a yu nana' bi' chu' scua' cloo nu quicha bi'. ⁷Li' nacui' Jesús jii':

—Yaa nu'u, caata chcu nde tojo'o Siloé —tojo'o bi' naa Siloé cha'cña jii' ngu', ñi'ya nti' si ñacu' na cha'cña ji'na: tojo'o “su nacui' jii' ngu' cha' tsa'a ngu'”.

Bi' cha' ndyaa nu quicha bi' ndyaata tojo'o bi' li'. Lo'o ñaa li', cua ndyaca tso'o cloo. ⁸Lo'o li' nu ngu' nu ndi'i cacua ti su ndi'i nu ngua quicha bi', nu cua na'a su ngüijña msta' tsubi' la, li' nchcui' ngu' bi' jii':

—Nu qui'yu re, ¿ha la cui' yu re laca nu ngua'a calle ngüijña yu msta' jii' ngu'?

⁹—La cui' yu bi'— nacui' tsaca ngu'.

—Si' yu bi', masi sca ti cuayá' ña'a loo yu bi'— nacui' chaca ngu'.

Lo'o li' nguxacu' ycu' nu qui'yu bi' cha' jii' ngu' bi':

—La cui' yu bi' laca na'.

¹⁰Li' nchcuane ngu' jii' yu:

—¿Ni'ya ngua cha' ndyaca tso'o cloo nu'u juani?

¹¹—Nu ñati' nu naa Jesús, bi' laca nu nguxa' xi nana' cha' nguta'a chu' scua' cloo na' —nacu' nu qui'yu bi'—. Lo'o li' ngulo yu bi' cña 'na cha' tsa'a na' caata' nde tojo'o Siloé, bi' cha' ndya'a ndyaata' ca bi'; hora ti ngua tso'o cloo na', tyaca' tso'o ña'a na' juani.

¹²—¿Ma nde ndyaa yu bi'? —nacu' ngu' jii' li'.

—Ná jlo ti' na' —nacu'.

Nchcui' ngu' fariseo lo'o nu ngua cuityi'

¹³Ndyaa lo'o ngu' jii' nu qui'yu nu ngua cuityi' bi' slo ngu' fariseo ne' laa. ¹⁴Tsa' nu ndi'i cña' ngu' ngua bi', tsa' tacati ngua nu lo'o nguxa' Jesús nana' bi', ngua'ni yu jo'o jii' cloo nu cuityi' bi'. ¹⁵Lo'o li' nguxana ngu' fariseo, nchcuane ngu' jii' nu ngua cuityi' bi':

—¿Ni'ya ngua cha' ngua tso'o cloo nu'u?

—Nguta'a yu nana' chu' scua' cloo na' —nacu' nu qui'yu bi'—, li' ndyaa na' ndyaata' chcu, tyaca' tso'o ña'a na' juani —nacu'.

¹⁶Li' ntsu'u xi ngu' fariseo nu nacui':

—Si' slo ycu' Ndyosi yaa nu Jesús bi', bi' cha' ná ndaquiya' yu tsa' ta'a jii' ngu'.

Lo'o jua'a ntsu'u xi xa' ñati nu nchcui' jil'i yu ndi'ya:

—¿Ñi'ya caca jil'i yu bi' cua'ni yu cña tonu cuentya jil'i ycuil' Ndyosi si jua'a ntsu'u tsa qui'ya jil'i yu?

Ná stu'ba cha' nu nchcui' ngu' bi' jil'i Jesús. ¹⁷Li' xa' nchcuane ngu' jil'i nu ngua cuityi' bi':

—Nu'u ni, ¿ñi'ya chcuil' ta nu'u cha' jil'i yu bi' juani, cha' cua ngua'ni yu jo'o jil'i cloo nu'u?

Li' nguxacui' nu qui'yu bi' cha' jil'i ngu':

—Sca nu cusu' nu nda cha' jil'i ycuil' Ndyosi lo'o ñati, jua'a laca yu bi' —nacui'.

¹⁸Ná jlya ti' nu ngu' judío bi', cha' ca ña'a cuityi' nu qui'yu bi' lo'o ngula, lo'o nu juani tyaca' tso'o xee ña'a. Su ndye cha', li' ngusi'ya ngu' jil'i ngu' cusu' jil'i. ¹⁹Li' nchcuane ngu' jil'i ngu' cusu' bi':

—¿Ha sñi' cu'ma laca yu re? —nacui' ngu'—. ¿Ñi'ya ngua li'? ¿Ha ca ña'a cuityi' yu lo'o ngula yu? ¿Ñi'ya ngua cha' ña'a yu juani?

²⁰Li' nguxacui' sti xtya'a cha' jil'i ngu' fariseo bi':

—Jlo ti' ya cha' sñi' ya laca yu, jlo ti' ya cha' ca ña'a cuityi' yu lo'o ngula yu —nacui' ngu'—, ²¹pana ná nda ya cuentya tsiya' ti ñi'ya ngua cha' ngujui xee nu ntsu'u cloo yu juani. Ná jlo ti' ya tilaca laca nu ngua'ni jo'o jil'i yu. Xcuane ma jil'i ycuil' yu; cua tlyu yu bi', ycuil' yu taca ta liñi yu cha' lo'o ma.

²²Jua'a nacui' sti xtya'a nu qui'yu bi' jil'i ngu', cha' ntsii' tsa ngu' jil'i ngu' judío bi'; na cua ngua'ni stu'ba ngu' laca cña cha' jil'i ngu' lo'o tya'a ngu' cha' culo'o ngu' jil'i ñati ne' laa, cua ña'a ca ñati nu ñacui' cha' Jesús

laca Cristo, nu ñati tlyu nu nda ycuil' Ndyosi jil'i lijya chalyuu. Nga'aa ta ngu' judío bi' chacuayá' tsa ngu' ne' laa li'. ²³Bi' cha' nacui' sti xtya'a nu ngua cuityi' bi': “Xcuane ma jil'i ycuil' yu, cua tlyu yu bi'”.

²⁴Tya ngusi'ya ngu' jil'i nu ngua cuityi' bi' chaca quiya', lo'o li' lye nchcui' ngu' lo'o:

—Chacuayá' jil'i ycuil' Ndyosi, ta nu'u cha' liñi lo'o ya juani —nacui' ngu' jil'i—. Cua jlo ti' ya cha' ntsu'u tsa qui'ya jil'i nu Jesús bi'.

²⁵—Ná nda na' cuentya si ntsu'u qui'ya jil'i yu —nacui' nu ngua cuityi' bi'—. Jlo ti' na' cha' cuityi' na' clyo, lo'o juani cua ntsu'u xee cloo na'. Tsa bi' ti cha' jlo ti' na'.

²⁶—¿Ñi'ya ngua'ni yu bi' lo'o nu'u lacua? —nacui' ngu'—. ¿Ñi'ya ngua'ni yu cha' ndyaca tso'o cloo nu'u juani?

²⁷—Cua ndacha' na' jil'i ma tsaca quiya' tsa, lo'o ná ngua'a jyaca ma jil'i cha' bi' —nacui' nu qui'yu bi'—. ¿Ni cha' laca xa' nti' ma cuna ma cha' bi' chaca quiya'? ¿Ha lo'o cu'ma nti' ma caca tsa'a ma cha' jil'i yu?

²⁸Li' nchcui' nu ngu' judío bi' cha' ti'í lo'o:

—Nu'u laca sca nu ndyaca tsa'a jil'i yu bi' —nacui' ngu'—, cuare laca ya ñati nu ndyaca tsa'a jil'i jyo'o cusu' Moisés. ²⁹Jlya ti' ya cha' nda ycuil' Ndyosi cha' lo'o nu Moisés bi', pana ná jlo ti' ya tsiya' ti ma nde ngutu'u nu Jesús bi' lijya.

³⁰Li' nguxtyacui' nu qui'yu bi' cha' lo'o ngu' fariseo bi':

—Tlyu tsa cha' nda ma lo'o na' juani —nacui'—. Nde cua ti ndu sca nu qui'yu nu ngua'ni ca ti jo'o cloo na', lo'o ná jlo ti' ma tsiya' ti ma

nde ngutu'u yu lijya yu —nacui—.

³¹Jlo ti' lcaa tya'a na cha' ná ndaquiya' ycu! Ndyosi ji'i cha' nu nchcui' ñati cuxi lo'o Ni; ndaquiya' Ni ji'i ngu' lo'o nchcui' ñati nu ndu'ni tacati, ñati nu ndu'ni cña nu ngulo Ni ji'i —nacui—. ³²Tya lo'o nguxana chalyuu, bilya cua'ni ngu' cha' tyu'u xee cloo ñati chaca quiya' nu lo'o ca ña'a cuityi' ngu' lo'o ngula ngu'. ³³Ná caca ji'i yu bi' cua'ni yu cña bi' si si'i ca slo ycu! Ndyosi ngutu'u yu.

³⁴—Ngu' cuxi laca nu'u, pana nti' nu'u culu'u xi cha' jo'ó ji'i ya —nacui ngu' judío li'—. Cuxi nu'u lo'o ngula nu'u, jua'a cuxi ti nguluu nu'u —nacui ngu'.

Lo'o li' ngulo'o ngu' ji'i nu qui'yu bi', nga'aa nda ngu' chacuayá' tsaane' laa tsiya' ti.

Na cuityi' ngu' cha' ná jlya ti' ngu'

³⁵Li' ngu'jui cha' ji'i Jesús, ndyuna yu cha' ngulo'o ngu' ji'i nu qui'yu bi' ne' laa. Lo'o ngu'jyacia Jesús ji'i, nchcuane yu ji'i li'.

—¿Ha jlya ca ti' nu'u ji'i ycu! nu cua lijya chalyuu cha' caca ñati? —nacui Jesús ji'i.

³⁶—¿Tilaca laca yu bi', cusu'? —nacui nu qui'yu bi'—. Nti' tsa na' xñi na' cha' ji'i.

³⁷—Cua na'a nu'u ji'i yu bi' —nacui Jesús—. Na' laca bi', na' nu nchcui' lo'o nu'u juani ti.

³⁸Hora ti ndyatú sti' nu qui'yu bi' slo Jesús.

—Jlya ti' na' jinu'u, Xu'na —nacui.

³⁹Li' nchcui' Jesús lo'o:

—Cua lijya na' chalyuu cha' cua'ni cuayá' na' ji'i ñati, tilaca laca nu xñi cha' jna', tilaca laca nu ná tyaja'a

xñi cha' jna' —nacui Jesús—. Ta na' xee nu tyu'ú ne' cresiya ji'i ngu' nu xñi cha' jna', masi ñi'ya nti' cuityi' ti ngu' ndi' ngu' chalyuu; tacu' na' xee ji'i ngu' nu ná tyaja'a xñi cha' jna' tsiya' ti, masi ndu'ni ngu' cha' tso'o tsa ycu! ngu'.

⁴⁰Ndu xi ngu' fariseo slo Jesús lo'o nchcui' yu jua'a.

—¿Ha cuityi' cua lacua? —nacui ngu' ji'i yu.

⁴¹—Ná ntsu'u qui'ya ji'i ma, si jlo ti' ma cha' cuityi' ti ma —nacui Jesús—. Cha' nchcui' ma cha' taca ña'a ma, bi' cha' ña'a ti ntsu'u qui'ya ji'i ma.

Cuii ji'i lo'o su ndyi'i xlya' talya

10 'Ta na' sca cha' liñi lo'o ma juani —nacui Jesús ji'i ngu' judío li'—. Tachaa tsa ndya' lo'o su ndyi'i xlya' talya. Lo'o ndya'a ngu' ne' lo'o bi', sca ti to' lo'o nga'a cha' tyati' ngu'. Nu cuaana laca nu ndyacu' que lo'o, ndyati' chaca se'i li' —nacui Jesús—. ²Nde to' lo'o ndyati' nu laca xu'na xlya' bi'. ³Nslo nu ntsu'u cua to' lo'o ji'i xu'na xlya', bi' cha' nda chacuayá' ndyati' yu bi' ne' lo'o —nacui Jesús—. Nslo xlya' xtyi'i xu'na ni'; lo'o nxi'ya yu ji'i xlya' ji'i ycu! ca, lijya ni' slo yu, ndya'a lo'o yu ji'i xlya' bi' li'. ⁴Lo'o cua ngutu'u lcaa xlya' nde liya', li' nde loo la ntyucua nu laca xu'na ni', nde chu' la lca'a xlya' ji'i yu, cha' nduna ni' lo'o nxi'ya xu'na ni' ji'i ni'. ⁵Ná ndyu'u lca'a ni' ji'i xa' ñati; lo'o nduna ni' cha' nu nchcui' xa' ñati lo'o ni', xna ni' li', cha' ná nslo ni' xtyi'i xa' ñati.

⁶Bi' ngua sca cha' nu nchcui' ne' ti Jesús lo'o ngu', pana ná ngua

cuayá' ti' ngu' tsiya' ti ñi'ya ndyu'u cha' nu nchcui' Jesús lo'o ngu' li'.

Ña'asii tso'o Jesús ji'i xlya' ji'i yu

⁷Lo'o li' nchcui' Jesús lo'o ngu' chaca quiya':

—Liñi tsa cha' nu nda na' lo'o mā —nacui' Jesús—. Ycui' ti na' laca to' lo'o bi', cha' nchca'a na' to' lo'o su ndyatí ni'. ⁸Ná ndaquiya' xlya' bi' ji'i ñati nu yaa yala la, cha' xcui' nu cuaana laca ngu' bi'; tsa cu' ti ntyucuaana ngu' na nu ntsu'u ji'i tya'a ñati ngu' —nacui'—. ⁹Nu nga'a to' lo'o, tso'o tsa ña'asii ji'i xlya' ji'i; lo'o jua'a na', tso'o tsa ña'asii na' ji'i ñati 'na —nacui' Jesús—. Taca tyeje tacui ngu' cha' tyatí ngu' ne' lo'o su nga'a na', cha' ná caca cuxi ji'i ngu' bi' li'. Tso'o ti tyatí ngu' ne' lo'o su nga'a na', tso'o ti tyu'u ngu' chaca quiya', ñi'ya nu ndu'ni xlya'. Caja ñi'ya tyiji yu'u ji'i ngu' bi' li', ñi'ya laca lo'o ndyiji na ndacu xlya'.

¹⁰Tsa cu' ti cña cuaana ndu'ni nu ngu' cuaana bi' —nacui' Jesús—. Ndyaa ngu' bi' cha' cua'ni ñu'u ngu' ji'i ñati, cha' chcuna' cresiya ji'i ñati bi'; na cua lijya na' cha' ta na' chalyuu tso'o ji'i ñati, su caca tyi'i ngu' tyucui tyiquee ngu' li' —nacui'—. ¹¹Tso'o tsa ña'asii na' ji'i xlya' 'na. Ycui' ca na' tyaja'a Na' cajaa cha' ná cajaa xlya' jna', cha' ntsu'u tsa tyiquee na' ña'a na' ji'i ngu' —nacui'—. ¹²Sca msu ti ni, ná ña'asii tso'o ji'i xlya', xna yu lo'o ña'a yu cha' lijya bo'o. Si'i ycui' yu nu laca loo ji'i xlya', si'i ycui' yu nu ca ji'i ni', nti' yu. Bi' cha' caca lya' ti' bo'o ji'i taju xlya' bi', li' tyijyu' cañi xlya' xna ni' —nacui' Jesús—. ¹³Nxna msu tyijyu' cha' ne' xña ti

ji'i ngu' ndya'a yu, si'i na ji'i yu laca xlya' bi'.

¹⁴Tso'o tsa ña'asii na' ji'i xlya' 'na. Nslo na' ji'i ñati jna', lo'o jua'a cua ngu'i ñati bi' jna'. ¹⁵Ñi'ya nslo Sti na' jna', jua'a nslo na' ji'i Sti na'; ñi'ya ntsu'u cha' ji'i Sti na' lo'o na', jua'a ntsu'u cha' jna' lo'o ñati jna'. Ycui' ca na' tyaja'a na' cajaa cha' ná tye cresiya ji'i ñati 'na —nacui' Jesús ji'i ngu'—. ¹⁶Tya ntsu'u la xa' ñati 'na nu ndi'i xa' quichi, nu ná stu'ba nga'a lo'o taju ñati re; nga'a cha' tsa'a na' tsaqui'ya na' ji'i ngu' bi', cha' lo'o ngu' bi' tyaa ngu' ca ne' lo'o re. Lo'o li' cuna ngu' cha' nu chcui' na' lo'o ngu'; caca ngu' sca ti taju ñati 'na, lo'o jua'a caca na' nu sca ti Xu'na ngu' —nacui' Jesús—.

¹⁷Tye chalyuu 'na, cajaa na' cha' tyu'ú na' chaca quiya' ca tiya' la, bi' cha' ntsu'u tsa tyiquee Sti na' ña'a 'na. ¹⁸Ná tucui xlyaa cresiya 'na, ycui' ca ti na' ntaja'a na' cajaa —nacui' Jesús—. Taca cua'ni na' jua'a, cha' cua nda ycui' Ndyosi Sti na' chacuayá' cajaa na', lo'o jua'a cua nda Ni chacuayá' cha' tyu'ú na' chaca quiya'.

¹⁹Tya chaca quiya' ná stu'ba cha' ji'i ngu' judío lo'o tya'a ngu' cha' nchcui' Jesús jua'a. ²⁰Ntsu'u tsa ngu' nu nacui' ndi'ya:

—Ñi'ya nti' sca nu xña'a, jua'a nti' yu cua. Na tonto yu. Ná ntsu'u cha' cuna na cha' nu nchcui' yu cua.

²¹Li' nacui' xa' la ñati:

—Ná taca chcui' ngu' ñi'ya nu nchcui' yu cua juani si ntsu'u cui'i xña'a ji'i ngu'. ¿Ha caca ji'i nu xña'a cua'ni cha' tyaca tso'o cloo nu cuityi'? Ná taca ji'i.

Nxuu tya'a ngu' judío lo'o Jesús

²²Tyempo tlya' ngua li', nu lo'o sube tsa tsã. Nde quichi Jerusalén

ndyu'ni tlyu ngu' jil'i ta'a su ngulacua jil'i laa tonu ca bi'.

²³Ndyaa Jesús to' laa ca su nchcui' ngu' jil'i: "Corredor jil'i Salomón".

²⁴Li' ndyu'u ti'i tyuu tya'a ngu' judío slo Jesús, nchcuane ngu' jil'i yu:

—¿Ni jacua' chcu' liñi nu'u lo'o cua, cha' caca cuayá' ti' ya si nu'u laca nu ñati' tlyu nu ta ycu' Ndyosi jil'i caa? —nacui' ngu' jil'i Jesús—. Ná talo ya si ná cacha' nu'u lcaa cha' jil'i cua. Tso'o si chcu' liñi nu'u juani.

²⁵—Jua'a ni na' tsaca quiya' jil'i ma —nacui' Jesús jil'i ngu' bi' li'—, lo'o ná jlyu ti' ma cha' nu nchcui' na' lo'o ma tsiya' ti' —nacui'—. Lo'o ña'a ma cha' ndu'ni na' cña tonu bi' chacuayá' jil'i Sti na', ndyiji cha' liñi jil'i ma li'; ²⁶pana ná jlyu ti' ma jil'i cña bi', cha' si'i taju ñati' 'na laca ma. Nacui' na' jua'a jil'i ma tsubi' —nacui' Jesús jil'i ngu'—. ²⁷Ñi'ya ndu'ni xlya', jua'a nduna ñati' 'na jna' lo'o nchcui' na' lo'o ngu'. Cua nso la' jil'i ngu', cua ndya'a ngu' lo'o na'. ²⁸Ná nga'a cha' tye chalyuu nu ta na' jil'i ngu' bi', ná chcu'na' cresiya jil'i ngu' li'. Ná tucui caca jil'i xlyaa jil'i ñati' bi' 'na, cha' tso'o tsa ña'asi' na' jil'i ñati' bi' —nacui' Jesús—. ²⁹Na cua nda Sti na' ñati' bi' jna', lo'o jua'a nga'aa ntsu'u chaca nu stu'ba tlyu lo'o ycu' Ni; bi' cha' ná tucui caca jil'i xlyaa jil'i ngu' bi', nu lo'o ña'asi' Sti na' jil'i ngu'. ³⁰Lo'o jua'a stu'ba ntsu'u cha' jil'i ycu' Ndyosi Sti na' lo'o na' —nacui' Jesús.

³¹Chaca quiya' ngusñi nu ngu' judío bi' quee cha' cu ngu' jil'i Jesús, cujuui ngu' jil'i. ³²Li' nchcui' yu lo'o ngu' bi':

—Cua quiña'a tsa cña tso'o ngua'ni na' chacuayá' jil'i Sti na' slo cu'ma, lo'o jua'a cua na'a ma cña nu ngua'ni na'. ¿Ha xqui'ya sca cña tso'o nu ngua'ni na', bi' cha' nti' ma cuta ma quee 'na?

³³Li' nguxtyacui nu ngu' judío bi' cha' lo'o Jesús:

—Ná cujuui ya jinu'u lo'o quee xqui'ya sca cña tso'o nu ngua'ni nu'u —nacui' ngu'—, xqui'ya cha' cuxi nu nchcui' nu'u jil'i ycu' Ndyosi, bi' cha' cu ya quee jinu'u. Sñi' ñati' chalyuu ti laca nu'u, pana ndu'ni nu'u cha' laca nu'u ycu' Ndyosi.

³⁴Li' nacui' Jesús jil'i ngu':

—Lo quityi nscua cha' cusu' nu jlyu tsa ti' ma, ntsu'u sca cha' nu nchcui' ndi'ya: "Ndyosi laca lcaa cu'ma cuentya jna'" —nacui' Jesús—. ³⁵Jlo ti' na cha' ná caca ji'na tacu' na ni sca cha' nu nda ycu' Ndyosi lo'o na. Sca cha' nu nchcui' quityi bi' ni, nacui' cha' ñi'ya laca ycu' Ndyosi, jua'a laca ñati' nu ndaquiya' cha' nu nda Ni lo'o. ³⁶¿Ni cha' laca ngusta cu'ma qui'ya jna' slo ycu' Ndyosi lo'o nacui' ma cha' nchcui' na' cha' cuxi jil'i ycu' Ni? —nacui' Jesús—. Cua ngusubi Sti na' jna', nda Ni 'na lijyaa nde chalyuu. ¿Ni cha' laca ná tso'o nti' ma cha' nacui' na' cha' nu sca ti Sñi' ycu' Ndyosi laca na'? ³⁷Ná ntsu'u cha' jlyu ti' ma jna' —nacui' Jesús li'—, si ná ndu'ni na' cua ña'a ca cña nu ndu'ni Sti na' —nacui'—. ³⁸Pana nu lo'o ndu'ni na' cña jil'i ycu' Ndyosi, li' caca jlyu ti' ma jna' xqui'ya cña nu ndu'ni na' bi', masi ná jlyu ti' ma cha' nu nchcui' na'. Lo'o li' caca cuayá' ti' ma, caca jlo ti' ma, cha' stu'ba ntsu'u cha' jil'i Sti na' lo'o na', stu'ba ntsu'u cha' jna' lo'o Sti na'.

³⁹Chaca quiya' ngua'ni cuayá' ngu' si caca taya' ngu' ji'i Jesús. Li' nga'aa ndyanu yu, laja ti ngu' ngutu'u yu ngulaá yu ji'i ngu'.

⁴⁰Li' ndyaa Jesús chaca quiya', ndyaa chaca tsu' sta'a Jordán ca su ngutu Juan ntyucuatya ji'i ngu' tya clyo. Nde bi' nguti'i yu, lo'o jua'a ndya'a tsa ngu' slo. ⁴¹Li' nacui ngu' ji'i tya'a ngu':

—Ná ngua'ni Juan ni sca cña tonu cha' cube ti' na ji'i. Pana liñi tsa ndyu'u lcaa cha' nu nchcui' nu Juan bi' tya tsubi' la cuentya ji'i nu qui'yu re.

⁴²Lo'o li' cua nguxana tyuu tya'a ngu', jlya ti' ngu' ji'i Jesús lo'o nguti'i ngu' nde bi'.

Ngujuui Lázaro

11 Ndi'i sca nu qui'yu nu naa Lázaro. Quicha tsa bi'. Ngu' quichi Betania laca, lo'o jua'a María lo'o Marta laca tya'a ngula nu qui'yu bi'. ²(Tya'a ngula María laca Lázaro nu quicha bi', lo'o jua'a María laca nu su'ba setye tyixi xtyi'i chu' quiya' Jesús nde loo la, lo'o li' sube' cho' quicha' que ycui' cho' quiya' Jesús cha' quityi.) ³Cua nda tyucuaa nu cuna'a bi' cha' ndyaa ca slo Jesús:

—Tyu'u cha' clyu ti' jinu'u, Xu'na —nacui ngu' cuna'a bi'—, nde lijya cha', cha' caca cuayá' ti' nu'u cha' ntsiya tya'a tso'o nu'u, quicha tsa yu.

⁴Lo'o ndyuna Jesús cha' bi', li' nacui:

—Ná nga'a cha' cajaa nu quicha bi'. Na quicha yu bi' cha' caca tlyu la ycui' Ndyosi, cha' cua'ni tlyu ngu' jna', cha' na' laca nu sca ti Sñi' ycui'

Ndyosi. Lo'o ña'a ngu' ñi'ya cña tonu nu cua'ni na' cha' caca jo'o ji'i yu, li' cua'ni tlyu ngu' ji'i ycui' Ndyosi.

⁵⁻⁶Lo'o ndyuna Jesús cha' quicha Lázaro, li' tya ndyanu Jesús tya tyucuaa tsa su ndi'i bi', masi ntsu'u tsa tyiquee yu ña'a yu ji'i ca ta'a sna ngu' bi', ji'i Marta, lo'o ji'i nu chaca cho' tya'a Marta, lo'o ji'i ycui' Lázaro. ⁷Tiya' la, li' nacui Jesús ji'i ñati nu ndyaca tsa'a ji'i:

—Tyaa na xtyuu na nde loyuu su cuentya Judea —nacui.

⁸Li' nguxacui ngu' bi' cha' ji'i:

—Mstru —nacui ngu'—, ná sa'ni ngua bi' lo'o ngua ti' ngu' judío bi' cu ngu' quee jinu'u cha' kujuii ngu' jinu'u, ngua ti' ngu'. ¿Ha cua tsa'a ti nu'u nde jua chaca quiya'? —nacui ngu'.

⁹Li' nacui Jesús ji'i ngu' bi':

—Tii tyucuaa ti hora ntsu'u ji'i sca tsa. Lo'o tya'a na ndacua, ná sca na tyacua quiya' na, tyaca' su ndya'a na cha' tya xee —nacui—. ¹⁰Lo'o tyu'u ta'a na talya, li' tyacua sca na nga'a tyucui quiya' na, cha' ná tyaca' xee ña'a na ji'i li'.

¹¹Lo'o cua nchcui' Jesús jua'a, li' nacui:

—Cua laja' Lázaro tya'a tso'o na. Nde jua tsa'a na' juani cha' xtyu'u ji'i yu.

¹²—Mstru —nacui ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i—, lo'o laja' ca yu, li' tyaca tso'o yu.

¹³Ngua ti' ngu' cha' ndyu'u xcalá yu, masi nti' Jesús ñacui ji'i ngu' cha' chañi cha' ngujuui yu. ¹⁴Lo'o li' liñi nchcui' Jesús lo'o ngu':

—Ngujuui Lázaro —nacui—.

¹⁵Tso'o ti nti' na' cha' ná nguti'i na'

nde jua lo'o ngujuui yu. Juani taca tyu'u tso'o cha' ji'i ycuui' ma, taca xñi tso'o la ma cha' jna' —nacui—. Tyaa na ca su nscua jyo'o.

¹⁶Li' nchcui' Tomás nu Culaca' lo'o tya'a ndyaca tsa'a ji'i Jesús:

—Tyaa na lo'o nu cusu' lacua, cha' stu'ba ti cajaa na lo'o —nacui Tomás.

“Tyu'ú tya'a ngula nu'u chaca quiya'”

¹⁷Lo'o ndyalaa Jesús ca bi', ngujui cha' ji'i yu cha' cua jacua tsá nguatsi' jyo'o Lázaro. ¹⁸Ná tyijyu' ndyi'ya tya'a quichí Betania bi' lo'o quichí Jerusalén, ntsu'u xi tucua ti kilómetro cla'be cuayá' tyijyu' ndi'i quichí bi'. ¹⁹Lo'o li' quiña'a ngu' quichí tonu bi' ndyaa cha' xtyucua ngu' ji'i Marta lo'o ji'i María cha' ngujui tya'a ngula ngu'. ²⁰Tya cuayá' ndyuna ngu' cha' cua lijya Jesús, hora ti ngutu'u Marta ndyaa cha' tyacua tya'a lo'o Jesús tyucuii. Sca ti María ndyanu ni'i. ²¹Lo'o li' nchcui' Marta lo'o Jesús:

—Ná ngujui tya'a ngula na' si nguti'i nu'u ca nde, cusu' —nacui nu cuna'a bi' ji'i Jesús—. ²²Pana jlo ti' na' cha' masi juani cua'ni ycuui' Ndyosi lcaa cha' nu jña nu'u ji'i Ni.

²³Li' nguxacui Jesús cha' ji'i Marta bi':

—Tyu'ú tya'a ngula nu'u chaca quiya'.

²⁴—Jlo ti' na' cha' chaca quiya' tyu'ú yu bi' nu lo'o tyu'ú lcaa jyo'o lo'o cua tye ti chalyuu —nacui Marta.

²⁵Li' nguptyacui Jesús cha' lo'o nu cuna'a bi':

—Na' laca nu ndu'ni cha' tyu'ú ñati, na' laca nu ndu'ni cha' chañi

caca tso'o cresiya ji'i ñati —nacui Jesús—. Masi cajaa ngu', tya tyu'ú ngu' bi' chaca quiya', caja chalyuu cucui ji'i ngu' si cua ngusñi ngu' cha' jna' —nacui Jesús ji'i Marta—.

²⁶Lo'o jua'a lcaa ñati nu tso'o ti ndi'i tyiquee cha' ngusñi ngu' cha' jna', ná nscua cha' cajaa ngu' bi' tsiya' ti. ¿Ha jlya ti' nu'u cha' bi'?

²⁷—Chañi cha' jlya ti' na', cusu' —nacui nu cuna'a bi'—. Hasta juani jlya ti' na' cha' nu'u laca Cristo nu ñati tlyu bi', nu'u laca nu sca ti Sñi' ycuui' Ndyosi, lo'o jua'a cua nda Ni jinu'u lijya.

Lo'o Jesús ndyunaa yu

²⁸Ndye nchcui' Marta, li' ndyaa nu cuna'a bi', cuaana ti ngusi'ya ji'i María tya'a ngula:

—Cua tyalaa ti nu Mstru bi' juani —nacui—. Nxi'ya yu jinu'u cha' tsaa nu'u slo yu.

²⁹Lo'o ndyuna María cha' bi', hora ti ngutu'u ndyaa slo Jesús li'.

³⁰Tya lyiji tyalaa Jesús quichí, tya nga'a yu su ndyacua tya'a Marta lo'o yu tya tsá la. ³¹Lo'o nu ngu' judío nu ndi'i nxyucua ji'i María ni'i ni, lo'o na'a ngu' cha' tsa tsiya' ca ngutu'u María ndyaa, li' ndyaa lca'a ngu' ji'i cho'; ngua ti' ngu' cha' to' cuaá ndyaa cho' cha' cunaa cho'.

³²Lo'o li' ndyalaa María ca su ndu Jesús. Lo'o na'a cho' ji'i yu, hora ti ngutu sti' cho' slo Jesús. Lo'o li' nacui María bi':

—Si nguti'i nu'u tsubi', cusu' —nacui—, ná ngujui tya'a ngula na' li'.

³³Xñi'i tsa ñaa xtyi'i Jesús li', ndube tsa ti' yu cha' ndyunaa María, lo'o jua'a ngusi'ya tsa ngu'

judío tya'a ndya'a María. ³⁴Li' nchcuane Jesús jil'i ngu':

—¿Macala nguxatsi' ma jil'i jyo'o bi'?

—Tsa na'a na xi jil'i, cusu' —nacui' ngu' li'.

³⁵Lo'o Jesús ngusi'ya li'.

³⁶—Tyaca'a tsa jyo'o bi' jil'i Jesús, ntsu'u tsa tyiquee yu ña'a yu jil'i —nacui' ngu' judío bi'.

³⁷Lo'o jua'a ndil'i xi ngu' nu nacui': —¿Ni cha' laca ná ngu'ji ñi'ya nu cua'ni yu cha' ná cajaa Lázaro nquicha'? Nchca jil'i yu cua'ni yu cha' tyaca tso'o cloo ngu' cuityi'.

Ndyu'ú Lázaro chaca quiya'

³⁸Ca chaca quiya' xñi'i tsa ñaa xtyi'i Jesús, lo'o li' ndyaa yu ca to' cuaá. Sca tyuquee laca, lo'o ndu sca quee tlyu ndyacu' tu'ba tyuquee bi'.

³⁹—Clyatsu' ma quee cua —nacui' Jesús.

Li' nchcui' Marta tya'a ngula jyo'o bi' lo'o Jesús:

—Tyucu tsa xtyi'i caca si tyu'utsu' quee cua, cusu' —nacui'—. Cua jacua tsá nguatsi' jyo'o re.

⁴⁰Li' nacui' Jesús:

—Caca ña'a ma cha' tlyu tsa nu ndu'ni ycu' Ndyosi nu lo'o jlya ti' ma jil'i Ni. ¿Ha si'i jua'a ni na' jil'i ma tsá?

⁴¹Li' ngulotsu' ngu' quee nu ndyacu' tu'ba tyuquee bi'. Li' nguxña'a Jesús nde cua.

—Sti na' —nacui' Jesús li'—, tsa xlya'be hi' cha' cua ndyuna nu'u cha' nu nchcui' na' lo'o nu'u. ⁴²Lcaa tsá cua jlo ti' na' cha' nduna nu'u lcaa cha' nu nchcui' na' lo'o nu'u; pana nchcui' na' lo'o nu'u juani xqui'ya ñati nu ndil'i re, cha' taca ca jlya ti'

ngu' jna' cha' chañi cha' cua nda nu'u jna' lijyaa chalyuu.

⁴³Li' cui' tsa nchcui' Jesús:

—Lázaro, tyu'u nu'u su ntsu'u nu'u ndacua, tyaa nu'u nde liya' re.

⁴⁴Li' ngutu'u nu ngua jyo'o bi'; ña'a ti tya ngüixi' late' ngati tyucui ña'a hichu', ña'a ti tya ndyacu' chaca late' loo.

—Xati' clya ma late' nu ntsu'u chu' yu cua —nacui' Jesús jil'i ngu'—, cha' ta ma chacuayá' tya'a yu.

Nchcui' ngu' ñi'ya caca cujui' ngu' jil'i Jesús

⁴⁵Lo'o li' quiña'a tya'a ngu' judío bi' jlya ti' ngu' jil'i Jesús, ñati nu ndil'i nxyucua jil'i María tsa la, cha' cua na'a ngu' cha' tlyu nu ngua'ni ca ti Jesús cuentya jil'i ycu' Ndyosi.

⁴⁶Pana ntsu'u xi ngu' bi' nu hora ti ndyaa slo ngu' fariseo, nda ngu' cha' lo'o ngu' ñi'ya nu ngua'ni Jesús.

⁴⁷Bi' cha' nu ngu' sti jo'ó nu laca loo lo'o ngu' fariseo bi', nguxana nxi'ya ngu' jil'i lcaa ngu' tisiya, cha' tyu'u ti' ngu'. Lo'o li' nchcui' ngu' lo'o tya'a ngu':

—¿Ni'ya cua'ni na juani? —nacui' ngu'—. Quiña'a tsa cha' tlyu ndyu'ni nu qui'yu bi'. ⁴⁸Lo'o ta na chacuayá' jil'i yu cha' tya cua'ni la yu jua'a, li' xñi lcaa ngu' quichi' cha' jil'i yu. Li' caa ngu' romano cha' cuityi' ngu' laa tlyu ji'na, culo'o ngu' jil'i ñati tya'a na su ndil'i ngu' —nacui' ngu'.

⁴⁹Li' ndatu tsaca ngu'; Caifás naa yu, lo'o jua'a yija bi' laca yu xu'na sti jo'ó. Nchcui' yu lo'o ngu' bi' li':

—Ni sca na ná jlo ti' ma, ⁵⁰ná nchca tii ma tsiya' ti —nacui' yu—. Tso'o la caca jil'i ma si cajaa sca ti

ñati, cha' ná cajaa lcaa ngu' quichi tyi na. Cuxi la cña caca si cuityi ngu' tyucui ña'a nasiyu re.

⁵¹Si'i cha' nu ngua'ya hique ycu'i ca yu nchcui' yu jua'a; cha' yija bi' ngua yu xu'na sti jo'ó, bi' cha' nacui yu jua'a, cha' cuentya ji'i ycu'i Ndyosi nda yu cha' lo'o ngu', ni cña caca ji'i Jesús ca nde loo la lo'o cajaa Jesús lo crusi. Si'i xqui'ya ñati chalyuu jua ti cajaa Jesús, ⁵²masi cajaa Jesús cuentya ji'i lcaa ñati lcu'a ti ña'a chalyuu, cha' stu'ba ti caca tyiquee lcaa ñati nu jlya ti' ji'i ycu'i Ndyosi, ngu' nu cua ngusubi ycu'i Ndyosi ji'i cha' caca ngu' sñi' Ni.

⁵³Lo'o li' nguxana nchcui' ngu' nu laca cña lo'o tya'a ngu' ñi'ya nu caca kujui' ngu' ji'i Jesús; ⁵⁴bi' cha' nga'aa ndyaa Jesús su ndi'i ngu' judío, ngutu'u yu loyuu bi', ndyaa yu chaca loyuu su tyijyu' la xi, ca to' yuu btyi. Ndyalaa yu sca quichi su naa Efraín li', ca bi' nguti'i Jesús lo'o ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i.

⁵⁵Cua ngulala tsa ta'a pascua, bi' laca sca ta'a ji'i ngu' judío. Quiña'a ngu' ngutu'u ngu' quichi tyi ngu', masi quichi ne' quixi', ndyalaa ngu' quichi Jerusalén li'. Yala ti ngua'ni lubii ngu' tyucui ña'a ngu' cuentya ji'i ycu'i Ndyosi, nu lo'o tya lyiji ti caca ta'a. ⁵⁶Li' ndyaa ngu' ndyaana ngu' macala ntsu'u Jesús. Lo'o ndi'i ngu' ne' laa, li' nchcui' ngu' lo'o tya'a ngu':

—¿Ñi'ya nti' ma? —nacui ngu'—.
¿Ha caa yu ta'a nti' ma?

⁵⁷Ndube tsa ti' ngu' cha' lo'o nu ngu' sti jo'ó nu laca loo bi', lo'o ngu' fariseo, cua ngulo ngu' cña ji'i lcaa ngu' quichi; nacui sti jo'ó cha' lo'o

caja cha' ji'i ngu' macala ntsu'u Jesús, hora ti ntsu'u cha' cacha' ngu' ji'i ngu' nu laca loo. Li' tsa' ngu' policia xñi ngu' ji'i Jesús, nti' ngu' nu laca loo bi'.

Nda'a sca nu cuna'a setye
chu' quiya' Jesús

12 Tya lyiji tya xcuá tsá cha' caca ta'a pascua, li' ñaa Jesús nde quichi Betania chaca quiya'. Laca Betania quichi tyi Lázaro nu ngujui' tya tsubi' la, lo'o li' ngua'ni Jesús cha' ndyu'ú yu chaca quiya'. ²Li' nda ngu' sca si' ji'i Jesús, cha' tso'o tsa nti' ngu' cha' ndyalaa yu slo ngu'. Nda Marta na ndyacu ngu' li', lo'o jua'a stu'ba ti ntucua Lázaro lo'o ngu' su ndyacu ngu' si' lo'o Jesús. ³Li' ndyalaa lo'o María ji'i sca lyura setye tyixi xtyi'i. Quiña'a tsa nga'a setye bi' ji'i, cha' tyucui setye ji'i quixi' nardo laca. Li' nda'a María setye bi' chu' quiya' Jesús, lo'o quicha' que ycu'i María ngusube' chu' quiya' yu; tyucui ña'a ni'i ntyucua xtyi'i setye tyixi xtyi'i bi' li'. ⁴Nga'a Judas sñi' Simón Iscariote lo'o ngu', cha' ñati nu ndyaca tsa'a ji'i Jesús laca. La cui' bi' laca nu kujui' cresiya ji'i Jesús ji'i ngu' cuxi ca tiya' la. Na'a nu Judas bi' ñi'ya nu ngua'ni María, lo'o li' lye nchcui' ni cha' laca ngua'ni María jua'a:

⁵—¿Ni cha' laca ná ngua caya' setye tyixi xtyi'i ji'i nu cuna'a cua cha' caja cñi xtyucua ji'i ngu' ti'i? —nacui nu Judas bi'—. Ná tyiquee' caja tyuu mil paxu lo setye bi'.

⁶Cha' cuaana Judas, bi' cha' nacui jua'a, si'i cha' tya'na ti' ji'i ngu' ti'i. Ycu'i ca Judas laca loo ji'i cuiji su

ntsu'u cñi jil'i ngu' tya'a ndya'a lo'o Jesús, pana na ntyucuaana Judas cñi nu ntsu'u jil'i lcaa ngu' bi'.

⁷—Ta ma chacuayá' cua'ni nu cuna'a cua jua'a —nacui Jesús—. Na cua nguxco'o cho' setye bi' cha' cua'ni jo'o jil'i ngu' lo'o cua ngulala ti xatsi' ngu' jna' —nacui—. ⁸Lcaa tyempo ndi'i ngu' ti'i lo'o ma nde chalyuu, lcaa tsa' taca xtyucua ma jil'i ngu' bi' nquicha'; pana nu na' ni, ná tyuu tsa' tyi'i na' slo cu'ma.

Lo'o jil'i Lázaro ngua ti' ngu' cujuui ngu' jil'i

⁹Ngujui cha' jil'i ngu' cha' ndi'i Jesús ca bi', lo'o li' ndyaa quiña'a tya'a ngu' judío; tsa' tlyu ti ngu' ndyaa na'a ngu' jil'i Jesús. Lo'o jua'a nti' ngu' ña'a ngu' jil'i nu ngua jyo'o Lázaro bi', cha' ngua'ni Jesús cha' ndyu'ú chaca quiya'. ¹⁰Lo'o li' ngua'ni stu'ba sti jo'ó nu laca loo cha' jil'i ngu' lo'o tya'a ngu', cha' lo'o jil'i Lázaro cujuui ngu', ¹¹cha' xqui'ya nu Lázaro bi', bi' cha' ngxu'tyanu quiña'a tya'a ngu' judío jil'i sti jo'ó, cha' ngusñi ngu' cha' jil'i Jesús.

Ngua'ni chi' ngu' loo Jesús lo'o ndyalaa yu nde Jerusalén

¹²Quiña'a tsa' ñati' ndyaa ngu' ta'a bi'. Ca chaca tsa', li' ndyuna ngu' cha' cua lijya' ti Jesús nde Jerusalén; bi' cha' ngutu'u ngu' bi' ndyaa ngu' tsa' tlyu ti cha' tyacua tya'a ngu' lo'o Jesús. ¹³Ndyaa lo'o ngu' ste' nga, lo'o jua'a cui' ngusi'ya ngu' li':

—Cua'ni tlyu na jil'i ycuui' Ndyosi Sti na —nacui ngu' jil'i Jesús—. Culacua Ni jinu'u cha' lijya' nu'u lo'o chacuayá' jil'i ycuui' nu Xu'na na. Masi juani ti, culacua Ni jinu'u cha' nu'u laca Rey nu laca loo jil'i ngu' Israel.

¹⁴Li' ngujui sca huru jil'i Jesús, ndyaa tucua yu chu' huru bi', cha' ndi'ya nscua cha' lo quityi cusu':

¹⁵Ná cutsii' cu'ma ngu' ca tyi quichi' Sión;
cua lijya' nu Xu'na ma,
ntucua yu chu' sca huru.

¹⁶Tyempo li' ná ngua cuayá' ti' ngu' cha' bi'. Pana ca tiya' la, lo'o cua ngua lcaa cha' tlyu nu ndyanu cha' cua'ni Jesús lo'o yaa yu lo yuu, nu lo'o ngua tlyu Jesús ca su ntucua yu lo'o ycuui' Ni nde cua, li' ndyi'u ti' ngu' nu ndyaca tsa'a jil'i yu, ndyi'u ti' ngu' jil'i cha' nu nscua lo quityi bi' cua sa'ni la; ndyi'u ti' ngu' cha' la cui' jua'a ngua jil'i Jesús.

¹⁷Jua'a ngua li'. Nu ñati' nu nguti'i slo Jesús nu lo'o ngusi'ya Jesús jil'i jyo'o Lázaro ca tyuquee su nguatsi' cha' tyu'ú Lázaro chaca quiya', nda ngu' cha' lo'o ngu' quichi' ñi'ya nu ngua cha' bi'; ¹⁸bi' cha' ngutu'u ñati' quiña'a bi', ndyaa ngu' cha' tyacua tya'a ngu' lo'o Jesús tyucuii, cha' cua ndyuna ngu' ñi'ya ngua'ni Jesús cña tonu bi' lo'o Lázaro. ¹⁹Li' nchcui' ngu' fariseo lo'o tya'a ngu': —Ña'a ma jil'i yu bi'. ¿Ñi'ya cua'ni na juani? Ná caca ji'na tsiya' ti tacu' na cha' jil'i yu bi'. Tyucui ña'a chalyuu ngusñi ngu' cha' jil'i yu juani.

Lijya' xi ngu' xa' tsu' nclyana ngu' jil'i Jesús

²⁰Lo'o ngu' griego ndyalaa laja ñati' nu ndya'a ta'a bi' nde Jerusalén. ²¹Ñaa xi ngu' griego bi' slo Felipe li'. Quichi' Betsaida laca quichi' tyi nu Felipe bi'; nde loyuu su cuentya Galilea, ca bi' ndi'i quichi' bi'. Li' nchcui' ngu' bi' lo'o Felipe:

—Tyu'u cha' clyu ti' jinu'u, cusu',
cua nti' ya tyacua tya'a ya xi lo'o
Jesús —nacui' ngu'.

²²Li' ngutu'u Felipe ndyaa slo
Andrés tya'a quichi' tyi; stu'ba ti
ndyaa ngu', ndyaa cacha' ngu' jil'i
Jesús. ²³Lo'o li' nda Jesús sca cha'
lo'o ngu':

—Cua ndyalaa hora cha' caca
tlyu ycuu' na' lo'o cajaa na', na' nu
cua lijyaa chalyuu cha' caca ñati' —
nacui' Jesús—. ²⁴Liñi tsa cha' nu
ta na' lo'o ma' juani, cha' sca si'yu
nu ndyataa ngu' ni, ñi'ya laca sca
si'yu trigo, tyanu si'yu bi' jua'a ti si
ná cataa ngu' jil'i lo yuu —nacui'—.
Lo'o cua ndyataa ngu' si'yu bi' lo
yuu, li' catsu' scua' si'yu bi', ñi'ya
laca si na ngujui ti. Pana nu lo'o
tyucua si'yu bi', quiña'a tsa si'yu
tyu'u lo bi' li'. ²⁵Jua'a laca lo'o ñati'
nu nti' xñi cha' 'na —nacui' Jesús—.
Cua ña'a ca ñati' nu lye tsa ndu'ni
tyaca'a jil'i ycuu' ca ngu', chcuna'
chalyuu jil'i ngu'; pana ñati' nu ná
ntsi' cajaa ngu' xqui'ya na', bi' laca
nu caja chalyuu nu ná nga'a cha'
tye jil'i ngu'. ²⁶Lo'o nti' ñati' cua'ni
cña 'na —nacui' Jesús li'—, nga'a
cha' tsa' ngu' mala nti' na' cha'
tsaa, cha' li' taca tyi' msu bi' 'na ca
su ndi' ycuu' na'; lo'o ycuu' Sti Na'
cua'ni ch'i Ni loo ngu' nu cua'ni cña
'na li'.

**Nda Jesús cha' lo'o ngu' cha'
cua cajaa ti ycuu' yu**

²⁷Tya nchcui' la Jesús lo'o ngu' li':
—Quiña'a tsa cha' ncliyacua ti' na'
juani. ¿Ha tso'o la si jña na' jil'i ycuu'
Ndyosi Sti na' cha' cua'ni Ni cha'
ná tyacua cha' cuxi re 'na? Si'i, ná
chcui' na' jua'a. Cua ndyalaa hora

'na juani cha' caca lcaa cña nu nga'a
cha' caca 'na.

²⁸Li' nchcui' Jesús lo'o ycuu'

Ndyosi Sti yu:

—Sti na', tso'o la si caca tlyu ycuu'
nu'u.

Li' nguañi nchcui' ycuu' Ndyosi
nde cua. Ndi'ya nchcui' Ni:

—Cua laca ndu'ni tlyu ngu' jil'i
ycuu' ca na', lo'o jua'a tya caca tlyu
la na' chaca quiya' xqui'ya nu'u.

²⁹Li' nacui' nu ñati' quiña'a nu ndi'
cacua ti cha' nguañi nchcui' tyi'yu,
ngua ti' ngu'. Xa' la ñati' nacui' cha'
nde cua ndyu'u cha' nu nda sca xa'
jil'i ycuu' Ndyosi lo'o Jesús. ³⁰Pana
ndi'ya nacui' ycuu' Jesús:

—Xqui'ya cu'ma laca cha' nguañi
nchcui' ycuu' Ndyosi nde cua, si'i
xqui'ya na' —nacui' Jesús—. ³¹Cua
ndyalaa hora cha' cua'ni cuayá'
Ni jil'i lcaa ñati' chalyuu, nu lo'o
tyijiloo na' tsiya' ti jil'i nu xña'a nu
laca loo nde chalyuu —nacui' Jesús
jil'i ngu'—. ³²Lo'o sicua' ngu' cuxi
jna' ca su ndi' na' lo yuu, cujui' ca'a
ngu' jna' lo crusi, li' cuane na' jil'i
lcaa ñati' cha' xñi ngu' cha' 'na.

³³Jua'a nacui' Jesús cha' caca
cuayá' ti' ngu' ñi'ya nu caca lo'o
cujui' ngu' jil'i yu. ³⁴Li' ngu'xyacui
ngu' cha' lo'o Jesús:

—Cua ndyuna ya lo'o nchcui' ngu'
lo quityi cusu' ji'na, cha' ndi'ya nscua,
cha' ná nga'a cha' tye tsa jil'i Cristo,
nu ñati' tlyu nu ta ycuu' Ndyosi jil'i lijya
—nacui' ngu'—. ¿Ñi'ya ndyu'u cha' nu
nchcui' nu'u cha' ntsu'u cha' cujui'
ca'a ngu' jil'i lo crusi, jil'i Cristo nu yaa
chalyuu cha' caca ñati'? ¿Ñi'ya ña'a
ñati' laca nu Cristo bi'?

³⁵Li' ngu'xyacui Jesús cha' lo'o
ngu':

—Tya xi ca tsá tya tyi'í na' slo cu'ma, na' nu ta xee nu tyu'ú ne' cresiya ji'í ñati —nacui Jesús—. Bi' cha' juani yaa ma su nga'a cha' tsaa ma lo'o tya xee ti, cha' ná cua'ni nu cuxi ngana ji'í ma, nu cuxi nu nda talya chalyuu. Nu lo'o talya ña'a su ndya'a na, ná jlo ti' na ma nde ndya'a na li'. ³⁶Lo'o jua'a cu'ma —nacui Jesús ji'í ngu'—, tso'o la si xñi ma cha' jna' laja lo'o tya ndi'í na' chalyuu, na' nu ta xee nu tyu'ú ne' cresiya ji'í cu'ma ñati chalyuu. Li' tyucui tyiquee ma caca ma ñati ji'í ycai' Ndyosi.

Ndye nchcui' Jesús jua'a lo'o ngu', li' ngutu'u yu ndyaa yu ca su ná quije yu ji'í ngu'.

**Suu cha' xqui'ya bi' ná jlya
ti' ngu' judío ji'í Jesús**

³⁷Masi cua ngua'ni Jesús quiña'a cha' tlyu slo ñati bi', ná ntaja'a ngu' xñi ngu' cha' nu nchcui' yu. ³⁸Jua'a ngua cha' caca lcaa cha' nu nguscua jyo'o Isaías lo quityi ji'í ycai' Ndyosi cua sa'ni la:

Ndyosi Xu'na na', nacui lo quityi bi' ji'í, ná ntaja'a ngu' re xñi ngu' cha' jinu'u, cha' nu nda ya lo'o ngu'.

Ná ngua cuayá' ti' ngu' tsiya' ti si nu'u ndu'ni cha' tlyu slo ngu'. Jua'a laca cha' nu nscua lo quityi bi'.

³⁹Bi' cha' ná ngua ji'í ngu' judío bi' xñi ngu' cha' ji'í Jesús. Lo'o jua'a ntsu'u chaca cha' nu nguscua jyo'o Isaías bi':

⁴⁰Cua ndacu' ycai' Ndyosi hique ngu' bi', ngua'ni Ni cha' cu'u ti hique ngu' bi'.

Jua'a ngua cha' ná ña'a ngu' ni cha' laca bi', cha' ná caca cuayá' ti' ngu' cha' bi'.

Lo'o jua'a ná ntaja'a ngu' culochu' ngu' ji'í cha' cuxi nu ntsu'u tyiquee ngu',

bi' cha' ná nchca cui'ya na' cha' clyu ti' ji'í ngu' ji'í cha' cuxi bi' li', nacui ycai' Ni.

⁴¹Nguscua jyo'o Isaías jua'a cha' cua ngua tii cha' tlyu tsa caca nu Cristo; cha' ji'í ycai' yu bi' nchcui' jyo'o Isaías li'.

⁴²Lo'o jua'a ngua, ndi'í xi ngu' nu laca cña nu jlya ti' ji'í Jesús; pana ntsii ngu' bi' ji'í ngu' fariseo, bi' cha' ná ntaja'a ngu' chcui' ngu' cha' ji'í Jesús ca slo ñati. Ntsii ngu' si cua'a ngu' fariseo ji'í ngu' cha' nga'aa ca tsaa ngu' ne' laa ji'í tya'a ngu' judío.

⁴³Ndiya la ti' ngu' bi' cha' tso'o ti chcui' ñati chalyuu cha' ji'í ycai' ngu'. Ná nti' ngu' cha' caca tso'o tyiquee ycai' Ndyosi ña'a Ni ji'í ngu'.

**Tilaca laca nu sta qui'ya
ji'í ñati chalyuu**

⁴⁴Li' cui' tsa nchcui' Jesús lo'o ngu':

—Nu lo'o ngusñi ñati cha' jna' ni, si'i ji'í sca ti na' jlya ti' ngu' bi' li'; lo'o ji'í ycai' Ndyosi nu nda 'na lijya' nde chalyuu xñi ngu' cha' li' —nacui—. ⁴⁵Lo'o ña'a ñati jna',

li' ña'a ngu' ji'í ycai' Ni nu nclyo cña jna'. ⁴⁶Cua lijya na' chalyuu cha' caca na' ñi'ya laca sca xee nu tyu'ú ne' cresiya ji'í ñati. Lo'o xñi ñati cha' jna', li' nga'aa tyi'í ngu'

chalyuu ñi'ya laca si ná ntsu'u xee ne' cresiya ji'í ngu' xqui'ya cha' cuxi nu ndu'ni ngu'.

⁴⁷Nda na' cha' lo'o ngu'; pana si cuna ngu' cha' bi', lo'o li' ná taquiya ngu' ji'í cha' bi', si'i na' nu stá qui'ya ji'í ngu' bi' li' —nacui Jesús—. Ná lijya na' cha'

cua'ni cuayá' na' jil'i ñati chalyuu; cha' cua'ni lyaá na' jil'i ngu', bi' cha' lijya na'. ⁴⁸Pana cua ndyuna ñati lo'o nchcui' na' lo'o ngu'; bi' laca cha' nu tyanu cuentya jil'i ngu', nu lo'o cua'ni cuayá' ycu'i' Ndyosi jil'i ngu' lo'o cua ndye chalyuu —nacui' Jesús—. Ca li' cua'ni cuayá' Ni jil'i lcaa ñati nu ná ndaquiya' jil'i cha' nu nchcui' na', nu ná ntaja'a xñi cha' nu nchcui' na' lo'o ngu'. ⁴⁹Si'i chacuayá' jil'i ycu'i' ca ti na' nchcui' na' lo'o ñati; ycu'i' Ndyosi Sti na' nu cua nda jna' lijyaa chalyuu, bi' laca nu ngulo cña 'na ñi'ya cha' nu ta na', ñi'ya ña'a cha' nu chcui' na' lo'o ñati —nacui' yu—. ⁵⁰Jlo ti' na' cha' talo tsa lcaa cña nu nda Sti na' cha' cua'ni ma, ná nga'a cha' tye chalyuu jil'i ma si taquiya' ma jil'i cha' bi' —nacui' Jesús jil'i ngu'—. Bi' cha' tsa ña'a cha' nu cua nchcui' Sti na' lo'o na', bi' laca cha' nu nchcui' na' lo'o ma juani.

**Ngui'í Jesús quiya' ngu'
nu ndyaca tsa'a jil'i**

13 Tyucuaa tsá tya lijyi cha' caca ta'a pascua bi'; jlo ti' Jesús cha' cua ngulala tyempo jil'i, cha' tyu'u yu chalyuu re tyaa yu ca slo ycu'i' Ndyosi Sti yu. Xcu'i' cua ntsu'u tsa tyiquee Jesús ña'a jil'i ñati chalyuu nu ngusñi cha' jil'i yu; lo'o ña'a ti tya ntsu'u tsa tyiquee yu ña'a yu jil'i ñati bi' li', ña'a cuayá' nu tye chalyuu jil'i.

²Laja li' cua ngua'ni nu xña'a cha' ngua'ya cha' hique Judas sñi' Simón Iscariote cha' cuju'i' cresiya jil'i Jesús jil'i ngu' cuxi. ³Jlo ti' Jesús cha' lcaa cha' nu ntsu'u jil'i ycu'i' Ndyosi Sti yu cua nda Ni jil'i yu. Lo'o jua'a jlo

ti' yu cha' cua ngutu'u yu ca slo ycu'i' Ndyosi yaa yu chalyuu, cha' cua tyaa ti yu ca slo ycu'i' Ndyosi chaca quiya'. Masi jlo ti' Jesús cha' bi', ⁴pana ndatu Jesús to' mesa laja lo'o ndyacu ngu' sii, ngulo yu late' tyucui' nu lacu' yu, ndaya' yu chaca late' cha' sca' yu sii' yu; ⁵li' ngujuil'i yu hitya ne' sca tsi'yu, ndyaa ngui'í yu quiya' ngu' nu ndyaca tsa'a jil'i, nguxquityi yu quiya' ngu' lo'o late' nu ndyaaca' sii' yu.

⁶Lo'o ndyalaa Jesús ca su ntucua Simón Pedro, li' nchcui' Pedro lo'o yu:

—¿Ha nu'u, cusu'? ¿Ha qui'í nu'u quiya' na'? —nacui' Pedro jil'i.

⁷—Ná nchca cuayá' ti' nu'u juani ni cha' laca ndyu'ni na' jua'a —nacui' Jesús jil'i—, pana ca tiya' la xi caca cuayá' ti' nu'u.

⁸—Ná caja chacuayá' jinu'u qui'í nu'u quiya' na' tsiya' ti —nacui' Pedro li'.

Nguxtyacui Jesús cha' lo'o Pedro li':

—Ná caca tyu'u cha' jinu'u lo'o na' si ná qui'í na' quiya' nu'u —nacui' yu.

⁹—Tso'o lacua, cusu' —nacui' Simón Pedro li'—. Si'i quiya' ti na' qui'í nu'u lacua, lo'o ya' na' lo'o scua' que na' xcaata nu'u.

¹⁰—Lubii tsa tyucui' ña'a na si cua ndyaata na chcu —nacui' Jesús li'—, nga'aa nti' na caata na chcu chaca quiya' li'. Pana quiya' ti na tyaati lo'o tyatí na ni'i. Lo'o jua'a cu'ma, masi lubii tsa cresiya jil'i ma, tya ntsu'u chaca yu laja cu'ma nu ná lubii cresiya jil'i.

¹¹Jua'a nacui' Jesús: “Ntsu'u chaca yu laja cu'ma nu ná lubii cresiya

ji'i", nacui, cha' cua jlo ti' Jesús tilaca laca nu kujui' cresiya ji'i yu ji'i ngu' cuxi.

¹²Lo'o ndye ngui'i Jesús quiya' ngu', xa' ndyacu' ste' yu, xa' ndyaa tucua yu to' mesa. Li' nchcui' yu lo'o ngu':

—¿Ha ngua cuayá' ti' mā na laca nu ngua'ni na' lo'o ngui'i na' quiya' mā jua'a? —nacui yu—. ¹³“Mstru”, ndu'ni mā 'na; “Xu'na ya”, ndu'ni mā 'na, lo'o chañi tsa cha' bi'. Jua'a laca na' cuentya ji'i mā —nacui yu—. ¹⁴Na' nu laca Xu'na mā, na' nu laca Mstru ji'i mā ni, cua ngui'i na' quiya' mā; bi' cha' jua'a ntsu'u cha' qui'i ycu'i mā quiya' tya'a mā —nacui yu—. ¹⁵Ngua ti' na' cha' ña'a mā ñi'ya nu ngua'ni na', cha' ñi'ya ngua'ni na' lo'o nguxtyucua na' ji'i mā, jua'a ntsu'u cha' cua'ni mā cha' xtyucua mā ji'i tya'a mā —nacui Jesús ji'i ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i—.

¹⁶Cha' liñi nchcui' na' lo'o cu'mā, cha' ñati nu laca xu'na ngu', bi' laca loo ji'i ngu', si' msu nu laca loo; ñati nu nelyo cña ji'i nu tsaalquichi, bi' laca loo, si' nu ndya'a lquichi ti.

¹⁷Lo'o juani lo'o ngua cuayá' ti' mā lcaa ña'a cha' nu nda ca ti na' lo'o mā, tso'o tsa caca tyiquee mā li', si taquiya' mā ji'i cha' bi' —nacui—.

¹⁸“Ná nchcui' na' ji'i lcaa cu'mā. Jlo ti' na' ti ji'i ngusubi na' cha' caca tsa'a ngu' jna' —nacui Jesús—. Tya sa'ni nguscua ngu' sca cha' ji'i ycu'i Ndyosi lo quityi ndi'ya: “La cui' ñati nu stu'ba ndyacu tyaja lo'o na', bi' laca nu xuu tya'a lo'o na' juani”; jlo ti' na' cha' nga'a cha' caca cha' bi' —nacui Jesús—. ¹⁹Na nda ti na' sca cha' lo'o mā juani, nu lo'o tya lyiji caca cha' bi'; lo'o cua ngua jua'a, li'

caca jlya ti' mā jna', cha' chañi cha' laca na' nu sca ti Sñi' ycu'i Ndyosi nu lijya chalyuu, ñi'ya nu ni na' ji'i mā.

²⁰Ta na' sca cha' liñi lo'o mā —nacui yu—. Nu lo'o taquiya' mā ji'i sca ñati nu ta na' cha' tya'a slo mā, li' stu'ba laca si taquiya' mā jna'; lo'o taquiya' mā jna', li' stu'ba laca si taquiya' mā ji'i ycu'i Ndyosi Sti na' nu nda jna' lijyaa.

Ndacha' Jesús ji'i ngu' tilaca laca nu kujui' cresiya ji'i yu ji'i ngu' xña'a

²¹Lo'o nchcui' Jesús jua'a, ti' tsa nti' cresiya ji'i yu nda yu cha' lo'o ngu' bi':

—Liñi tsa cha' nu ta na' lo'o mā juani, cha' ntsu'u sca ngu' tya'a mā nu kujui' cresiya 'na ji'i ngu' cuxi —nacui Jesús li'.

²²Ndube tsa ti' ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i, nguxña'a ngu' ji'i tya'a ngu' li'; ná nda ngu' cuentya tsiya' ti ti ji'i cha' nu nchcui' yu. ²³Pana ntsiya tsaca lo ngoca' cacua ti su ntucua Jesús; tyaca'a tsa nu qui'yu bi' ji'i Jesús, ²⁴bi' cha' ngua'ni que ti Simón Pedro ji'i yu bi', nchcuane ji'i:

—¿Ti ji'i nchcui' nu cusu' lo'o nacui jua'a?

²⁵Bi' cha' ngusni yane nu qui'yu bi' nde chu' ña'a ntsiya ti, cha' caca cacua la ji'i Jesús. Li' nchcui' lo'o Jesús:

—Xu'na, ¿tilaca laca nu bi'? —nacui.

²⁶—Ndi'ya cua'ni na' —nacui Jesús ji'i li'—. Ta'a na' sa yu'be tyaja 'na ne' ca'ña scuaa re. Ñati nu ta na' yu'be tyaja bi' ji'i cha' cacu, nu bi' laca nu ni na' ji'i mā.

Li' nda'a Jesús sa yu'be tyaja ne' ca'ña, nda ji'i Judas, sñi' Simón

Iscariote. ²⁷Lo'o ngusñi Judas jil'i tyaja bi', la cui' hora bi' ndyatí ycuil' nu xña'a nu naa Satanás, ndyaa ne' cresiya jil'i nu Judas bi'. Li' nacui Jesús jil'i:

—Yaa clya nu'u lquichí cua hí.

²⁸Ná tucui nu ntucua to' mesa ngua cuayá' ti' ni cha' laca nhcui' Jesús lo'o Judas jua'a. ²⁹La cui' Judas laca nu laca loo jil'i cujuí cñi nu tsa tlyu ntsu'u cñi jil'i lcaa ngu' bi'; bi' cha' ntsu'u ngu' nu ngua ti' cha' cua ngulo Jesús cña jil'i cha' tsa cui'ya sca na nu cua'nijo'o jil'i ngu' cha' caca ta'a; jua'a ngua ti' xa' la ngu' cha' ntsu'u cña jil'i Judas cha' tsa ta msta jil'i ngu' ti'i. ³⁰Bi' cha' lo'o ndye ndyacu Judas tyaja bi', ngutu'u ndyaa ña'a talya ti li'.

Sca cña cucui cha' cua'ni na

³¹Lo'o ngutu'u Judas ndyaa, li' nhcui' Jesús lo'o ñati nu ndyanu bi':

—Cua ndyu'ni ycuil' Ndyosi cha' caca tlyu na', na' nu cua lijyaa chalyuu cha' caca na' ñati —nacui yu—. Lo'o jil'i ycuil' Ni cua'ni tlyu ngu' xqui'ya na' —nacui—. ³²Nu lo'o ndu'ni na' cha' caca tlyu Sti na' xqui'ya cha' laca na' Sñi' ycuil' Ni, la cui' jua'a cua'ni Ni cha' caca tlyu la na'; yala ti cua'ni Ni jua'a. ³³Sñi' na' —nacui Jesús jil'i ngu' bi' li'—, tya xi ca tsá tya tyi'i na' nde chalyuu lo'o ma. Ni'ya nu ni na' jil'i ngu' judío tya tsubi', la cui' ti cha' ta na' lo'o ma juani: Tsaana ma jna', pana ná caja chacuayá' tsa ma ca su tsa'a —nacui yu—. ³⁴Nde hcui' na' sca cña cucui lo'o ma cha' cua'ni ma: Nga'a cha' tso'o ti tyu'u tyiquee ma ña'a ma jil'i tya'a ñati ma; ñi'ya ntsu'u tsa tyiquee

na' ña'a na' jil'i ma, la cui' jua'a nga'a cha' tyu'u tyiquee ma ña'a ma jil'i tya'a ñati ma. ³⁵Li' caca cuayá' ti' lcaa ñati cha' ñati nu ndyaca tsa'a 'na laca ma, si tso'o ntsu'u tyiquee ma ña'a ma jil'i tya'a ñati ma —nacui Jesús.

Nacui Jesús cha' cua xtyanu ti Pedro jil'i

³⁶Li' nhcui' Simón Pedro lo'o Jesús:

—Xu'na —nacui—, ¿macala tsa nu'u?

—Ná caja chacuayá' cha' tya'a nu'u lo'o na' ca su tsa'a —nacui Jesús—. Ca tiya' la tsa nu'u.

³⁷Li' nhcucane Pedro jil'i yu:

—¿Ni cha' laca ná nti' nu'u cha' tya'a na' lo'o nu'u ca su tsa nu'u juani ti? —nacui—. Cajaa na' si caca clyaá ycuil' nu'u.

³⁸—¿Ha chañi hí cha' tyaja'a nu'u cajaa cha' clyaá na'? —nacui Jesús jil'i—. Liñi tsa cha' nu ta na' lo'o nu'u juani: Lo'o tya lyiji ti xi'ya ndye'le nde tlya, sna quiya' xacui nu'u cha' jil'i ngu' cha' ná nslo nu'u 'na.

Nclyu'u Jesús chaca tyucuii cucui jil'na

14 'Ná quiña'a tsa cha' culacua ti' ma cuentya 'na —nacui Jesús jil'i ngu' li'—. Cua ngusñi ma cha' jil'i ycuil' Ndyosi, jua'a xñi tso'o ma cha' jna' li'. ²Quiña'a tsa su tso'o ntsu'u su tyi'i ma ca slo ycuil' Ndyosi Sti na'. Tsa'a na' ca bi' cha' cua'ni cho'o na' su tyi'i ma. Ná nhcui' na' lo'o cu'ma jua'a, si si'i cha' liñi nu nhcui' na' lo'o ma —nacui Jesús—. ³Lo'o jua'a tsa'a na' cha' cua'ni cho'o na' su tyi'i ma, li' caa na' lo yuu chaca quiya', caqui'ya na' jil'i ma cha' tyi'i ma lo'o

na'. ⁴Cua jlo ti' mā macala su tsa'a na', jlo ti' mā ñi'ya nu cua'ni na' cha' tsa'a ca jua.

⁵—Cusu' —nacui Tomás—, ná jlo ti' ya macala tsa'a nu'ū. ¿Ñi'ya cua'ni ya cha' quije tyucuii bi' ji'i ya? —nacui ji'i Jesús.

⁶—Na' laca nu nclyu'ū tyucuii —nacui Jesús li'—, na' nclyu'ū lcaa cha' nu liñi ca; na' nda chalyuu tso'o ji'i ngu', chalyuu nu ná nga'a cha' tye. Ná taca ji'i ngu' tyalaa ngu' ca slo ycu' Ndyosi si ná lo'o na' —nacui Jesús—. ⁷Ndyuloo mā 'na, bi' cha' jua'a cua ndyuloo mā ji'i Sti na' li'; cua ndyuloo mā ji'i Ni juani, cha' cua na'a mā ji'i ycu' Ni nu lo'o cua na'a mā jna'.

⁸Li' nchcuane Felipe ji'i Jesús: —Cusu' —nacui—, culu'u nu'ū ji'i Sti nu'ū ji'i ya, tsa bi' ti cha' nti' ya.

⁹—Felipe —nacui Jesús ji'i—, cua tyuu tsa tsa ndi'i na' lo'o cu'ma, ¿ha tya lyiji tyuloo mā jna'? —nacui—. Cua na'a mā 'na, bi' cha' jua'a ji'i Sti na' cua na'a mā li'. ¿Na laca nti' nu'ū lo'o ndi'ya nchcui' nu'ū lo'o na': Culu'u nu'ū ji'i Sti nu'ū ji'i ya? —nacui Jesús ji'i Felipe—. ¹⁰¿Ha ná jlya ti' mā cha' stu'ba ntsu'u cha' 'na lo'o ycu' Ndyosi Sti na'? Lo'o jua'a lcaa hora ndi'i ycu' Ndyosi Sti na' lo'o na' —nacui—. Si'i cha' nu ngulo hique ti na' nu nchcui' na' lo'o mā; stu'ba ntsu'u cha' ji'i Sti na' lo'o na', lo'o ycu' Ni laca nu nclyo cña 'na, ñi'ya nu cua'ni na'. ¹¹Xñi mā cha' jna' lacua, cha' nu nacui na' ji'i mā cha' stu'ba ntsu'u cha' 'na lo'o ycu' Ndyosi Sti na'. Si ná caca jlya ti' mā 'na jua'a, li' tso'o masi xqui'ya cña tonu nu ndu'ni na', bi' cha' jlya ti' mā jna' —nacui Jesús—.

¹²Liñi tsa cha' nu ta na' lo'o mā juani, cha' lcaa ñati nu xñi cha' jna', taca cua'ni ngu' la cui' ña'a cña tonu nu ndu'ni ycu' na'; lo'o jua'a tlyu la cña caca cua'ni ngu' bi' li', cha' cua tya'a ti na' ca su ndi'i ycu' Ndyosi Sti na' —nacui Jesús—. ¹³Bi' cha' juani lcaa cha' nu jña mā ji'i ycu' Ndyosi chacuayá' jna', cua'ni na' cha' bi' —nacui—. Jua'a ji'i ycu' Ndyosi Sti na' cua'ni tlyu ngu', nu lo'o cua'ni tlyu ngu' 'na nu laca Sñi' ycu' Ni. ¹⁴Lcaa cha' nu jña mā ji'i Sti na' chacuayá' jna', cua'ni na' cha' bi' li'.

Ca'a Xtyi'i ycu' Ndyosi xtyucua Ni ji'na

¹⁵Taquiya' mā ji'i lcaa cha' nu nchcui' na' lo'o mā, si chañi cha' ntsu'u tyiquee mā 'na —nacui Jesús—. ¹⁶Lo'o tya'a na', li' chcui' na' lo'o ycu' Ndyosi Sti na' cha' ta Ni chaca nu xtyucua ji'i mā; bi' laca Xtyi'i ycu' Ndyosi nu laca suu lcaa cha' liñi. Tyanu nu bi' lo'o mā ña'a cuayá' nu tye chalyuu —nacui—.

¹⁷Ná caca tyanu Xtyi'i ycu' Ndyosi ne' cresiya ji'i ñati cuxi, cha' ná nchca ña'a ngu' bi' ji'i Ni, ná nslo ngu' tilaca laca ycu' Ni. Nu cu'ma, nslo mā ji'i Ni xqui'ya cha' ndi'i nu bi' lo'o mā, lo'o jua'a cua tyanu ti Ni ne' cresiya ji'i mā —nacui Jesús ji'i ngu'—. ¹⁸Ná xtyanu na' ji'i mā ycu' ti mā, ñi'ya si laca mā ñati nu ná tucui ntsu'u ji'i mā —nacui—, tya ca'a na' su ndi'i mā chaca quiya'. ¹⁹Ca tiya' la xi, li' nga'aa ña'a ñati chalyuu jna'; pana cu'ma, tya ña'a mā jna'. Li' caca tso'o tyiquee mā, xqui'ya cha' lu'ú na'. ²⁰Lo'o jua'a caca cuayá' ti' mā cha' stu'ba ntsu'u

cha' jna' lo'o Sti na', cha' ntsu'u cha' ji'i ma lo'o na' —nacui Jesús—, lo'o jua'a ntsu'u cha' jna' lo'o cu'ma. ²¹Lcaa ñati nu chañi cha' ntsu'u tyiquee ngu' ña'a ngu' jna', bi' laca ñati nu cua'a jyaca ji'i lcaa cha' nu chcu' na' lo'o ngu'; taquiya' ngu' bi' ji'i cha' bi' —nacui—. Lo'o ntsu'u tsa tyiquee ngu' ña'a ngu' jna', jua'a Sti na' ntsu'u tyiquee Ni ña'a Ni ji'i ngu' bi' li'. Lo'o na', tso'o tsa caca tyiquee na' ña'a na' ji'i ngu' bi', cuati culu'u na' ji'i ngu' bi' lcaa cha' ñi'ya nu laca ycu' Na'.

²²Li' nchcui' nu chaca Judas bi', si'i nu naa Judas Iscariote:

—Nu lo'o nacui nu'u cha' culu'u nu'u ñi'ya nu laca ycu' ca nu'u ji'i cuare ti, ná lo'o ji'i xa' ñati, ñi'ya ta nti' nu'u, Xu'na? —nacui nu Judas bi' ji'i Jesús.

²³—Ñati nu chañi cha' ntsu'u tsa tyiquee jna', taquiya' ngu' ji'i lcaa cha' nu nchcui' na' lo'o ngu' —nacui Jesús—. Lo'o li' tso'o tsa caca tyiquee ycu' Ndyosi Sti na' ña'a Ni ji'i ngu' bi'. Cuati caa ya lo'o Sti na' cha' tyanu ya lo'o ngu' bi' —nacui Jesús—. ²⁴Pana ñati nu ná ntsu'u tyiquee jna', ná ndaquiya' ngu' tsiya' ti ji'i cha' nu nchcui' na' lo'o ngu'. Cua ndyuna cu'ma cha' nu nda Sti na' 'na cha' culu'u ji'i ma, cha' si'i sca cha' nu nda'ya hique ti na' laca cha' nu nda na' lo'o ma.

²⁵Cua nchcui' na' lcaa cha' bi' lo'o tya ndi'i ti na' lo'o ma. ²⁶Tiya' la li' caca cuayá' la ti' ma lcaa cha', nu lo'o culu'u Xtyi'i ycu' Ndyosi cha' bi' ji'i ma —nacui Jesús—. Na cua ta ti ycu' Ndyosi Sti na' ji'i Xtyi'i ycu' Ni cha' caa Ni chalyuu cha' xtyucua Ni ji'i ma lcaa hora

chacuayá' jna'. Lo'o jua'a cua'ni nu bi' cha' tyi'u ti' ma lcaa cha' nu cua nchcui' na' lo'o ma.

²⁷Ndi'ya cua'ni na' lo'o ma cha' cua tya'a ti na': cua'ni na' cha' ti ti tyi'i tyiquee ma. Ná nchca ji'i ñati chalyuu tyi'i ti ti ngu', pana ycu' na' cua'ni na' cha' ti ti tyi'i ma —nacui Jesús—. Nga'aa culacua tsa ti' ma, nga'aa cutsii ma —nacui—. ²⁸Cua ndyuna ma lo'o nchcui' na' ndi'ya: “Tya'a na', pana ca tiya' la li' caa na' su ndi'i ma chaca quiya'”. Bi' cha' taca ca chaa ti' ma lo'o cuna ma cha' cua tya'a ti na' slo ycu' Ndyosi Sti na', si chañi cha' ntsu'u tyiquee ma ña'a ma jna'. Cua tlyu la cha' nu ntsu'u ji'i ycu' Ndyosi Sti na', sube la cha' jna' —nacui Jesús—. ²⁹Jua'a ni na' ji'i ma lo'o tya lyiji caca cha' bi'; pana lo'o cua ndya'a na', li' taca jlya ti' ma cha' bi'.

³⁰Nga'aa quiña'a tsa cha' chcu' na' lo'o ma juani —nacui Jesús li'—. Cua lijya nu xña'a nu laca loo nde chalyuu, cua lijya nu bi' ca su ndi'i na re. Ná ntsu'u chacuayá' ji'i nu bi' cha' caca loo jna'. ³¹Pana nga'a cha' caca cuayá' ti' ngu' cha' ntsu'u tsa tyiquee na' ña'a na' ji'i ycu' Ndyosi Sti na', bi' cha' ndu'ni na' lcaa cña nu nclyo ycu' Ni 'na —nacui Jesús—. Pana juani tyatu clya ma, ya'a clya ma lo'o na'.

Yaca si'yu lo'o sta' yaca si'yu bi'

15 'Na' laca ñi'ya laca sca suu yaca nu nda si'yu tyixi, jua'a laca na' —nacui Jesús ji'i ngu'—. Lo'o ycu' Ndyosi Sti na' laca nu ca ji'i yaca bi'. ²Tso'o tsa ña'asi' Sti na' ji'i lcaa sta' yaca bi', lo'o na' laca yaca bi'. Ca quiya' sta' yaca nsi'yu

Ni jil'i, nu lo'o ná nda si'yu lo tsiya' ti. Nsubii Ni xi lo yaca nu nda si'yu tso'o, cha' tya quiña'a la si'yu tyu'u lo bi'; ³lo'o jua'a cu'ma ni —nacui Jesús—, cua laca ngusubi na' jil'i ma nu lo'o ngusni ma cha' nu nchcui' na' lo'o ma. ⁴Cua'ni stu'ba tyiquee ma lo'o na', cha' stu'ba ti nchca tyiquee na' lo'o ma. Ndi'ya laca ñi'ya si laca na' sca suu yaca, lo'o jua'a cu'ma laca ma sta' yaca bi' —nacui—. Pana sca sta' yaca si'yu ni, nga'aa ta sta' bi' si'yu si si'yu ngu' jil'i ca quiya' sta' bi'; sca ti si stu'ba ti caluu sta' bi' ñi'ya ntucua ti jil'i suu yaca, li' ta sta' bi' si'yu —nacui—. Jua'a lo'o cu'ma, ná taca tyu'u cha' tso'o ne' cresiya jil'i ma cha' xtyucua ma jil'i xa' ñati' si ná stu'ba caca tyiquee ma lo'o na'.

⁵Ñi'ya laca suu yaca nu nda si'yu tyixi jil'i, jua'a laca na' cuentya jil'i ma, cha' na' laca suu cha' tso'o nu ntsu'u jil'i ma —nacui Jesús jil'i ngu'—. Ni'ya laca sta' yaca bi', jua'a laca cu'ma, si ngusni ma cha' 'na. Stu'ba ti caca tyiquee ma lo'o na', li' caja quiña'a la cha' tso'o nu tyu'u ne' cresiya jil'i ma su ndi'i ma chalyuu, si laca na' suu cha' tso'o jil'i ma. Ni sca cha' ná caca jil'i ma si ná stu'ba caca tyiquee ma lo'o na' —nacui Jesús—. ⁶Culaya' Sti na' jil'i ñati' nu ná stu'ba nchca tyiquee ngu' lo'o na', ñi'ya lo'o nchcu'aa ngu' sta' yaca nu cua ndyanaa; nxuti'i montón ngu' sta' yaca btyi bi', nsta ngu' jil'i lo quii' cha' tye tyaqui' bi'.

⁷Nu lo'o stu'ba ti ntsu'u tyiquee ma lo'o na' —nacui Jesús—, nu lo'o tyanu cha' nu nchcui' na' ne' cresiya jil'i ma, li' taca jña ma sca cha' jil'i Sti na', lo'o jua'a ta Ni cha'

bi' jil'i ma. ⁸Cua'ni tlyu ngu' jil'i ycuu' Ndyosi Sti na', si ña'a ngu' cha' tso'o tsa ndu'ni ma lo'o xa' ñati'. Li' caca cuayá' ti' xa' ñati' cha' ñati' nu ndyaca tsa'a 'na laca ma —nacui—. ⁹Ñi'ya nu ntsu'u tyiquee Sti na' ña'a Ni jna', jua'a ntsu'u tsa tyiquee na' ña'a na' jil'i cu'ma. ¹⁰Lcaa tsa tyi'u ti' ma su ndi'i ma cha' ntsu'u tsa tyiquee na' ña'a na' jil'i ma. Jua'a tso'o tsa caca tyiquee na' ña'a na' jil'i ma si taquiya' ma jil'i lcaa cha' nu nda na' lo'o ma. Lo'o jua'a na' —nacui Jesús— cua ngua'ni na' lcaa cña nu ngulo Sti na' 'na. Jlo ti' na' cha' ntsu'u tsa tyiquee Ni ña'a Ni jna' tyucui su ndi'i na'.

¹¹Nchcui' na' jua'a lo'o cu'ma, cha' lo'o ña'a ma cha' chaa ti' na' ndu'ni na' cña jil'i ycuu' Ndyosi Sti na', la cui' jua'a cu'ma, ná nga'a cha' tye cha' caca chaa ti' ma. ¹²Nde laca cña nu ta na' jil'i ma —nacui Jesús—, cha' tso'o ti caca tyiquee ma ña'a ma jil'i tya'a ñati' ma, ñi'ya ntsu'u tyiquee na' ña'aa jil'i ma. ¹³Si jua'a ntsu'u tyiquee na ña'a na jil'i tya'a tso'o na, li' cua'ni lyaá na jil'i ngu' bi', masi cajaa ycuu' na; nga'aa ntsu'u xa' cña tlyu la nu caca cua'ni na cha' xtyucua na jil'i tya'a tso'o na. ¹⁴Tya'a tso'o na' laca cu'ma si taquiya' ma jil'i cha' nu nda na' lo'o ma —nacui Jesús—, ¹⁵nga'aa ñacui na' cha' msu jna' laca ma. Sca msu ti ni, ná jlo ti' yu lcaa cña nu ntsu'u jil'i xu'na yu. Ni na' cha' tya'a tso'o na' laca ma, cha' cua ngulu'u na' jil'i ma lcaa cha' nu cua ndyuna na' slo Sti na'. ¹⁶Si' i cu'ma nu ngusubi ma 'na cha' tya'a ma lo'o na' —nacui Jesús—, na' laca nu cua nchcui' na' lo'o ma clyo. Tya li' ngulo na' cña

ji'ḷi mā cha' xcui' cha' tso'o tyu'u ne' cresiya ji'ḷi mā, cha' jua'a talo cña tso'o nu ndu'ni mā; li' cua'ni Sti na' lcaa cha' nu jña mā ji'ḷi Ni chacuayá' na. ¹⁷Bi' cha' juani ndulo tsa cña re ji'ḷi mā cha' cua'ni mā: cha' tso'o tsa caca tyiquee mā ña'a mā ji'ḷi tya'a ñati mā.

**Na lya' ti' ñati chalyuu ji'ḷi
Jesús lo'o jua'a ji'ḷi ñati ji'ḷi**

¹⁸Tya nchcui' la Jesús lo'o nu ngu' nu ndyaca tsa'a ji'ḷi li':

—Chañi cha' ntsu'u quiya' liye' ti ti' tya'a ñati mā ji'ḷi mā. Ná cube tsa ti' mā li', cua' jlo ti' mā cha' tya clyo la jua'a ngua'ni liye' ti' ngu' jna' —nacuḷ Jesús—. ¹⁹Si cua'ni mā ñi'ya nu ndu'ni ñati cuxi nde chalyuu, li' chcui' tso'o ngu' lo'o mā, ñi'ya si laca mā tya'a ngu'. Pana juani nga'aa ntsu'u cha' ji'ḷi mā lo'o cha' cuxi nu ntsu'u nde chalyuu, cha' cua ngusubi na' ji'ḷi mā cha' caca mā ñati 'na; bi' cha' liye' tsa ti' ngu' ña'a ngu' ji'ḷi mā —nacuḷ—. ²⁰Tyi'u ti' mā cha' nu nchcui' na' lo'o mā tsubi': “Nu laca loo laca nu nclyo cña, si'i ngu' msu ti'”. Ñi'ya ndu'ni lya' ti' ngu' jna', jua'a cua'ni lya' ti' ngu' ji'ḷi mā. Ná ndaquiya' ngu' ji'ḷi cha' nu ngulu'u na' ji'ḷi ngu', la cui' jua'a ná taquiya' ngu' ji'ḷi cha' nu chcui' cu'mā lo'o ngu' bi'. ²¹Jua'a cua'ni ngu' lo'o cu'mā xqui'ya na' —nacuḷ Jesús—, cha' ná nslo ngu' tilaca laca nu nda 'na lijyaa nde chalyuu.

²²Ná ntsu'u qui'ya ji'ḷi ngu' bi' lo'o bilya caa na' chcui' na' lo'o ngu'; pana juani ni, nga'aa cua'ni clyu ti' ycu'i' Ndyosi ji'ḷi ngu' bi' ji'ḷi cha' cuxi nu ndu'ni ngu'. ²³Nu lo'o liye' ti' ngu' ña'a ngu' jna', jua'a ji'ḷi ycu'i'

Ndyosi Sti na' liye' ti' ngu' ña'a ngu' ji'ḷi Ni —nacuḷ Jesús—. ²⁴Ná ntsu'u qui'ya ji'ḷi ngu' bi' clyo, pana juani ni, cua nguti'ḷi na' slo ngu' bi', cua ngua'ni na' cña nu ná caca ji'ḷi xa' ñati cua'ni; cua na'a ngu' lcaa ña'a cña tonu nu ngua'ni na', bi' cha' liye' ti' ngu' ña'a ngu' jna'. Lo'o jua'a ji'ḷi Sti na' liye' ti' ngu' ña'a ngu' ji'ḷi Ni, bi' cha' cua ndyanu yabe' hichu' ngu' bi' —nacuḷ Jesús—. ²⁵Nga'a cha' caca cha' jua'a, cha' nu nscua lo quityi cusu' ji'ḷi ngu' bi'; ndi'ya nchcui' cha' bi': “Liye' ti' ngu' ña'a ngu' jna', masi ná ntsu'u suu cha' ji'ḷi ngu' cha' cua'ni ngu' jua'a”.

²⁶Cua'ni na' cha' caa nu laca Xtyi'i ycu'i' Ni lo yuu, Xtyi'i nu ndu'u slo ycu'i' Ndyosi —nacuḷ Jesús—. Bi' laca nu culu'u ji'ḷi mā lcaa cha' nu liñi ca, bi' laca nu xtyucua ji'ḷi mā lcaa tyempo chacuayá' na. Nu lo'o caa nu bi' lo yuu, li' culu'u Ni lcaa cha' liñi nu ntsu'u 'na ji'ḷi mā —nacuḷ Jesús—. ²⁷Lo'o cu'mā ni, cua nguti'ḷi mā lo'o na' tya clyo, bi' cha' taca ji'ḷi mā chcui' liñi mā cha' jna' lo'o xa' ñati.

16 'Yala la nchcui' na' lcaa cha' bi' lo'o mā, cha' ná xtyanu mā cha' jna' lo'o cua'ni lya' ti' ngu' ji'ḷi mā, ²masi ná ta ngu' chacuayá' ji'ḷi mā cha' tsa mā ne' laa ji'ḷi ngu' li' —nacuḷ Jesús—. Tyalaa sca tyempo nu culacua ti' ngu' cha' cña tacati cua'ni ngu' si cujuui ngu' ji'ḷi ngu' tya'a mā. ³Jua'a cua'ni ngu' bi', cha' ná nslo ngu' ji'ḷi ycu'i' Ndyosi Sti na'; la cui' jua'a ná nslo ngu' jna' —nacuḷ Jesús—. ⁴Cua nchcui' na' lcaa cha' bi' lo'o mā juani, cha' nu lo'o tyalaa tyempo cuxi bi', li' taca tyi'u ti' mā ñi'ya nu cua nchcui' na' lo'o mā juani.

Cña nu ndu'ni Xtyi'i ycu'i Ndyosi

'Tya clyo ná nda na' cha' bi' lo'o mā, cha' tya ndi'i na' lo'o mā —nacui Jesús—. ⁵Pana juani cua tsa'a ti na' ca su ndi'i ycu'i Ndyosi Sti na' nu nda 'na liyyaa, masi bilya xcuane mā jna' ma nde tsa'a. ⁶Xñi'i tsa ti' mā xqui'ya cha' nu nda na' lo'o mā tsa. ⁷Pana ná cube tsa ti' mā. Cha' liñi nda na' lo'o mā juani —nacui Jesús—, cha' tso'o la tyi'i mā si cua ndya'a na'. Ná caa Xtyi'i ycu'i Ni nu xtyucua ji'i mā lcaa tsa si ná tya'a na', cha' nu lo'o tya'a na', li' ta na' ji'i nu bi' caa Ni. ⁸Nu lo'o caa Xtyi'i ycu'i Ndyosi lo yuu chalyuu —nacui Jesús—, cua'ni Ni cha' cube ti' lcau ti tya'a ñati chalyuu cha' ntsu'u qui'ya nu ngusta ycu'i Ndyosi ji'i ngu'; jua'a cua'ni Ni cha' tyi'u ti' ñati jna', cha' liñi tsa laca ycu'i na'; jua'a cua'ni Ni cha' ca cuayá' ti' ñati cha' ntsu'u cha' cua'ni cuayá' ycu'i Ndyosi ji'i lcaa ñati chalyuu —nacui—. ⁹Cua'ni Xtyi'i ycu'i Ni cha' cube ti' ngu' cha' ntsu'u qui'ya ji'i ngu' cuentya ji'i ycu'i Ndyosi, xqui'ya cha' jlo ti' ngu' cha' ná ndaquiya' ngu' ji'i cha' nu nchcui' na' —nacui Jesús—. ¹⁰Lo'o jua'a cua'ni Ni cha' tyi'u ti' ngu' jna' cha' liñi tsa ndu'ni na', cha' liñi tsa cha' nu nchcui' na'; pana cua tsa'a ti na' slo ycu'i Ndyosi Sti na', lo'o li' nga'aa ña'a mā 'na —nacui—. ¹¹Jua'a cua'ni Ni cha' ca cuayá' ti' ngu' cha' ntsu'u cha' cua'ni cuayá' ycu'i Ndyosi ji'i lcaa ñati chalyuu, xqui'ya cha' cua ngusta Ni yabe' hichu' nu xña'a nu laca loo ji'i ñati chalyuu.

¹²'Tya quiña'a la cha' ntsu'u cha' nti' na' chcu'i na' lo'o mā nquicha'

—nacui Jesús ji'i ñati nu ndyaca tsa'a ji'i—, pana ná talo mā cua'a jyaca mā ji'i cha' bi' juani, cha' tucui tsa cha' bi'. ¹³Nu lo'o caa Xtyi'i ycu'i Ndyosi nu tyu'u nde slo ycu'i Ni, li' culu'u nu bi' lcaa cha' nu liñi ca ji'i mā; li' chcu'i liñi nu bi' lo'o mā lcaa cha' nu cuentya 'na —nacui—. Ná chcu'i nu bi' chacuayá' ji'i ycu'i ca Ni; tsa ña'a cha' nu cua ndyuna ti Ni ca slo ycu'i Ndyosi, bi' ti cha' ta nu bi' lo'o mā —nacui Jesús—. Lo'o jua'a ta nu bi' cha' lo'o mā, lcaa cha' nu caca jna'. ¹⁴Cua'ni tlyu Xtyi'i ycu'i Ni jna'. Lcaa cha' nu culu'u nu bi' ji'i mā, cha' jna' laca bi'; na' laca suu cha' bi' —nacui Jesús ji'i ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i—. ¹⁵Lcaa cha' nu ntsu'u ji'i ycu'i Ndyosi Sti na' cua nda Ni 'na; bi' cha' ni na' ji'i mā lacua, cha' lcaa cha' nu culu'u Xtyi'i ycu'i Ndyosi ji'i mā, cha' jna' laca bi'.

**Caca cha'a ti' na, masi
xñi'i tsa ti' na ndi'i na**

¹⁶'Ca tiya' la xi, nga'aa ña'a mā jna', xqui'ya cha' tya'a na' slo ycu'i Ndyosi Sti na'; pana tiya' la li' ña'a mā jna' chaca quiya' —nacui Jesús.

¹⁷Lo'o li' ntsu'u xi ngu' nu ndyaca tsa'a ji'i Jesús nu ndi'ya nchcui' ngu' lo'o tya'a ngu':

—Nacui nu cusu' cha' ngulala ti cha' nga'aa ña'a na ji'i ycu'i yu —nacui ngu' bi'—. Lo'o li' nacui yu cha' tiya' la ña'a na ji'i yu chaca quiya'. Lo'o jua'a chaca cha' nacui nu cusu', cha' tsaa yu ca slo ycu'i Ndyosi Sti yu. ¹⁸¿Ñi'ya ntsu'u ta cha' nu nchcui' nu cusu' jua cha' "tiya' la xi"? — nchcuane ngu' ji'i tya'a ngu'—. Ná jlo ti' na ni cha' laca nchcui' nu cusu' jua'a.

¹⁹Cua jlo ti' Jesús lcaa ña'a cha' nu nti' ngu' xcuane ngu' jil'i, bi' cha' nguxtyacui yu cha' lo'o ngu' bi' li': —Cua nacui' na' jil'i ma' cha' ca tiya' la xi nga'aa ña'a ma' jna', lo'o jua'a ca tiya' la, li' ña'a ma' jna' chaca quiya'. ¿Ha xqui'ya cha' bi' nchcui' tsa ma' lo'o tya'a ma'? ²⁰Liñi tsa cha' nu ta na' lo'o ma' juani —nacui' Jesús jil'i ngu' bi' li'—, cha' chañi xi'ya ma', chañi cunaa ma' nu lo'o cua ndya'a na', masi chaa ti' xa' la ñati' chalyuu. Pana ná cube tsa ti' ma', masi xñi'i ti' ma'; caca chaa ti' ma' lo'o tyu'ú na' chaca quiya' li'. ²¹Lo'o cua ndyalaa hora cha' cala sñi' sca nu cuna'a ni —nacui' Jesús—, ti'í tsa cña caca jil'i nu cuna'a bi'; pana lo'o ngula cubi' bi', li' cjlyaa ti' nu cuna'a bi' cha' ti'í tsa cña bi' jil'i, tso'o tsa ntsu'u tyiquee cha' cua laca ngula sca ñati'. ²²Lo'o jua'a cu'ma —nacui'—, xti ti' tyempo caca xñi'i ti' ma'; pana caa na' caa na'a na' jil'i ma' chaca quiya', lo'o li' caca chaa ti' ma' chaca quiya'. Ná tucui taca cua'a jil'i ma' cha' ná caca chaa ti' ma' li'.

²³Nu lo'o tyalaa tyempo bi', nga'aa si'i jna' jña ma' sca cha' —nacui' Jesús—. Liñi tsa cha' nu ta na' lo'o ma', cha' lcaa cha' nu jña ma' jil'i ycuui' Ndyosi Sti na' chacuayá' 'na, ta Ni cha' bi' jil'i ma' —nacui'—. ²⁴Si'i chacuayá' 'na ngüijña ma' cha' jil'i ycuui' Ndyosi Sti na' sa'ni la; pana jua'a jña ma' cha' jil'i Ni juani, cha' caja cha' bi' jil'i ma', cha' xcui' na caca chaa ti' ma' su ndi'i ma' li'.

Cua ntijiloo Jesús jil'i nu xña'a

²⁵Xcui' cui' ti' nda na' lo'o ma' —nacui' Jesús—, cha' caca cuayá'

ti' ma' scaa cha'; pana tyalaa sca tsa lo'o nga'aa si'i cui' ti' chcui' na' lo'o ma' li', liñi ti' ta na' cha' lo'o ma' cha' jil'i ycuui' Ndyosi Sti na'. ²⁶Nu lo'o tyalaa tyempo bi' —nacui'—, li' taca jña ma' cha' jil'i ycuui' Ndyosi Sti na' chacuayá' 'na. Ná ni na' jil'i ma' cha' chcui' na' lo'o Sti na' cuentya jil'i ma', cha' jua'a ta Ni lcaa cha' nu jña ma' jil'i Ni; ²⁷la cui' ycuui' Ndyosi Sti na' ntsu'u tsa tyiquee Ni ña'a Ni jil'i ma'. Ntsu'u tyiquee ma' ña'a ma' jna', jua'a jlya ti' ma' cha' ca slo ycuui' Ndyosi ngutu'u na', bi' cha' ntsu'u tyiquee Ni ña'a Ni jil'i ma' —nacui'—. ²⁸Nde su ndi'i Sti na' ngutu'u na' lijya na' nde chalyuu; lo'o juani cua tyu'u ti' na' chalyuu, tsa'a na' ca slo Sti na' chaca quiya'.

²⁹Li' nchcui' ngu' nu ndyaca tsa'a bi' lo'o Jesús:

—Tso'o tsa nchca cuayá' ti' ya cha' nu nda nu'u lo'o ya juani —nacui' ngu' jil'i—, nga'aa si'i ñi'ya nchcui' sca cui' ti' nda nu'u cha', ³⁰bi' cha' ná ntsu'u cha' xcuane ngu' ni tsaca cha' jinu'u. Juani tso'o tsa nchca cuayá' ti' ya cha' jlo ti' nu'u lcaa ca cha', bi' cha' jlya ti' ya cha' ca slo ycuui' Ndyosi ngutu'u nu'u.

³¹Li' nacui' Jesús jil'i ngu': —¿Ha jlya ti' ma' jna' juani? —nacui' Jesús—. ³²Cua'a jyaca ma' xi jil'i cha' nu chcui' na' re lacua: Cua ngulala ti' hora, cua la cui' hora ndyaca juani cha' tyaa ma' toni'i jil'i scaa ma'. Li' tyanu na' ycuui' ti' na' —nacui'—, pana si'i sca ti' na' tyanu na', cha' stu'ba ndi'i Sti na' lo'o na'. ³³Cua nda na' lcaa cha' bi' lo'o ma' cha' ti' ti' tyi'i tyiquee ma' xqui'ya na' —nacui'—. Nde chalyuu ti'í ti' ñati' ña'a jil'i ma'. Pana ná cube ti'

ma, cua'ni tlyu tyiquee ma; na' laca loo nde chalyuu, cha' cua ntijiloo na' tsiya' ti jil'i nu xña'a.

Nhcui' Jesús lo'o ycu'i Ndyosi
Sti yu cuentya jil'i ñati jil'i

17 Lo'o ndye nhcui' Jesús cha' bi', li' nguxña'a yu nde cua, lo'o jua'a cuii tsa nhcui' yu lo'o ycu'i Ndyosi Sti yu:

—Chcui' na' lo'o nu'u, cha' nu'u laca Sti na' —nacui—. Cua ndyalaa hora 'na cha' caja. Lo'o juani cua'ni nu'u cha' caca tlyu la na', cha' laca na' Sñi' nu'u, cha' li' taca cua'ni na' cha' caca tlyu la ycu'i nu'u. ²Na cua nda nu'u chacuayá' jna' cha' caca na' loo jil'i lcaa ñati, cha' ta na' chaca chalyuu jil'i ñati nu nda nu'u 'na, chalyuu nu ná nga'a cha' tye —nacui Jesús jil'i ycu'i Ndyosi Sti yu—. ³Chalyuu nu ta na' jil'i ngu' laca cha' tyuloo ngu' jinu'u, nu'u nu laca sca ti ycu'i Ndyosi nu ntucua nde cua; lo'o jua'a tyuloo ngu' jna', cha' laca na' Jesucristo nu nda nu'u lijyaa.

⁴Nde lo yuu re su nguti'i na' cua ngua'ni na' cha' tlyu tsa laca nu'u —nacui Jesús—, jua'a cua ndye ngua'ni na' lcaa cña nu nda nu'u 'na cha' cua'ni na' ca nde. ⁵Sti na' laca nu'u, bi' cha' cua'ni nu'u cha' caca tlyu la na', ñi'ya ngua nu lo'o nguti'i na' lo'o nu'u tya clyo lo'o tya lyiji xana chalyuu. Cua'ni nu'u cha' caca tlyu na', la cui' ñi'ya laca tlyu nu'u ca su ntucua nu'u.

⁶Lcaa ca cha' ñi'ya laca ycu'i nu'u ni, cua ndye nhcui' na' cha' bi' lo'o ñati chalyuu nu cua ngusubi nu'u jil'i cha' caca ñati jna', ña'a cuayá' nu ndyuloo tso'o ngu' jinu'u —nacui—.

Ñati jinu'u laca ngu' bi', pana cua nda nu'u ngu' bi' jna'. Cua ndaquiya' ngu' lcaa cha' nu nda nu'u lo'o ngu'. ⁷Lo'o jua'a ngua cuayá' ti' ngu' juani cha' nu'u laca nu nda lcaa cña nu ngua'ni na', cha' lcaa ca cha' nu ntsu'u jna', na cua nda nu'u jna'. ⁸Lo'o jua'a cua ngulu'u na' jil'i ngu' lcaa cha' nu ngulu'u nu'u 'na —nacui Jesús—, ndaquiya' tsa ngu' cha' bi' juani. Jlo tsa ti' ngu' cha' ca slo nu'u ngutu'u na' lijyaa, jly ti' ngu' cha' nu'u laca nu cua nda jna' lijyaa.

⁹Sti na', chcui' na' lo'o nu'u juani —nacui Jesús—, cha' xtyucua nu'u jil'i ngu' bi'. Ná chcui' na' jil'i cua ña'a ca ñati chalyuu, sca ti jil'i ñati nu nda nu'u jna' chcui' na' cha' lo'o nu'u, cha' laca ngu' bi' ñati jinu'u. ¹⁰Lcaa ngu' nu ngusñi cha' 'na, laca ngu' bi' ñati jinu'u —nacui—. La cui' ti cha', ñati jna' laca ngu', xqui'ya cha' laca ngu' ñati jil'i ycu'i nu'u. Lo'o ña'a xa' ñati chalyuu jil'i ngu' bi', hora ti caca cuayá' ti' ngu' cha' tlyu tsa cha' tso'o ntsu'u jna'.

¹¹'Nga'aa tyi'i na' lo yuu chalyuu —nacui Jesús—, cha' cua tyaa ti na' nde su ntucua nu'u; pana ngu' bi', tya tyi'i la ngu' nde chalyuu. Lubii tsa laca nu'u, Sti na', bi' cha' ndijña na' cha' clyu ti' jinu'u cuentya jil'i ngu' nu cua nda nu'u 'na. Cua nti' na' cha' cua'a nu'u jil'i ngu' bi' lo'o juersa jil'i ycu'i nu'u, cha' ná quiñu'u tyiquee ngu'. Ñi'ya nu stu'ba cha' jinu'u lo'o na' —nacui—, jua'a cua'ni nu'u lo'o ngu' bi', cha' caca stu'ba cresiya jil'i ngu' bi' lo'o tya'a ngu' nu ngusñi cha' jinu'u.

¹²Lo'o tya ndi'i na' lo'o ñati nu nda nu'u 'na —nacui Jesús—, li' ndaca'a

na' ji'i ngu' bi' lo'o juersa ji'i ycu'i nu'u. Ná nda na' chacuayá' tyacua cha' cuxi ji'i ngu'; ni tsaca ngu' bi', ná nguna' chalyuu ji'i ngu'. Sca ti nu ñati nu nguscua tya sa'ni la cha' chcuna' cha' ji'i, bi' laca nu ndye cha' ji'i tsiya' ti, cha' nga'a cha' caca lcaa cha' nu nguscua ngu' lo quityi cusu' cuentya jinu'u.

¹³Bi' cha' juani tyaa na' su ntucua nu'u, Sti na' —nacu'i Jesús ji'i ycu'i Ndyosi Sti yu—. Lo'o tya ndi'i na' nde chalyuu, li' nda na' cha' bi' lo'o ngu', cha' ñi'ya lo'o chaa ti' ycu'i na' re, jua'a caca chaa ti' ngu' bi' tyucui tyiquee ngu'. ¹⁴Lcaa cha' nu cua nchcui' nu'u lo'o na', cua nda na' cha' bi' lo'o ngu' bi' —nacu'i—. Lo'o juani, ñi'ya lo'o liye' ti' ñati chalyuu 'na, jua'a ca liye' ti' ñati ña'a ji'i ngu' bi', xqui'ya cha' ná ntsu'u cha' ji'i ya lo'o nu cuxi nu ntsu'u nde chalyuu. ¹⁵Bi' cha' chcui' na' lo'o nu'u juani, Sti na' —nacu'i Jesús—, cha' nti' na' cha' ña'asi' nu'u ji'i ngu' bi', cha' ná cua'ni lya' ti' nu xña'a ji'i ngu', masi si'i cha' caa caqui'ya nu'u ji'i ngu' bi' chcui' na' lo'o nu'u. ¹⁶Jua'a na' lo'o ngu' bi', ná ntsu'u cha' ji'i ya lo'o nu cuxi nu ntsu'u nde chalyuu —nacu'i—. ¹⁷Liñi tsa cha' nu nda nu'u, lo'o jua'a tya ta la nu'u cha' liñi bi' lo'o ngu' bi', cha' cha'a cresiya ji'i ngu'; nga'aa si'i cha' cuxi tyu'u tyiquee ngu' bi', ñi'ya lo'o ntsu'u tyiquee ngu' tya sa'ni la. ¹⁸Ñi'ya nda nu'u 'na cha' lijyaa nde chalyuu —nacu'i Jesús ji'i ycu'i Ndyosi Sti yu—, jua'a cua nda na' ji'i ngu' bi', cha' tsa ngu' culu'u ngu' cha' jinu'u nde lo tyucui ña'a chalyuu. ¹⁹Lo'o juani ta na' tyucui ña'a ycu'i ca na' cuentya ji'i ñati bi',

cha' cua'ni na' lcaa cña nu nti' nu'u cha' cua'ni na' —nacu'i—. Lo'o jua'a lcaa ñati nu ngusñi cha' jinu'u ni, nti' na' cha' cha'a cresiya ji'i ngu', cha' ta nu'u cha' liñi nu tyanu ne' cresiya ji'i ngu' cuentya jinu'u.

²⁰Si'i sca ti ji'i ngu' nu cua ngusñi cha' 'na chcui' na' lo'o nu'u —nacu'i Jesús ji'i ycu'i Ndyosi Sti yu—, lo'o chcui' na' cha' ji'i lcaa ñati nu xñi cha' jna' ca tiya' la, nu lo'o chcui' ngu' lo'o ñati bi'; lo'o cha' ji'i ñati bi' chcui' na' lo'o nu'u juani —nacu'i—. ²¹Ndijña na' jinu'u cha' caca stu'ba cresiya ji'i ngu' bi' lo'o tya'a ngu'. Sti na', ñi'ya stu'ba ntsu'u cha' jinu'u lo'o na', ñi'ya stu'ba nchca tyiquee na' lo'o nu'u, jua'a cua'ni nu'u cha' caca stu'ba tyiquee ngu' bi' lo'o na; li' taca jly'a ti' xa' ñati cha' nu'u nda 'na lijyaa —nacu'i Jesús—. ²²Cua ngua'ni nu'u cha' caca tlyu na' nde chalyuu, lo'o jua'a cua ngua'ni na' cha' caca ñati bi' ñi'ya laca ycu'i na'. Ñi'ya lo'o stu'ba tsa nchca tyiquee nu'u lo'o na', jua'a nti' na' cha' caca stu'ba tyiquee ngu' bi' lo'o tya'a ngu'. ²³Nu lo'o stu'ba ti ntsu'u tyiquee na' lo'o ngu' bi', lo'o jua'a stu'ba ntsu'u tyiquee nu'u lo'o na' —nacu'i—, li' chañi cha' caca stu'ba cresiya ji'i ngu' lo'o tya'a ngu'. Lo'o li' caca cuayá' ti' xa' ñati chalyuu cha' cua nda nu'u 'na lijyaa lo yuu, cha' ñi'ya lo'o tyaca'a na' jinu'u, jua'a cua'ni tyaca'a nu'u ji'i ngu' nu ngusñi cha' 'na.

²⁴Sti na' —nacu'i Jesús ji'i ycu'i Ndyosi Sti yu—, cua nti' na' cha' tyi'i ñati nu nda nu'u 'na ca su tyucua na'. Li' ña'a ngu' bi' 'na nde su tlyu la su nda nu'u 'na, cha' tyaca'a tsa na' jinu'u tya lo'o tya

lyiji xana chalyuu. ²⁵Sti na' —nacui Jesús—, xcui' cha' liñi ndu'ni nu'ü. Nslo na' jinu'ü, masi ná nslo ñati chalyuu jinu'ü. Pana jlo ti' ñati nu ngusñi cha' jna' cha' nu'ü laca nu nda 'na lijyaa nde chalyuu. ²⁶Cua ngulu'u na' jil'i ngu' bi' leaa cha' nu nda nu'ü jna', lo'o jua'a tya cua'ni la na' cha' ca cuayá' tso'o ti' ngu' bi' tilaca laca nu'ü. Bi' cha' taca caca tso'o tyiquee ngu' ña'a ngu' jil'i tya'a ñati ngu', ñi'ya ntsu'u tsa tyiquee nu'ü ña'a nu'ü 'na, lo'o li' tyanu Xtyi'i ycuil' na' ne' cresiya jil'i ngu'.

Ndyaa lo'o ngu' jil'i Jesús preso

18 Ndyee nchcui' Jesús cha' bi' lo'o ngu' nu ndyaca tsa'a jil'i, li' ngutu'u Jesús ndyaa yu lo'o ngu'. Nteje tacui ngu' ndyaa ngu' ca chaca tsu' sta'a Cedrón, sca sta'a lati nu nscua to' quichi Jerusalén. Tacala' xi lo yuu nde bi' su ndi'i xi yaca cuiñii jil'i ngu', ca bi' ndyaa Jesús lo'o ngu' nu ndyaca tsa'a jil'i. ²Lo'o nu Judas nu cua ndyujui' cresiya jil'i Jesús jil'i ngu' cuxi ni, lo'o Judas jlo ti' mala su ndyaa ngu', cha' cua tyuu quiyá' ndyu'u ti'i ngu' nu ndyaca tsa'a jil'i lo'o Jesús ca bi'. ³Bi' cha' ndyaa lo'o Judas jil'i sca taju sendaru lo'o policía nu nda ngu' tlyu jil'i ndyaa, la cui' sti jo'ó nu laca loo bi' lo'o ngu' fariseo. Lo'o xee lámpara, lo'o quii' quityee, lo'o chcuá cusuu ntucua ya' ngu' ndyaa ngu'. Li' ndyaa lo'o Judas jil'i ngu' bi' ca su ndi'i yaca cuiñii bi'. ⁴Jlo ti' Jesús leaa cha' nu nga'a cha' cua'ni ngu' lo'o yu, bi' cha' ndyaa yu ndyacuá tya'a yu lo'o ngu' xña'a bi' tyucuii' su lijyá ngu'. Li' nchcuane Jesús jil'i ngu'.

—¿Ti jil'i lijyá ma yaana ma? — nacui yu jil'i ngu' bi'.

⁵—Jil'i Jesús, ngu' Nazaret, bi' laca nu ncllyana ya jil'i —nacui ngu'. —Na' laca bi' —nacui Jesús jil'i ngu' li'.

Lo'o jua'a stu'ba ti ndu Judas lo'o ngu', nu Judas nu cua ndyujui' cresiya jil'i Jesús jil'i nu ngu' xña'a bi'. ⁶Lo'o cua nchcui' Jesús cha': “Na' laca bi'”, nacui yu, hora ti nguta'achu' ngu' li', ndyaa stii ngu' lo yuu. ⁷Chaca quiyá' nchcuane Jesús jil'i ngu'.

—¿Ti jil'i ncllyana ma ndya'a ma? —nacui.

—Jil'i Jesús, ngu' Nazaret, yu bi' laca nu nti' ya —nacui ngu'.

⁸—Cua ni na' jil'i ma tsa cha' na' laca bi' —nacui Jesús jil'i ngu' li'—. Si jna' ti nti' ma, ta ma chacuayá' tyaa laja ti nu xa' la ngu' tya'a ndya'a na' re.

⁹Nchcui' Jesús lo'o ngu' jua'a, cha' caca ñi'ya nu cua nchcui' ca Jesús lo'o ycuil' Ndyosi Sti yu, nu lo'o cua nacui yu ndi'ya: “Ni tsaca ñati nu cua nda nu'ü 'na, ná nguna' ngu' 'na”. ¹⁰Li' ngulo Simón Pedro xlyu cusuu nu nga'a sii', ngujui'i Pedro xlyu jil'i ngu', ngusi'yu cu' jyaca la'a tsu' cui' sca nu naa Malco; msu jil'i xu'na sti jo'ó laca bi'. ¹¹Hora ti nchcui' Jesús lo'o Pedro:

—Xco'o clya xlyu cua hi ne' quiji. Na cua nda ycuil' Ndyosi Sti na' chacuayá' jil'i ngu' cha' xcube' ngu' 'na. ¿Ha ná tso'o cha' jua'a caca 'na nti' nu'ü?

Ndu Jesús nde loo xu'na sti jo'ó

¹²Cua ngua li', lo'o nu sendaru, lo'o xu'na sendaru, lo'o policía jil'i ngu'

judío, ntejeya' ngu' jil'i Jesús, tachaa ngusca' ngu' jil'i yu li'. ¹³Clyo ndyaa lo'o ngu' jil'i yu slo sca nu cusu' nu naa Anás, sti laa Caifás nu ngua xu'na sti jo'ó yija' bi'. ¹⁴La cui' Caifás ngua nu nda cha' lo'o ngu' judío tya tsubi' la cha' caca tso'o la xi jil'i ngu' quichi' masi cajaa sca ñati, cha' ná ntsu'u cha' cajaa lcaa ñati li'.

**Ndyutsij Pedro cha' tyuloo
jil'i Jesús slo ñati**

¹⁵Ndya'a Simón Pedro lca'a jil'i Jesús tyijyu' ti. Lo'o jua'a chaca nu ndyaca tsa'a jil'i Jesús, lo'o nu qui'yu bi' lca'a jil'i Jesús. Ndyuloo tso'o nu bi' jil'i sti jo'ó Anás, bi' cha' ndyaa lca'a jil'i Jesús ca nde ni'l'i tlyu, nu laca to' tyi sti jo'ó bi'. ¹⁶Pana ndyanu Pedro nde liya'; bi' cha' ndyaa nu chaca, ndyaa nchcui' lo'o sca nu cuna'a cua' nu ndu cua tonil'i. Li' ndyaa lo'o jil'i Pedro nde ni'l'i. ¹⁷Nacu' nu cuna'a cua' nu ndu tonil'i bi' jil'i Pedro:

—¿Ha lo'o nu'u ndyaca tsa'a jil'i yu jua lacua? —nacu' nu cuna'a bi' jil'i.

—Si'i na' —nacu' Pedro.

¹⁸Laja li' nu ngu' msu lo'o ngu' policía bi', cua nguxtyu'u ngu' quii' nchcubi' nde bi', cha' tlya' tsa; ndu ngu' to' lquii' bi', cha' caca chcatsu ngu'. Lo'o Pedro ndu lo'o ngu' bi' li', cha' lo'o nti' caca chcatsu ti' to' lquii'.

**Nchcuane sti jo'ó nu
laca loo jil'i Jesús**

¹⁹Nchcuane sti jo'ó nu laca loo jil'i Jesús li':

—¿Tilaca laca nu ndyaca tsa'a jinu'u? ¿Ñi'ya cha' laca nu nclu'u nu'u jil'i ngu'?

²⁰Li' nguxacu' Jesús cha' jil'i sti jo'ó bi':

—Lcua ti se'i su ndya'a na', liñi nchcui' na' lo'o ngu' ña'a cuayá' nu cuna lcaa ñati —nacu' yu—. Masi ne' laa sube ti, masi ne' laa tlyu, lcaa su ndyu'u ti'l'i ngu' judío, ca bi' ngulu'u na' jil'i ngu'; ni sca quiya' ná nchcui' na' cuaana ti lo'o ngu'. ²¹¿Ni cha' laca nchcuane nu'u jna'? Cuacha' nu'u jil'i ñati nu cua ndyuna cha' nu nchcui' na' ni cha' nda na' lo'o ngu' bi'. Jlo ti' ngu' lcaa cha' nu ngulu'u na' jil'i ngu'.

²²Lo'o nchcui' Jesús jua'a, li' ngujui'l'i ya' sca policía tu'ba yu: —Ná tso'o xacu' nu'u cha' jua'a jil'i sti jo'ó nu laca loo —nacu' policia li'.

²³—Si cuxi ti nchcui' na' ngua ti' ma, cuacha' clya ma 'na ni cha' cuxi laca bi' —nacu' Jesús li'—. Pana cua nchcui' na' cha' liñi lo'o ma. ¿Ni cha' laca ngujui'l'i ya' ma tu'ba na' li'? —nacu' Jesús.

²⁴Li' ngulo nu cusu' Anás cña jil'i ngu' cha' tyaa lo'o ngu' jil'i Jesús, ña'a ndyaaca' ti, slo Caifás, nu laca xu'na sti jo'ó bi'.

**Tya chaca quiya' ná ntaja'a
Pedro ta cha' liñi lo'o ngu'**

²⁵Laja li' ndu Pedro to' lquii' cha' caca chcatsu ti'. Nchcui' nu xa' ñati nu ndi'l'i nde bi' lo'o Pedro li':

—¿Ha lo'o nu'u ndyaca tsa'a jil'i yu jua?

Ná ntaja'a Pedro ta cha' liñi lo'o ngu'.

—Ná lo'o na' —nacu'.

²⁶Lo'o nde bi' ndi'l'i sca msu jil'i xu'na sti jo'ó bi', la cui' tya'a lo'o nu ngusi'yu cu' Pedro jyaca' bi'. Nchcui' msu bi' lo'o Pedro li':

—¿Ha ná cua na'a na' hi' tsaca quiya' tsa lo'o ndyaa nu'u lo'o yu

jua ne' yaca cuiñii bi'? —nacui msu bi'.

²⁷Xa' nchcui' Pedro cha' ná lo'o ndyaa, lo'o la cui' hora li' ngusi'ya ndye'e.

Ngua cuayá' ji'i Jesús slo Pilato

²⁸Li' ngutu'u ngu' slo Caifás, ndyaa lo'o ngu' ji'i Jesús ca su ndi'i nu gobernador romano nu naa Pilato. Cua cuxee ti ndyaca li', bi' cha' ná ntaja'a nu ngu' judío bi' tyatí ngu' ne' ni'i ji'i gobernador; tacati tsa ndu'ni ngu' bi' xquiyá ta'a. Ngua ti' ngu' cha' quiñu'u cha' ji'i ngu' si tyatí ngu' ne' ni'i ji'i ngu' xa' tsu', cha' ná ntsu'u chacuayá' cacu ngu' sii ta'a bi' li'; ²⁹bi' cha' ngutu'u nu naa Pilato, nu laca gobernador bi', ndyaa slo ngu' judío cha' xcuane ji'i ngu' ndi'ya:

—¿Ni qui'ya ngusta mā hichu' yu re? —nacui Pilato ji'i ngu'.

³⁰Li' nguxtyacui ngu' cha' lo'o Pilato:

—Si ná ntsu'u qui'ya ji'i yu, ná caa lo'o ya ji'i yu slo nu'u, cusu' —nacui ngu' ji'i.

³¹—Yaa lo'o mā ji'i yu re cha' cua'ni cuayá' mā ji'i yu cuentya ji'i cha' cusu' nu ntsu'u ji'i ycu' ca mā —nacui Pilato ji'i ngu' li'.

Nguxacui nu ngu' judío bi' cha' ji'i Pilato li':

—Ná ntsu'u chacuayá' ji'i ya cha' cujuui ya ji'i sca ñati jua'a, cha' ngu' judío laca ya —nacui ngu'.

³²Lo'o ngua'ni ngu' jua'a, li' ngutu'u tucua cha' nu cua nchcui' Jesús lo'o ngu', ñi'ya ña'a cajaa ycu' ca. ³³Li' nguxtyuu Pilato ndyaa toni'i ji'i, ngusi'ya ji'i Jesús cha' tyaa slo:

—¿Ha nu'u laca rey nu laca loo ji'i ngu' judío? —nacui Pilato ji'i Jesús.

³⁴Nchcui' Jesús lo'o nu cusu' bi' li':

—¿Ha cha' ngua'ya hique ycu' ca nu'u laca cha' cua? ¿Ha xa' ñati ndacha' jinu'u cha' jua'a laca na'? —nacui Jesús ji'i Pilato.

³⁵—¿Ha ngu' judío laca na' nti' nu'u? —nacui Pilato li'—. Jlo ti' nu'u cha' ñati tya'a quichi' tyi nu'u, lo'o jua'a sti jo'ó nu laca loo ji'i ngu', bi' ngu' laca nu cua yaa lo'o jinu'u cha' ca cuayá' jinu'u slo na'.

³⁶—Si laca na' sca rey jua'a —nacui Jesús—, li' cua nxuu tya'a ngu' tya'a ndyaa na' lo'o ngu' judío jua cha' ná xñi ngu' 'na —nacui—. Pana si'i ñati chalyuu laca nu cua ngusta 'na cha' caca na' loo ji'i ngu'.

³⁷—¿Ha laca nu'u rey lacua? —nacui Pilato.

Li' nguxtyacui Jesús cha' lo'o nu cusu' bi' chaca quiya':

—Nu'u nacui cha' laca na' rey. Cña nu ntsu'u 'na laca cha' chcu' liñi na' ji'i lcaa cha' nu ntsu'u slo ycu' Ndyosi lo'o ngu'; bi' cha' ngula na' chalyuu, bi' cha' lijya na' lo yuu cha' chcu' liñi na' lcaa cha' ji'i ycu' Ndyosi lo'o ñati. Cuna ngu' lcaa cha' nu nchcui' na' si ná ndyacu' hique ngu' ji'i cha' liñi bi'.

³⁸Li' nchcui' Pilato lo'o Jesús:

—Ná jlo ti' na' si ntsu'u cha' liñi jua'a nde chalyuu —nacui.

Ngulo Pilato cña cha' cujuui ngu' ji'i Jesús

Li' ngutu'u Pilato nde liya', ndyaa nde su ndu nu ngu' judío bi' chaca quiya'.

—Cuentya jna', ná ntsu'u qui'ya ji'i yu jua, ná ntsu'u cha' xcube' na' ji'i yu —nacui Pilato ji'i ngu' judío—.

³⁹Pana cua ngui'i mā cha' ndu'ni lyaá na' ji'i sca ngu' preso leaa yija lo'o nhca tsá ta'a pascua —nacui Pilato li'—. ¿Ha cua nti' mā cha' cua'ni lyaá na' ji'i yu jua nu laca rey ji'i cu'mā ngu' judío?

⁴⁰Cuii ngusi'ya lo'o ngu' ji'i chaca quiya':

—Si'i ji'i yu jua nti' ya. Ji'i Barrabás cua'ni lyaá nu'ü —nacui ngu'.

Lo'o nu naa Barrabás ni, si'i ñati tso'o laca bi'; tyaala tsa Barrabás, la cui' ñati cuaana laca.

19 Li' ngulo Pilato cña cha' tyaa lo'o ngu' ji'i Jesús, cha' ti'i tsa quiji'i ngu' ji'i yu lo'o juata. ²Ngüiñá ngu' sendaru sca sne' quiche' cha' sta ngu' hique Jesús, li' nda ngu' sca late' cuaa ña'a cha' cacu' yu, ñi'ya ña'a si laca yu rey. ³Li' lu'ba ti, lu'ba ti ndyaa ngu' slo yu cha' chcuicha' ngu' ji'i yu; na cuiñi ti ngu' cha' ndyu'ni chi' ngu' loo yu.

—Tso'o ti tyi'i nu'ü, cusu', cha' nu'ü laca rey nu laca loo ji'i ngu' judío —ndu'ni ngu' ji'i Jesús li'.

Lo'o li' ngujui'i ya' ngu' loo Jesús.

⁴Chaca quiya' ngutu'u Pilato ni'i ndyaa su ndi'i ngu' judío.

—Cua lijya yu jua —nacui Pilato—, lijya lo'o na' ji'i yu jua slo mā chaca quiya', cha' caca cuayá' ti' mā cha' ná ntsu'u qui'ya ji'i yu cuentya jna'.

⁵Li' ngutu'u Jesús lo'o sne' quiche' ntucua hique yu, lo'o late' cuaa ña'a lacu' yu.

—Ña'a mā ji'i yu cua ña'a —nacui Pilato li'.

⁶Lo'o sti jo'ó nu laca loo lo'o msu ji'i ngu' ni, cuii ngusi'ya lo'o ngu' ji'i Pilato lo'o na'a ngu' ji'i Jesús lijya.

—iCujuii clya mā ji'i yu! iCujuii clya mā ji'i yu jua! —nacui ngu' ji'i. Nhcui' Pilato lo'o ngu' li':

—Ycui' ca mā yaa lo'o mā ji'i yu cha' cujui'i ca'a mā ji'i lo crusi —nacui Pilato ji'i ngu'—. Cuentya jna' ná ntsu'u qui'ya ji'i yu.

⁷Li' nguxacui ngu' judío cha' ji'i Pilato bi':

—Ntsu'u sca cha' ji'i cuare —nacui ngu'—. Cuentya ji'i ya ntsu'u qui'ya ji'i yu, cha' nacui yu cha' laca yu nu sca ti Sñi' ycu' Ndyosi; xqui'ya cha' bi' ntsu'u cha' cajaa yu.

⁸Lo'o ndyuna Pilato cha' bi', ndyutsii tsa yu li'. ⁹Xa' nguxtyuu Pilato ndyaa nde ni'i ji'i, nchcuane ji'i Jesús:

—¿Macala ngutu'u nu'ü lijya?

Ná nguxacui Jesús cha' ji'i tsiya' ti li'.

¹⁰—¿Ni cha' laca ná nti' nu'ü chcu' lo'o na'? —nacui Pilato ji'i Jesús—. Cua jlo ti' nu'ü cha' ntsu'u chacuayá' 'na cha' cua'ni lyaá na' jinu'ü, lo'o jua'a ntsu'u chacuayá' 'na cha' cujuii na' jinu'ü lo crusi.

¹¹—Ná ntsu'u chacuayá' jinu'ü tsiya' ti cha' caca nu'ü loo jna' —nacui Jesús ji'i Pilato—. Ycui' Ndyosi nu laca loo la, bi' laca nu ta chacuayá' ji'na; bi' cha' tlyu la qui'ya ntsu'u ji'i yu nu cua ndyujui' cresiya 'na jinu'ü.

¹²Li' nguxana ndyu'ni cña ti' Pilato, si caja ñi'ya nu cua'ni lyaá yu ji'i Jesús. Pana ña'a ti ndu'ni nu ngu' judío bi', cuii ngusi'ya lo'o ngu' ji'i Pilato:

—Si cua'ni lyaá nu'ü ji'i nu qui'yu jua ni, li' nga'aa tso'o nu'ü cuentya

ji'i César nu laca xu'na cu'ma ngu' romano —nacui ngu'—. Cua nacui nu qui'yu jua cha' sca rey laca yu, bi' cha' tya'a cusu yu ji'i César nu laca xu'na ma.

¹³Lo'o ndyuna Pilato ñi'ya nacui ngu' judío bi', li' ndu'u yu ndyaa tucua yu ca su ndu'ni cuayá' yu ji'i ngu'. Li' ngulo yu cña cha' caa lo'o ngu' ji'i Jesús ca su ntucua yu, la cui' se'i su ntsiya quee cuaja' nu ngua naa Gabata cha'cña ji'i ngu' judío. ¹⁴Nde hora ngua bi', tsá ta'a sii ji'i ta'a pascua. Lo'o li' nacui Pilato ji'i ngu' judío:

—Yu re laca rey nu laca loo ji'i ma.

¹⁵Lye tsa nchcui' ngu' judío lo'o Pilato li':

—iYaa lo'o ma ji'i yu! iYaa lo'o ma ji'i yu! Cujuii clya ma ji'i yu lo crusi.

—¿Ha nti' ma cha' cujuui ya ji'i rey nu laca loo ji'i ma? —nacui Pilato ji'i ngu'.

—Nga'aa ntsu'u chaca rey nu laca loo ji'na —nguxacui ngu' ji'i—. Sca ti César laca loo ji'na.

¹⁶Bi' cha' jua'a ngua li'. Ngulo Pilato cña ji'i sendaru cha' cujuui ngu' ji'i Jesús, cha' cujuui' ca'a ngu' ji'i yu lo crusi li'.

Ngujui'i ca'a ngu' ji'i Jesús lo crusi

¹⁷Li' ndaya' sendaru ji'i Jesús, ndyaa lo'o ngu' ji'i Jesús ca su cajaa yu. Ngüi'ya Jesús ji'i crusi nu ji'i ycuu' ca yu, ndyaa yu li'. Ndyaa lo'o ngu' ji'i yu nde su naa Gólgota cha'cña ji'i ngu' judío, nu jua'a nti' tyu'u cha'cña bi': Su nscua tyijya hique jyo'o. ¹⁸Ca bi' ngujui'i ca'a ngu' ji'i Jesús lo crusi, lo'o tya tyucuaa tya'a ñati' tya'a ndyujuii ngu' ji'i lo'o Jesús; la'a tsu'

cui' ngxuptyu ngu' crusi ji'i tsaca yu, la'a tsu' coca ngxuptyu ngu' crusi ji'i chaca yu li'. Crusi ji'i Jesús ngxuptyu ngu' cla'be la. ¹⁹Li' ngulo Pilato cña cha' ndi'ya scua sca cha' hique crusi bi': “Nu nde laca Jesús Nazaret, rey ji'i ngu' judío”. Jua'a cha' nguscua bi'. ²⁰Quiña'a tsa ngu' judío na'a ji'i cha' nu nscua hique crusi bi', cha' ná tyijyu', to' quichi' ti ngua su ndyujuii ngu' ji'i Jesús lo crusi. Sna lo cha'cña ji'i ngu' nscua cha' bi' hique crusi: cha'cña ji'i ngu' judío nscua bi', cha'cña ji'i ngu' latín nscua bi', lo'o cha'cña ji'i ngu' griego nscua bi'. ²¹Bi' cha' ndyaa sti jo'ó nu laca loo ji'i ngu' judío, ndyaa cacha' ngu' ji'i Pilato:

—Ná tso'o cha' nguscua nu'u cha' rey laca yu bi', cha' laca yu loo ji'i cuare ngu' judío —nacui ngu'—. Tso'o la si scua nu'u cha' ycuu' yu nacui yu cha' laca yu rey ji'i ngu' judío.

²²Li' nguxacui Pilato cha' ji'i ngu': —Tyanu cha' bi' ñi'ya nu nscua ti, na cua nscua juani —nacui.

²³Lo'o cua ngujui'i ca'a sendaru ji'i Jesús lo crusi, li' ndaya' sendaru bi' ste' yu. Ndi'i' jacua tya'a sendaru ca bi' lo'o cua ngusa'be ngu' ste' Jesús cha' caja xi ndaca ji'i ca ta'a jacua ngu'. Lo'o late' tyucui ji'i Jesús ndaya' ngu' ji'i. Ña'a tsa cu' ti ngalya late' bi', ná ntsu'u su ngujyacuá late' bi'. ²⁴Bi' cha' nacui ngu' ji'i tya'a ngu':

—Ná cusaa' na late' re. Quijya na lo'o tya'a na cha' quije cha' ji'na tilaca nu ca ji'i late' re.

Lo'o jua'a ngua cuayá' ti' na cha' chañi' cha' nu nscua lo quityi' cusu cua' sa'ni, nu nchcui' ndi'ya: “Cua

ngusa'be ngu' ste' na' lo'o tya'a ngu',
cua ngüijya ngu' lo'o tya'a ngu'
cha' quije cha' jil'i ngu' tilaca nu ca
jil'i late' bi'". Jua'a nacui lo quityi
bi', lo'o la cui' jua'a ngua'ni ngu'
sendaru bi' li'.

²⁵Laja li' ndu xtya'a Jesús cacua ti
su ngujui'i ca'a ngu' jil'i yu lo crusi
bi'. Ndu lo'o sca nu cuna'a tya'a
ngula, lo'o María clyo'o Cleofas,
lo'o María Magdalena. ²⁶Na'a Jesús
jil'i xtya'a yu, lo'o jua'a na'a yu jil'i
sca nu qui'yu nu ndyaca tsa'a jil'i nu
tyaca'a tsa jil'i Jesús bi', na'a yu cha'
stu'ba ti ndu ngu' cacua ti slo crusi.
Li' nacui Jesús jil'i xtya'a yu:

—Ma'a —nacui—, yu cua caca sñi'
nu'u juani.

²⁷Lo'o jua'a nchcui' Jesús lo'o nu
qui'yu bi':

—Ma' cusu' cua caca xtya'a nu'u
juani.

Li' ndyaa lo'o nu qui'yu bi' jil'i xtya'a
Jesús, nda su tyi'i ma' ca toni'i jil'i li'.

Ngujui Jesús

²⁸Jua'a ngua lo'o cua ngua tii
Jesús cha' cua ngua lcaa cha' nu
ntsu'u cha' caca jil'i ycu'i' yu, li' nacui
yu ñi'ya nu nacui sca cha' nu nscua
lo quityi cusu':

—Nquityi tsa na' hitya —nacui yu.

²⁹Nde jua ndu sca te'l' vino tiye'.
Li' ngujui'i ngu' sca quiche ne' te'l'
su ntsu'u vino bi', ña'a cuayá' nu
ngutsa' tso'o ti; ngusta ngu' quiche
bi' si' chcua cha, ngusicua ngu' jil'i
quiche ña'a cuayá' nu tyalaa ca
su ntucua tu'ba Jesús. ³⁰Lo'o cua
nguxcui Jesús vino bi', li' nacui yu:

—Cua ngua lcaa cha'.

Li' ngua'ya tacui hique yu, ngujuii
yu li'.

Ndyojo' sendaru chcua cha sii' Jesús

³¹Ta'a sii' pascua ngua, lo'o jua'a
ná nti' nu ngu' judfo bi', cha' tyanu
jyo'o lo crusi chaca tsa. Ndube
tsa ti' ngu' cha' tacati tsa tsa ta'a
bi'; bi' cha' ndyaa ngu' slo Pilato,
ngüijña ngu' cha' jil'i nu cusu' cha'
cula'a sendaru tyijya quiya' ngu'
nu ndacui lo crusi, cha' cajaa clyo
ngu' li'. Hasta li' caja ñi'ya nu caca
ta'ya ngu' jil'i jyo'o bi' lo yuu. ³²Bi'
cha' ndyaa sendaru ca su ndu crusi
jil'i tya'a ngujuii Jesús; ngula'a
ngu' quiya' su ndyaa ngu' clyo,
li' ngula'a ngu' quiya' nu chaca.
³³Pana lo'o ndyaa ngu' ca su ndu
crusi jil'i Jesús, li' na'a ngu' cha'
cua laca ngujuii yu, bi' cha' nga'aa
ngula'a ngu' quiya' Jesús.

³⁴Ña'a cuayá' nu ndyojo' sca
sendaru chcua cha sii' Jesús, li'
tsiya' ca ndyalú tañi nguxa' lo'o
hitya lubii. ³⁵Lo'o na' nu nscua
quityi re, Juan laca na', na'a na'
cha' jua'a ña'a ngua cha' bi'. Chañi
cha' jlo ti' na', bi' cha' nchcui' na'
cha' liñi lo'o cu'ma, cha' lo'o ma
taca jlya ti' ma cha' bi'. ³⁶Cua ngua
jua'a, ñi'ya nu nscua cha' lo quityi
jil'i ycu'i' Ndyosi ndi'ya: “Ná catsa
ni tsaca tyijya yu”. ³⁷Lo'o ntsu'u
chaca cha' nu nscua lo quityi bi' nu
nchcui' ndi'ya: “Ndyojo' ñati chcua
cha sii' yu, lo'o li' nguxña'a ngu' bi'
jil'i nu quicha bi'”.

Nguatsi' jyo'o Jesús

³⁸Nde ngusii la ndyaa tsaca yu nu
naa José Arimatea slo nu Pilato bi'.
La cui' ñati nu ngua tsa'a jil'i Jesús
laca bi', masi cuaana ti ndyaca tsa'a
nu José bi'. Ntsii yu si ca cuayá' ti'

ngu' judío tya'a quichí tyi yu cha' ndyaca tsa'a yu jilí Jesús. Ndyaa yu ngüijña yu chacuayá' jilí Pilato cha' tsa'a lo'o yu jilí jyo'o Jesús cha' tyatsi', lo'o li' nda Pilato chacuayá' tyaa lo'o yu jilí. Li' ndyaa José ca su ndu crusi, ndyaa ndyiquil'ya jilí jyo'o Jesús, cha' tsa'a lo'o yu jilí ca to' cuaá. ³⁹Lo'o Nicodemo nguxtyucua jilí yu, la cui' Nicodemo nu ndyaa slo Jesús talya tya sa'ni xi bi'. Ndyaa lo'o Nicodemo sca yu'ba styi' yaca nu tyixi xtyi'; mirra naa sca lo styi' yaca bi', nguxa' lo'o chaca nu naa áloes. Calaa tyii kilo cuayá' ti' yu'ba bi'. ⁴⁰Ngusta ngu' na tyixi xtyi' bi' lo sca late' lati loo, li' ngüixii ngu' late' bi' tyucui ña'a hichu' jyo'o Jesús, ñi'ya nu ndu'ni ngu' judío nu lo'o nxatsi' ngu' jilí jyo'o nu ndyijii jilí ngu'. ⁴¹Ca su ngujui' ca'a ngu' jilí ngu' lo crusi, ca bi' ntsu'u sca lo'o su ndilí yaca tyacala' jilí ngu'. Ne' lo'o bi' ntsu'u sca tyuquee nu ngulu ca ti ngu' sii' cua'a cha' caca cuaá jilí ngu'. Bilya tyatsi' ngu' ne' cuaá bi'. ⁴²Cacua ti ntucua tyuquee bi', bi' cha' ndacua ti nguxatsi' ngu' jilí jyo'o Jesús li', cha' cua ca talya ti ta'a sii' pascua, cuentya jilí ngu' judío.

Ndyu'ú Jesús chaca quiya'

20 Ndyu'u sca cuacha li', tsa' clyo jilí semana; jua'a tya lyiji quixee tso'o ti, lo'o ngutu'u María Magdalena ndyaa to' cuaá. Na'a cha' cua laca ngutu'u tsu' quee tlyu nu ndyacu' to' cuaá bi', ²bi' cha' ngusna María ndyaa ca su nga'a Simón Pedro lo'o chaca nu qui'yu nu ndyaca tsa'a nu tyaca'a tsa jilí Jesús. Ndacha' María jilí ngu' bi':

—Cua ngulo ngu' jilí jyo'o Xu'na na su nguxatsi' ngu' jilí ne' tyuquee —nacui' María jilí ngu'—. Ná jlo ti' ya mala ndyaa lo'o ngu' jilí.

³Li' ngutu'u Pedro lo'o nu chaca yu, ngusna ngu' ndyaa ngu' nde to' cuaá. ⁴Tyucuaa ngu' ngusna ngu', pana lye la ngusna nu chaca yu, yala la ngulaa bi' to' cuaá. ⁵Li' nguxña'a yu ne' tyuquee bi', na'a yu cha' tya ntsiya late' lati loo nu ngüixii ngu' chu' jyo'o, pana ná ndyaa yu ca ne' tyuquee bi'. ⁶Li' ngulaa Simón Pedro to' cuaá lijya lca'a jilí nu chaca yu bi'. Hora ti ndyatí Pedro ndyaa ne' tyuquee, na'a cha' ndilí late' lati loo bi' tyuquee bi'. ⁷Lo'o jua'a na'a Pedro late' nu ndyacu' loo jyo'o, nguxcu' ti late' bi', ntsiya chaca se'i; nga'aa ntsiya lo'o late' lati loo nu ngüixii chu' jyo'o, ycui' ti late' bi' ntsiya. ⁸Li' lo'o nu chaca yu nu ngulaa yala la, lo'o yu bi' ndyatí yu ne' tyuquee, ndyaa na'a yu ñi'ya ña'a ne' cuaá. Ca li' jlya tso'o ti' yu; ⁹li' ngua cuayá' ti' ngu' cha' ñi'ya nu nscua lo quityi' cusu' cha' ntsu'u cha' tyu'ú Jesús chaca quiya' lo'o nguatsi', jua'a ngua cha' bi'. ¹⁰Li' nguxtyuu ngu', tyucuaa ngu' nu ngua tsa'a jilí Jesús bi', ndyaa ngu' su ndilí ngu' tya'a ngua tsa'a ngu'.

Ngutu'u tu Jesús su ndu María Magdalena

¹¹Pana nu María bi' ni, ndyanu cho' to' tyuquee bi', ndyunaa tsa cho'. Laja lo'o ndyunaa ti cho', li' nguxña'a cho' nde ne' tyuquee bi', ¹²na'a jilí tucua tya'a xca jilí ycui' Ndyosi nu ngutu'u yaa nde cua. Ngatí tsa ña'a ste' ngu' nu ndu'u

tucua nde bi'. Ca su nguscua jyo'o Jesús tya la ti ti, ca bi' ndyaa tucua ngu'; tsaca yu ndyaa tucua nde su nguscua hique jyo'o bi', chaca yu ndyaa tucua nde su nguscua quiya' yu. ¹³Li' nchcuane xca bi' jil'i María: —¿Ni cha' laca lye tsa ndyunaa nu'u?

Li' nguxacui María cha' jil'i xca bi': —Cua ngulo ngu' jil'i jyo'o Xu'na na' —nacui—, lo'o ná jlo ti' na' mala ndyaa lo'o ngu' jil'i ndyaa.

¹⁴Lo'o ndye nchcui' María lo'o xca bi', nguxña'a cho' nde chu' cho', lo'o li' na'a cho' cha' ndu Jesús nde bi', pana ná ndyuloo María jil'i yu. ¹⁵Li' nchcuane Jesús jil'i:

—¿Ni cha' laca lye tsa ndyunaa nu'u? —nacui yu jil'i nu Maria bi'—. ¿Ti jil'i nclyana nu'u ndya'a?

Ngua ti' María cha' nu ca jil'i yaca tyacala' laca nu ndu bi', bi' cha' nchcui' lo'o yu li':

—Si nu'u laca nu ngulotsu' jil'i jyo'o nu nguatsi' re, cusu' —nacui jil'i yu—, cua'ni nu'u cha' tso'o cuacha' clya xi 'na mala ndyaa lo'o nu'u jil'i, cha' li' tsa lo'o na' jil'i jyo'o bi' chaca se'i su tso'o la.

¹⁶—iMaría! —nacui Jesús jil'i li'.

Lo'o li' nguxtyacui María na'a su ndu Jesús.

—iRaboni! —nacui. (Sca cha' hebreo laca; La Mstru 'na, jua'a nti' ñacui cha' bi'.)

¹⁷Li' nchcui' Jesús lo'o María:

—Ná cala' nu'u jna' cha' tya lyiji tya'a na' nde cua ca su ntucua Sti na' —nacui—. Nu juani, yaa clya nu'u su ndi'i nu xa' la ñati' nu cua ngusni cha' 'na, yaa cacha' nu'u jil'i ngu' bi', cha' cua tyacu'i ti na' tya'a na' ca su ntucua ycu'i Ndyosi Sti

na', nu laca Sti ma. Tya'a na' ca su ntucua ycu'i Ndyosi nu Xu'na na', nu bi' nu laca ycu'i Ndyosi nu Xu'na ma.

¹⁸Li' ndyaa María Magdalena su ndi'i ngu' nu ngua tsa'a jil'i, ndyaa cacha' jil'i ngu':

—Cua na'a na' jil'i ycu'i nu Xu'na na tsa —nacui.

Lo'o li' nda nu cuna'a bi' cha' lo'o ngu', lca ña'a cha' nu cua nacui Jesús jil'i.

Xa' la tyempo lo'o ndu'u tucua Jesús slo ñati' jil'i

¹⁹La cui' talya tsa clyo jil'i semana bi', cua nga'a ya' ni'i su ndyu'u ti'i ngu' nu ngua tsa'a jil'i Jesús, cha' ntsi' ngu' jil'i ngu' judío. Li' yaa Jesús, ndatu slo ngu' bi'.

—Ti ti tyi'i tyiquee ma, ná culacua tsa ti' ma —nacui yu jil'i ngu' bi'.

²⁰Li' ngulu'u Jesús tyuu ya' yu jil'i ngu', ngulu'u yu sii' yu jil'i ngu', su ngua quicha yu. Lo'o na'a ngu' nu ngua tsa'a jil'i ycu'i nu Xu'na ngu', tso'o tsa ntsu'u tyiquee ngu' li'. ²¹Chaca quiya' nchcui' Jesús lo'o ngu' li':

—Ti ti tyi'i tyiquee ma, ná culacua tsa ti' ma —nacui yu jil'i ngu'—. Ñi'ya lo'o nda Sti na' 'na liyyaa chalyuu, jua'a ta na' jil'i ma cha' tsa ma tyucui ña'a chalyuu.

²²Ngulo tu'u Jesús lo ngu' bi' li'.

—Tyanu Xty'i ycu'i Ndyosi ne' cresiya jil'i ma juani —nacui yu jil'i ngu' bi'—. ²³Cua'ni clyu ti' ycu'i Ndyosi jil'i qui'ya nu ntsu'u jil'i ñati' lo'o chcui' ma lo'o ngu' cha' cua'ni clyu ti' Ni jil'i ngu', lo'o jua'a tyanu qui'ya nu ntsu'u jil'i ñati' lo'o chcui' ma lo'o ngu' cha' ná cua'ni clyu ti' Ni jil'i ngu'.

Na'a Tomás ji'í ycuí' Jesús

²⁴Cua ntsu'u sca nu qui'yu tya'a nu tii tyucuaa tya'a ngu', nu naa Tomás nu Culaca'. Ná lo'o Tomás ndi'í lo'o nu xa' tya'a ngu' nu ngua tsa'a bi', nu lo'o ndyaa Jesús slo ngu'. ²⁵Li' nacuí ngu' tya'a ngua tsa'a ji'í Tomás:
—Cua na'a ya ji'í ycuí' nu Xu'na na —nacuí ngu'.

Li' nchcui' Tomás lo'o ngu':

—Lo'o cua na'a na' ca su ngujuo' ngu' clavo ya' ycuí', li' jlya ti' na' cha' la cui' yu laca bi' —nacuí—. Lo'o cua ndyojo' sne ya' na' cuityu su ngujuo' ngu' clavo ya' yu, lo'o cua ndyojo' ya' na' ca su ntucua cuityu sii' yu, ca li' jlya ti' na' —nacuí Tomás.

²⁶Li' cua ndu'u scua snu' tsa, ndyalaa ngu' nu ngua tsa'a ji'í Jesús toni'í chaca quiya'; lo'o Tomás ndi'í lo'o ngu' li'. Cua ndyacu' toni'í, li' ndyatí Jesús ni'í jua'a ti, ndyatu yu slo ngu' bi'. Li' nchcui' yu lo'o ngu':
—Tí ti tyi'í tyiquee ma.

²⁷Li' nchcui' Jesús lo'o ycuí' Tomás:

—Cuaa nu'ú ca nde, cojo' sne ya' nu'ú su ntucua cuityu ya' na' —nacuí—. Ña'a tso'o nu'ú su ntucua cuityu ya' na' re. Cuaa nu'ú, cojo' ya' sii' na'. Nga'aa cua'ni nu'ú cha' ná jlya ti' nu'ú 'na, taca jlya tso'o ti' nu'ú 'na juani —nacuí Jesús.

²⁸—Xu'na na' laca nu'ú, cusu' —nacuí Tomás ji'í Jesús—, lo'o jua'a Ndyosi jna' laca nu'ú.

²⁹—Jlya ti' nu'ú juani cha' cua na'a nu'ú jna' —nacuí Jesús ji'í Tomás—, pana tso'o la caca tyiquee ñati' nu jlya ti' 'na lo'o bilya ña'a ngu' 'na.

Ni cha' laca cua nscua quityi re

³⁰Chañi cha' ngua'ni Jesús quiña'a la cha' tlyu cha' cube ti' ñati' ji'í ycuí' Ndyosi Sti yu. Na'a ngu' nu ngua tsa'a ji'í cha' bi', masi ná nchcui' quityi re cha' ji'í lcaa cha' bi'. ³¹Cha' nu nscua lo quityi re ni, nscua bi' cha' taca jlya ti' ma cha' Jesús laca Cristo nu cua nda ycuí' Ndyosi ji'í lijya chalyuu, cha' taca xñi ma cha' ji'í Jesús, cha' laca yu nu sca ti Sñi' ycuí' Ndyosi. Li' caja chalyuu tso'o nu ná nga'a cha' tye ji'í ma chacuayá' ji'í ycuí' Jesús.

Ngutu'u tucua Jesús su ndu' ngu' to' tayu'

21 Tiya' la xi xa' ngulu'u loo Jesús ji'í nu ngu' nu ngua tsa'a ji'í, nu lo'o ndyaa ngu' nde to' tayu' Tiberias. Ndi'ya' ngua cha' bi': ²Tsa tlyu ti ndyaa Simón Pedro, lo'o Tomás nu Culaca', lo'o Natanael ngu' quichi' Cana, sca quichi' nu ndi'í nde loyuu su cuentya Galilea; lo'o sñi' Zebedeo, lo'o tya tyucuaa tya'a ngu' nu ngua tsa'a ji'í Jesús, ndyaa ngu' to' tayu' bi'. ³Li' nacuí Simón Pedro ji'í ngu' bi':

—Tsa na cuta cualya —nacuí.

—Tsa taju ti na tsa na lacua —nacuí ngu' ji'í tya'a ngu' li'.

Ndyatí ngu' ne' yaca ni'í ndyaa ngu' li', pana ná sca na ngujui ji'í ngu' ndyaa ngu' talya bi'. ⁴Tsa cua cuxee ti chaca tsa, li' ndu Jesús to' tayu'. Tya ntsu'u ngu' lo hitya, pana ná jlo ti' ngu' nu ngua tsa'a ji'í yu si la cui' Jesús laca nu ndu to' tayu' bi'. ⁵Li' ngusi'ya lo'o Jesús ji'í ngu':

—¿Ha ngujui xi na cacu ma, La?

—Ná sca na ngujui ji'í ya tsiya' ti —nacuí ngu' ji'í yu li'.

⁶Li' nchcui' Jesús lo'o ngu' nu ntsu'u lo hitya bi':

—Cu mā taraya jil'i mā nde la'a tsu' cui, tsu' bi' caja xi cualya jil'i mā — nacui yu.

Ngua'ni ngu' jua'a, lo'o nga'aa ngua jil'i ngu' tyojolaqui ngu' jil'i taraya tyaa nde ne' yaca ni'i bi'; quiña'a tsa cualya ndyatí ne' taraya jil'i ngu'. ⁷Li' nchcui' nu qui'yu nu ngua tsa'a jil'i Jesús nu tyaca'a tsa jil'i yu, nacui jil'i Pedro:

—Nu ndu ca bi' laca ycu' nu Xu'na na —nacui.

Nu lo'o ndyuna Pedro cha' bi', li' ndyacu' ste' cha' quichi' ti ndyu'ni cña, ngutacua Pedro ndyú lo hitya, ngutu'u to' tayu'. ⁸Tiya' la ngutu'u nu xa' la ñati' bi' lo'o yaca ni'i; ndyojolaqui ngu' jil'i taraya ngutsa'á ntsu'u cualya ne', ngutu'u ngu' to' hitya. Ná tyijyu' ntsu'u ngu' to' tayu' bi', cuayá' sca siyento metro ti ndyaa ngu' lo hitya bi'. ⁹Lo'o ngua'ya ngu' to' hitya, ngutu'u ngu' ne' yaca ni'i bi', li' na'a ngu' cha' cua laca ndyu'u tu'u quii' nchcubi'; nscua cualya nchqui'i lo quii', lo'o xi xlyá nscua. ¹⁰Nchcui' Jesús lo'o ngu' li':

—Tyaa lo'o mā xi cualya nu ngujui jil'i mā ca nde —nacui yu jil'i ngu'.

¹¹Li' ndyatí Pedro ne' yaca ni'i, ngujolaqui taraya ngutu'u ca lo yuu btyi; ngutsa'á ne' taraya bi' ntsu'u cualya tonu. Sca siyento cla'be ntucua sna ty'a'a cualya ndyatí ne' taraya jil'i ngu', ni ná ngutaa' taraya, masi quiña'a tsa cualya ndyatí ne'.

¹²—Tyaa mā cacu mā msaa — nacui Jesús jil'i ngu' bi' li'.

Pana ná tucui ngua ti' xcuane jil'i: ¿tilaca laca nu'u? Jlo ti' ngu' cha' la

cui' Jesús nu Xu'na ngu' laca yu bi'.

¹³Li' ndyaa Jesús slo ngu', ndaya' xlyá cha' ta yu cacu ngu' bi'; jua'a lo'o cualya nda yu ndyacu ngu'.

¹⁴Cua ngua sna quiya' li' nu ngulu'u loo Jesús jil'i nu ngu' nu ngua tsa'a jil'i, tya lo'o ndyu'ú yu chaca quiya' lo'o ngujui yu.

Nchcui' Jesús lo'o Simón Pedro

¹⁵Lo'o ndye ngua'ni ngu' msaa, li' nchcuane Jesús jil'i Simón Pedro:

—Simón, sñi' Juan —nacui Jesús jil'i—, ¿ha ntsu'u la tyiquee nu'u ña'a jna'? ¿Ha ntsu'u la tyiquee nu'u ña'a jil'i tya'a tso'o nu'u?

Li' ngxucui Pedro cha' jil'i Jesús:

—Cua jlo ti' nu'u, Xu'na, cha' ntsu'u tsa tyiquee na' ña'aa jinu'u —nacui Pedro jil'i.

—Culu'u nu'u cha' 'na jil'i ñati' nu ngusñi ca ti cha' bi' lacua, ñi'ya lo'o ña'asi' nu'u jil'i na'ni cuañi' scu' nu'u —nacui Jesús jil'i Pedro.

¹⁶Xa' nchcui' Jesús lo'o chaca quiya':

—Simón, sñi' Juan —nacui—, ¿ha chañi cha' h'i cha' ntsu'u tyiquee nu'u ña'a 'na?

—Xu'na, cua jlo ti' nu'u cha' ntsu'u tsa tyiquee na' ña'aa jinu'u —nacui Pedro jil'i Jesús.

—Ña'asi' nu'u jil'i ñati' 'na lacua —nacui Jesús jil'i li'.

¹⁷Cua ngua sna quiya' nu nchcuane Jesús jil'i:

—¿Ha chañi h'i cha' ntsu'u tyiquee nu'u ña'a 'na?

Cua xñi' ti' Pedro cha' cua sna quiya' nchcuane Jesús jil'i si chañi cha' ntsu'u tyiquee ña'a jil'i yu, bi' cha' nchcui' ndi'ya:

—Lcaa ca cha' jlo ti' nu'u, Xu'na —nacui Pedro jil'i yu—. Cua jlo ti' nu'u

cha' ntsu'u tsa tyiquee na' ña'a na' jinu'u.

—Culu'u nu'u cha' 'na jil'i ñati' 'na lacua —nacui Jesús jil'i—. ¹⁸Liñi tsa cha' nu ta na' lo'o nu'u juani, cha' nu lo'o ngua cuañi' nu'u ni —nacui Jesús—, li' ngua jil'i ycu'i' ca nu'u sca' nu'u juata ndil'i sil' nu'u, ngua jinu'u tsa macala su nti' nu'u tsa li'; pana lo'o casu' nu'u, li' xquiñi nu'u scu cha' sca' tachaa ngu' xa' chalyuu jinu'u, li' tsa lo'o ngu' jinu'u macala su ná nti' nu'u tsa.

¹⁹Nacui Jesús jua'a cha' caca cuayá' ti' Pedro ñi'ya ña'a cujuui ngu' jil'i ca tiya' la; xqui'ya cha' cajaa Pedro jua'a, bi' cha' lye la cua'ni tlyu xa' ñati jil'i ycu'i' Ndyosi li'.

—Tya'a nu'u lo'o na' lacua —nacui Jesús jil'i Pedro li'.

Nu qui'yu nu tyaca'a tsa jil'i Jesús

²⁰Li' nguxña'a Pedro ca su ndil'i nu xa' la tya'a ngu', na'a cha' lca'a nu qui'yu nu ngua tsa'a jil'i Jesús, nu tyaca'a tsa jil'i yu, lijya lca'a bi' jil'i ngu'. La cui' bi' laca nu tya tsubi' la nguxni yane nde chu' cha' caca cacua la slo Jesús su ndyacu ngu' sii, cha' nchcuane jil'i Jesús ndi'ya: “¿Xu'na, tilaca laca nu cujuui' cresiya jinu'u jil'i ngu' cuxi?” nacui. ²¹Na'a Pedro cha' lca'a nu qui'yu bi' jil'i ngu', bi' cha' nchcuane Pedro jil'i Jesús:

—¿Na ca caca jil'i yu bi' nde loo la? —nacui Pedro jil'i.

²²Nguxacu Jesús cha' jil'i Pedro li':

—Ná culacua tsa ti' nu'u —nacui yu jil'i—. Si nti' na' cha' tyanu yu chalyuu re ni jacua' nu tyaa na' chaca quiya', ná ntsu'u cha' cube ti' nu'u jil'i cha' bi' —nacui Jesús—. Nu'u ni, tya'a nu'u lo'o na'.

²³Lo'o ndyuna ngu' nu ndyaca tsa'a jil'i Jesús cha' bi', nchcui' tsa ngu' lo'o tya'a ngu' cha' nga'aa nscua cha' cajaa nu qui'yu bi' ngua ti' ngu'. Pana liñi la cha', ná nacui Jesús cha' ná cajaa chca; tsa bi' ti cha' nacui yu: “Ná culacua tsa ti' nu'u. Si nti' na' cha' tyanu yu chalyuu re ni jacua' nu tyaa na' chaca quiya', ná ntsu'u cha' cube ti' nu'u”. Tsa bi' ti cha' nda Jesús lo'o ngu'.

²⁴Lo'o na' laca nu qui'yu nu ngua tsa'a jil'i Jesús bi'. Na' nguscua cha' re lo quityi, lo'o jlo ti' na' cha' liñi tsa nchcui' na' lo'o ma. Jlo ti' na' cha' liñi laca lcaa cha' nu nscua na' re.

²⁵Lo'o jua'a tya ntsu'u quiña'a la cha' nu ngua'ni Jesús; si lo quityi scua ngu' cha' jil'i lcaa ca cha' nu ngua'ni Jesús nu lo'o yaa yu nde chalyuu, ná tyu'u scua tyucui ña'a chalyuu cha' tyuco'o quityi bi', nti' na'. Tsa lo cua ti cha' nscua na' re.